

VAN YÜZÜNCÜ YIL ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Anabilim Dalı
Sosyal Bilgiler Eğitimi Bilim Dalı

SOSYAL BİLGİLER ÖĞRETMENLERİNİN SOSYAL KİMLİK BAĞLAMINDA
SİVİL KATILIM STRATEJİLER
CİVİL PARTICİPATION STRATEGİES OF SOCIAL STUDİES TEACHERS
WITHİN THE CONTEXT OF SOCIAL IDENTİTY

Sinan ARGÜZ

Dr. Öğr. Üyesi Abdurrahman MENGİ

Yüksek Lisans Tezi

Van, 2019

KABUL VE ONAY

Sinan ARGÜZ tarafından hazırlanan "Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Sosyal Kimlik Bağlamında Sivil Katılım Stratejileri" başlıklı bu çalışma, 06/09/2019 tarihinde yapılan savunma sınavı sonucunda başarılı bulunarak jürimiz tarafından Yüksek Lisans tezi olarak kabul edilmiştir.

Jüri Başkanı

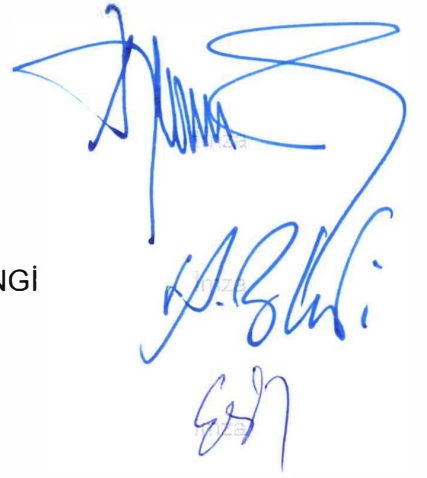
Prof. Dr. Zihni MEREY

Jüri Üyesi (Danışman)

Dr. Öğr. Üyesi Abdurrahman MENGİ

Jüri Üyesi

Doç. Dr. Erhan GÖRMEZ

Yukarıdaki imzaların adı geçen öğretim üyelerine ait olduğunu onaylarım.

Doç. Dr. Fuat TANHAN

Unvanı Adı ve Soyadı

Enstitü Müdürü

Öz

Bu tez, “Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Sosyal Kimlik Bağlamında Sivil Katılım Stratejileri”nin neler olduğunu ortaya koyulmaya çalışılmıştır. Çalışma nitel araştırma yöntemlerinden hareketle yarı yapılandırılmış görüşme ve doküman incelemesi tekniklerine başvurulmuş yapılmıştır. Araştırmanın çalışma grubunu 2018-2019 eğitim öğretim döneminde Van ili merkez ilçelerinde (İpekyolu ve Edremit) görev yapan Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinden toplam 9 katılımcıdan oluşmaktadır. Araştırmanın verileri, yarı yapılandırılmış görüşme formları ve doküman taraması (4, 5, 6 ve 7. sınıf Sosyal Bilgiler Ders kitapları) yoluyla elde edilmiştir. Analizinde betimsel ve içerik analizi kullanılmıştır. Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin öğrencilerin sosyal kimliklerini oluşturmak için öğrencilerini sosyal, kültürel, sportif, sosyal yardım, kulüp çalışması ve okul dışı faaliyetler ile sivil katılımlarını sağlamaya yönelik stratejiler oluşturmaya çalıştıkları görülmektedir. Bu faaliyetleri gerçekleştiren öğretmenlerin zaman, para, müfredat, ulaşım gibi bazı güçlüklerle karşılaştıkları da bulgulanmıştır. Ayrıca Sosyal Bilgiler Ders kitapları incelendiğinde katılım kavramının 4. ve 5. sınıf Sosyal Bilgiler ders kitaplarından ziyade 6. ve 7. Sınıf Sosyal Bilgiler ders kitaplarının daha fazla yer verildiği sonucuna ulaşılmıştır.

Anahtar sözcükler: sosyal bilgiler öğretmenleri, sosyal kimlik, sivil katılım, öğretim stratejileri

Abstract

In this thesis, it is tried to put forward what are the civil participation strategies of social studies teachers within the context of social identity. The study was conducted by applying semi-structured interview and document analysis techniques which are one of the qualitative research methods. The study group consisted of 9 participants from the social studies teachers working in the central districts of Van province (İpekyolu ve Edremit) during the 2018-2019 academic year. The data of the study were obtained through semi-structured interview forms and document scanning (4, 5, 6 and 7th grade social studies textbooks). Descriptive and content analysis was used in the analysis. In order to create social identities of their students, it was seen that the social studies teachers followed strategies like; social, cultural, sportive, public assistance, student club activities, and out-of-school activities. It has been found that the teachers who perform these activities face some difficulties such as time, money, curriculum and transportation. Furthermore, when the social studies textbooks were examined, it was concluded that the concept of 'participation' was included in the 6th and 7th grade social studies textbooks rather than the 4th and 5th grade social studies textbooks, mostly.

Keywords: social studies teachers, social identity, civil participation, teaching strategies

Teşekkür

Bu çalışmanın gerçekleştirilmesinde, iki yıl boyunca değerli bilgilerini bizlerle paylaşan, kullandığı her kelimenin hayatıma kattığı önemini asla unutmayacağım saygıdeğer danışmanım, sayın Dr. Öğrt. Üyesi Abdurrahman MENGİ'ye; üniversite eğitimim boyunca ilgisini ve sevgisini hiç eksik etmeyen daima yol gösterici olan hocam, sayın Prof. Dr. Zihni MEREY'e; sıcakkanlılığı ve tebessümü ile tanıdığım, fikirleri ile araştırmalarımaya destek sunan hocam, sayın Doç. Dr. Erhan GÖRMEZ'e teşekkürlerimi sunuyorum. Ayrıca bu tez araştırmasına değerli fikir ve görüşleri ile katkı sunan katılımcılara ve bana tez sürecinde manen destek olan değerli eşim Semra'ya çok teşekkür ediyorum.

İçindekiler

Öz.....	i
Abstract.....	ii
Teşekkür.....	iii
Tablolar Dizini.....	vi
Simgeler ve Kısaltmalar Dizini.....	vii
Bölüm 1 Giriş.....	1
Problem Durumu.....	1
Araştırmanın Amacı ve Önemi.....	3
Araştırma Problemi.....	5
Sınırlılıklar.....	6
Tanımlar.....	6
Bölüm 2 Araştırmanın Kuramsal Temeli ve İlgili Araştırmalar.....	7
Kimlik ve Türleri.....	7
Sosyal Kimlik Kuramı.....	10
Katılım ve Türleri.....	12
Eğitim ve Sivil Katılım.....	16
Sosyal Bilgiler ve Sivil Katılım.....	17
Sosyal Bilgiler Ders Kitaplarında Katılım Stratejileri.....	18
Strateji.....	20
Bölüm 3 Yöntem.....	21
Araştırmanın Çalışma Grubu.....	21
Katılımcıların Demografik Özellikleri.....	22
Saha Araştırması.....	23
Veri Toplama Araçları.....	23
Araştırmanın Veri Toplama Süreci.....	25
Verilerin Analizi.....	26

Araştırmada Karşılaşılan Glkler.....	27
Bölüm 4 Bulgular ve Sonuç	29
SB'lerin Sosyal Kimlik Bağlamında Sivil Katılım Stratejilerine İlişkin Bulgular	29
Görüşme Sorularındaki Alt Problemlere İlişkin Bulgular.....	30
SBD Kitaplarında Katılım Kavramına İlişkin Bulgular	66
Bölüm 5 Tartışma ve neriler.....	74
Kaynaklar	80
EK-A: SBD Kitaplarında Sivil Katılım ile İlgili Parçalar	87
EK-B: Bilgilendirilmiş Gönüllü Onam Formu	94
EK-C: Yüksek Lisans/Doktora Tez alışması Orijinallik Raporu	95

Tablolar Dizini

Tablo 1 <i>Araştırmanın Katılımcıları</i>	21
Tablo 2 <i>Katılımcıların Demografik Özellikleri</i>	22
Tablo 3 <i>Saha Araştırmasında Görüşü Alınan Katılımcılar, Yer ve Tarih</i>	23
Tablo 4 <i>Katılımcılarla Yapılan Görüşme Detaylarına İlişkin Bilgiler</i>	25
Tablo 5 <i>SBD Kitaplarında Katılım Kavramı</i>	67

Simgeler ve Kısaltmalar Dizini

BM ÇHS: Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Sözleşmesi

K: Katılımcı

MB: MegaBayt

SBD: Sosyal Bilgiler Dersi

SBÖ: Sosyal Bilgiler Öğretmeni

SEY: Sosyal Etkinlikler Yönetmeliği

SKK: Sosyal Kimlik Kuramı

TDK: Türk Dil Kurumu

Bölüm 1

Giriş

Problem Durumu

Sosyal bir varlık olarak insan, dünyaya geldiği andan itibaren kendisini bir aile, okul, arkadaş, iş ortamı gibi sosyal bir çevrenin içerisinde bulmaktadır. Sosyal çevre insanın davranışlarını toplumsal normlara uygun şekillendirmekte ve insanın sosyal kimliğini yavaş yavaş oluşturmaktadır. İnsanın sosyal kimliği oluştukça belli sosyal gruplarla etkileşime başlamaktadır (Durmaz, 2015). Böylece kendilerine yakın gördükleri bu gruplardan birine veya birkaçına dâhil olabilmektedirler. Dâhil olduğu sosyal grup veya gruplar din, ırk, millet, sınıf, cinsiyet olarak birbirinden farklılık veya benzerlik göstermektedir. İnsanın kendisine uygun gördüğü sosyal gruplar, kendisini diğerlerinden ayırır, kendisine farklı bir sosyal kimlik kazandırır ve içinde bulunduğu sosyal grup ile bu kimliğini geliştirir (Meşe, 1999). Dolayısıyla insanlar bireysel kimliklerinin yanı sıra tabi oldukları gruplara uygun yeni bir sosyal kimlikte kazanırlar.

İnsan zamanla birçok sosyal grup ile ilişki içerisinde olabilmekte ve her biriyle bir diğerinden farklı ilişkiler kurabilmektedir. Böylece ilişki kurduğu her yeni grupla sosyal kimliklerinin alanını genişlemektedir (Gordon, 1968; akt. Kadioğlu, 2013). Herder'e göre insanlar yemeye, içmeye, güvenliğe ve hareket özgürlüğüne nasıl gereksinim duyuyorlarsa aynı şekilde bir gruba ait olma gereksinimini de duyuyor, bunu bulmadıkları zaman kendilerini soyutlaşmış, yalnız, zayıf ve mutsuz hissetmektedirler. İşte sosyal kimlik bu duyguların giderildiği bir ait olma duygusudur (akt. Güler, 2003).

Sosyal kimlik insanların kendilerini ait hissettiği gruplarla kurduğu etkileşimlerinden hareketle oluşturmaya çalıştığı benlik imajının tüm boyutlarını içermektedir (Hewstone ve Jaspars, 1984). Farklı gruplarda sahip olunan her bir üyelik için birey, o grubun bir üyesi olarak nasıl düşünmesi, hissetmesi ve davranması gerektiğine ilişkin attığı özelliklerden hareketle kendisine farklı kimlikler oluşturmaktadır (Hogg, Terry ve White, 1995). Birey ne kadar çok sosyal gruplarla etkileşim içerisine girerse o kadar çok farklı sosyal kimlik sahibi olmaktadır. Her bir sosyal kimlik, bireyin olaylara farklı bir göz ile bakmasını sağlamaktadır. Bu çerçevede Tajfel ve Turner (1982-1985), bireyin üyesi olduğu

sosyal grupların, bireyin duygu, düşünce ve davranışlarını belirlemede önemli bir etkisi olduğunu öne sürerek kimlik olgusunu sosyal etkileşim sürecini de dikkate alarak açıklayan sosyal kimlik kuramını geliştirmiştir. Kısacası sosyal kimlik bireyin ait olduğu toplumun değer, norm, sanat, dil, din, gelenek, görenek ve diğer kurumlarına karşı geliştirdiği bir aidiyet bilincini ifade etmektedir. İnsan mensubu olduğu sosyal grubu ile farklı gruplar arasındaki benzerlikleri, karşıtlıkları, çatışmaları kimliğine yüklediği anlam sınırları çerçevesinde yaşam pratiklerine katmaktadır (Özdemir, 2001).

İnsanın aileden sonra sosyal kimliğinin şekillendiği en önemli kurum okullardır. Birey okuldaki yaşamı boyunca değişik gruplarla (kulüpler, takımlar, oyun grupları vb.) etkileşim içerisine girerek etkin katılımlarda bulunur. Politik olmayan ve sivil olarak tanımlayabileceğimiz bu katılımlar ile birey, özdeşim kurduğu gruplarla olumlu veya olumsuz sosyal bir kimlik oluşturmaktadır (Öner, 2015). Bireyin katıldığı her bir sivil katılım faaliyeti onun kimliğini şekillendirmekte ve olaylara farklı bakmasını sağlamaktadır. Zaten demokratik toplum anlayışında, bireylerin toplum içinde karar verme süreçlerine katılmalarını cesaretlendirecek ve toplumu ilgilendiren tartışmalara ilgi duymalarını sağlayacak sivil katılım faaliyetlerine ihtiyaç vardır (Caputo, 2005). Aslında sivil katılımın özünde problemlerle bir durumun hissedilmesi yatmaktadır. Bu problem hissedildikten sonra birey etrafındaki insanları da etkileyecek birtakım faaliyetlerde bulunmaya başlar. Birey bu yolla kendi içinde bir değişim yaşadığı gibi toplumsal bir değişime de yol açmaktadır.

Demokratik davranış kalıplarının sağlanmasında tüm derslerin ayrı ayrı önemi olmakla birlikte Sosyal Bilgiler Dersinin (SBD) bu hedefleri gerçekleştirme konusunda daha farklı bir önemi vardır. Çünkü SBD'nin temel amacı, bireylere sosyal hayatta iyi bir vatandaş, iyi bir insan olmayı öğretebilmektir. Bu amaçla sosyal ve kültürel öğelerde dikkate alınarak SBD için hazırlanan programın özel amaçları arasında:

- a. Toplumsal ilişkileri düzenlemek ve karşılaştığı sorunları çözmek için temel iletişim becerileri ile sosyal bilimlerin temel kavram ve yöntemlerini kullanabilmeleri,
- b. Katılımın önemine inanmaları, kişisel ve toplumsal sorunların çözümü için görüşler belirtmeleri (Milli Eğitim Bakanlığı (MEB), 2018) gibi iki temel amaç yer almaktadır.

SBD sayesinde öğrencilerde kazandırılması hedeflenen bu amaçlar “Sosyal Katılım” başlığı altında verilmektedir. Bu özel amaçları yerine getirebilmek için 2018 yılında güncellenen Sosyal Bilgiler Öğretim Programı’nda “Sosyal Katılım” becerisi yer almaktadır.

Adler ve Goggin (2005) Sosyal Katılımı “*bağımsız ya da bir grubun üyesi olarak, aktif olarak ve başkaları ile uyum içinde gönüllü hizmet faaliyetlerine katılım*” olarak tarif etmektedir. Bu Sosyal Katılım ile öğrencilerde, toplumsal ilişkileri düzeltmek, karşılaştığı sorunların çözümü için fikir üretebilmesi için bir takım sosyal ve kültürel etkinlikler içerisinde olması istenmektedir (Deveci, 2009). 8 Haziran 2017 tarihli İlköğretim ve Ortaöğretim Kurumları Sosyal Etkinlikler Yönetmeliği’nde Sosyal Etkinlikler: “Öğrenci kulübü ve toplum hizmeti çalışmaları ile her türlü gezi, yarışma, yayın, gösteri, tiyatro, spor, münazara ve benzeri diğer etkinlikler” şeklinde gösterilmektedir.

SBD temel özellikleri incelendiğinde sosyal hayat ile iç içe olduğu görülmektedir. Ayrıca SBD sosyal hayattan yararlanarak, öğrencilerde toplumsal bir kişilik kazandırmak, onların sosyalleşmesini sağlayarak çevreye daha uyumlu bireyler olmalarını kolaylaştırmak ve öğrenciler arasında işbirliğini sağlama, empati kurma gibi temel becerileri kazandırmayı amaçladığı söylenebilir (Deveci, 2009).

Öğrencilerin içinde bulunduğu toplumsal yaşama sivil katılımın sağlanmasında SBD rolü çok büyüktür. SBD ile öğrencilere katılım ile ilgili temel bilgiler verilerek, iyi vatandaş yetiştirmek amaçlanmaktadır (Deveci, 2005). Ayrıca Sosyal Bilgiler eğitimi, öğrencilerin sosyal dünyayı anlayabileceği ve bu sosyal çevrede bir vatandaş olarak yaşanan süreçlere etkin bir şekilde dâhil olması gerektiğini öğretmektedir (Sunal ve Haas, 2002). SBD kitapları ile Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin (SBÖ) öğrencilerin sosyal kimliklerini geliştirmek amacıyla sivil katılım stratejileri konusunda yeterli bilgi ve donanıma sahip olmadıkları görülmektedir. Bu çalışma SBÖ’lerin ve SBD kitaplarının sivil katılım stratejileri konudaki eksiklikleri tespit etmek amacıyla yapılmıştır.

Araştırmanın Amacı ve Önemi

Gelişmiş demokratik bir toplum için genç kuşakların sosyal kimlikleri bağlamında sivil ve siyasal yaşama daha fazla katılması hem kendi gelişimleri hem de gelişmiş bir demokrasi yönetimi için bir zorunluluktur. Bireylerin sosyal kimlikleri bağlamında sivil katılımın artırılmasına yönelik bazı önlemlerin alınması

ve düzenlemelerin yapılabilmesi için okullarda özellikle SBD ile öğrencilerin sivil katılımlarının sağlanmasına yönelik kapsamlı bir eğitim öğretim çalışmalarının yapılması önemlidir. Başka bir ifadeyle geleceğin toplumunu öğrencilerine yönelik inşa edecek olan öğretmenlerin veya SBÖ'lerin sosyal kimlik bağlamında sivil katılım süreçlerine etkin katılım sağlamaları önemlidir. Özellikle SBÖ'lerin öğrencilerinin sosyal kimliklerini geliştirmek için öğrencilerin sivil katılım süreçlerine katılımını teşvik etmeleri büyük önem taşımaktadır.

Yapılan literatür çalışmalarında, Türkiye'de ve yabancı ülkelerde sivil katılım ile ilgili çeşitli araştırmalar yapılmasına karşın "Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Sosyal Kimlik Bağlamında Sivil Katılım Stratejilerini" inceleyen bir araştırmaya rastlanmamıştır.

Türkiye'de ve yabancı ülkelerde katılım konusuyla ilgili olarak son yıllarda yapılan çalışmalardan bazıları şunlardır.

- a. Destan, (2003) Toplumsal katılımın boyutları;
- b. Caputo, (2005) Bir kampüs görüşü: Sivil katılım ve yüksek eğitim topluluğu üzerine;
- c. Doğanay, Çuhadar, Sarı, (2007) bazı değişkenlerin öğretmen adaylarının siyasi katılım düzeyine etkilerinin demokratik vatandaşlık eğitimi bağlamında incelenmesi;
- d. Einfeld, A., Collins, D. (2008) Sivil katılım ile sosyal adalet, çok kültürlülük arasındaki ilişkiler üzerine;
- e. Merey, (2012) Türkiye ve ABD'deki ilköğretim okullarında çocukların katılım haklarına yer verilme düzeyinin karşılaştırılması;
- f. Sener, (2012) Civic engagement of future teachers;
- g. Akfırat ve Çok (2013) Gençlerin siyasal ve toplumsal katılımları üzerine;
- h. Akfırat, Çok, (2013) Gençlerin siyasal ve toplumsal katılımı ölçeğinin geliştirilmesi;.
- i. Ekşi, Yalçıntaş, Ulaş, (2015) Üniversite öğrencilerinde sivil katılım davranışlarının özgecilik ve atılganlık bağlamında incelenmesi üzerine;
- j. Ersanlı, (2016) Siyasal katılım ve akademik özgürlük;

- k. Akın, Çalışkan, Engin, Demir, (2016) üniversite gençlerinin sivil katılımları üzerine;
- l. Erdoğan, (2017) İnternet ve siyasal katılım: Türkiye gençliği üzerinden bir değerlendirme;
- m. Çimen (2018) Üniversite öğrencilerinin Suriyeli sığınmacılarla ilgili tutumlarının sivil katılımları bağlamında incelenmesi üzerine”.

Dolayısıyla “Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Sosyal Kimlik Bağlamında Sivil Katılım Stratejileri”yle ilgili literatürde herhangi bir araştırmanın olmaması böyle bir konunun araştırılması zorunluluğunu doğurmuştur. Bu araştırma da Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin sosyal kimlik bağlamında ne tür sivil katılım stratejileri izlediklerini ortaya çıkarma amacı ile yapılmıştır.

Araştırma Problemi

Araştırma, Türkiye’deki Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin sivil katılım tür ve düzeylerinin, sosyal kimlik bağlamında belirlenmesini amaçlayan bir araştırmadır. Bu genel amaç çerçevesinde araştırmada aşağıdaki sorulara cevap aranmıştır:

1. Sivil katılım nedir ve Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin sivil katılım stratejileri nelerdir?

Birinci soruya ilişkin alt problemler şunlardır:

- a. Öğrencilerinizin sosyal ve kültürel faaliyetlere katılımlarına yönelik ne tür stratejiler izlemektesiniz?
- b. Öğrencilerinizin sportif faaliyetlere katılımlarına yönelik ne tür stratejiler izlemektesiniz?
- c. Öğrencilerinizin sosyal yardımlaşma faaliyetlerine katılımlarına yönelik ne tür stratejiler izlemektesiniz?
- d. Öğrencilerinizin eğitsel kulüp ve kurs faaliyetlerine katılımlarına yönelik ne tür stratejiler izlemektesiniz?
- e. Öğrencilerinizin yerel veya ulusal alanda yapılan oyun ve yarışma faaliyetlerine katılımlarına yönelik ne tür stratejiler izlemektesiniz?
- f. Öğrencilerinizin okul dışı faaliyetlerine katılımlarına yönelik ne tür stratejiler izlemektesiniz?

- g. Sivil katılımı sağlama konusunda SBD kitaplarını nasıl değerlendiriyorsunuz?
2. 4, 5, 6 ve 7. Sınıf Sosyal Bilgiler Ders Kitaplarında ele alınan/konu edinen sivil katılım stratejileri nelerdir?
3. Çeşitli demografik değişkenlerin (yaş, cinsiyet, ekonomik durum, eğitim düzeyi, kıdem) Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin sivil katılım düzeyine etkisi nedir?

Sınırlılıklar

Bu araştırmada kullanılan yarı yapılandırılmış görüşme tekniğiyle, araştırma sorularıyla, araştırmanın zaman dilimiyle, katılımcıların görüşleriyle, katılımcı olarak ulaşılan SBÖ'lerin kullandıkları sivil katılım stratejileriyle ve 2018/2019 eğitim öğretim dönemindeki SBD kitapları ile sınırlıdır.

Tanımlar

Kimlik, "Farklı durumlarda asli özelliklerin aynı olması, nesnel bir gerçekliği oluşturan bütündeki benzerlik ve bir bireyin ayırt edici karakteri ya da kişiliği" olarak tanımlanmaktadır (Webster, 1981).

Sosyal kimlik, "bireyin benlik algısının, bir sosyal gruba ya da gruplara üyeliğine ilişkin bilgisinden ve bu üyeliğe yüklediği değerden ve duygusal anlamlılıktan kaynaklanan parçası" (Tajfel, 1982) olarak tanımlanmaktadır.

Sivil katılım, "vatandaşların kendilerini, çevresindekileri, içinde yaşadıkları küçük ve büyük toplulukları ve genel olarak ülkeyi ilgilendiren sosyal sorunların çözümü ve iyileştirilmesinde sorumluluk alma" (Flanagan, 2004) olarak tanımlanmaktadır.

Strateji, "bir amaca varmak için eylem birliği sağlama ve düzenleme sanatı" (Aktan, 2008) olarak ifade edilmektedir.

Bölüm 2

Araştırmanın Kuramsal Temeli ve İlgili Araştırmalar

Kimlik ve Türleri

Kimliğin tanımı. Latince "idem" (aynılığı ve sürekliliği içeren) kökünden gelen "Kimlik" (identity), kelime olarak; "farklı durumlarda asli özelliklerin aynı olması, nesnel bir gerçekliği oluşturan bütündeki benzerlik ve bir bireyin ayırt edici karakteri ya da kişiliği" olarak tanımlanmaktadır (Webster, 1981).

Kimlik kavramı, 18. yüzyılda Avrupa da meydana gelen modernleşme ve ulus devlet anlayışıyla önemli hale gelmiştir. Ancak yirminci yüzyılda daha sık kullanılmıştır (Marshall, 2005). Örneğin felsefeden siyaset bilimine, psikolojiden sosyoloji bilimine kadar geniş bir alanda kullanılmaktadır. Kimlik kavramı böylece sosyal bilimlerde kullanılan önemli kavramlardan biri haline gelmiştir (Aydın, 1999).

Connolly'e (1995) göre kimlik, "kişinin ne olduğu ve nasıl tanındığıdır ve bireyin olduğu şey ya da yola çıktığı temeldir". Kimlik kavramını insanın kendisini kavrayışının bir ifadesi olarak gören Nuri Bilgin'e (1994) göre ise "hem kendisi ile diğerleri arasında bir farklılaşma içerir, hem de kendisiyle diğerleri arasındaki özdeşlemelerden hareketle inşa edildiği" söylenmektedir. Yani her insanın kendisine ait olan kimliği, her şeyden önce farklılıkları ortaya koyar ve kendisine özgüdür. Kimlik kavramı en genel ifadeyle "bireyin "kim", topluluğun da "kimler" olduğunu öteki bağlamında açıklama girişimi" olarak tanımlanmaktadır (Özdil, 2017).

Kimlik kavramı, insanların kendilerini ve başkalarını sosyal hayatta nasıl konumlandıklarını, bunun onlar için ne kadar önemli ve anlamlı olduklarını göstermektedir (Yayak, 2018). Hogg ve Vaughan (2007) insanların, sosyal etkileşim ve sosyal varoluşlarını gerçekleştirmelerini sağlayan asıl öğenin "insanların kendilerinin ve başkalarının kim olduğunu bilmeleri" olduğunu ifade etmektedirler (akt. Yayak, 2018). Kişi kendi kimliğini tanıdıkça kim olduğunu ve neyi yapıp neyi yapamayacağını bilmesine yardım ettiği gibi, başkalarının kimliğini bilmesi ise onların düşünce dünyasını ve yaptıklarını tahmin etmesini kolaylaştırmaktadır. Yani bireyin tüm özelliklerini kapsayan kimlik, hem kişinin kendisini nasıl gördüğünü, hem de toplum tarafından nasıl görüldüğünü göstermektedir (Aşkın, 2007).

Tüm bu anlatılanlardan sonra kimliğin nasıl oluştuğu sorusu gündeme gelmektedir. Bu konuda iki önemli görüş ön plana çıkmaktadır. İlki kimliğin kendi içinde tutarlı ve yaşam boyunca değişmeyip az çok aynı kalan gerçek bir ben (öz) olarak tanımlayan “Öznelci” yaklaşımdır. Öznelci yaklaşıma göre kimlik kişinin iç dünyasıyla alakalıdır. Dış faktörlerin kimliği şekillendirmede etkisi olmadığını söylemektedirler. İkincisi ise “Nesnelci” yaklaşımdır. Nesnelci yaklaşım kimliği; bireyin hem iç dinamikleri hem de bütün bir dış çevresiyle birlikte karşılıklı etkileşimleri sonucu ortaya çıkan bir tutarlılık, bütünlük ve süreklilik olarak görmektedir (Marshall, 2005). Kısacası kimlik, bireyi, diğerlerinden ayırt eden tutarlı ve yapılanmış göstergeler olarak tanımlamak mümkün olduğu gibi (Aşkın, 2007) bireyin kimlik bilinci, atadan miras yoluyla kalan veya bir anda ortaya çıkan değişmez bir kavrayış değil bilakis insanın tüm gelişimi boyunca başkalarıyla etkileşim içinde öğrenilen ve geliştirilen bir kavrayış olarak görmek gerekmektedir (Bilgin, 2001).

Kimlik türleri. Kimlik kavramına ilişkin olarak yapılan soyutlama düzeyi ne olursa olsun, kimlik dediğimiz şey, bireyin dâhil olduğu ilişkiler içerisindeki yerini anlamlandırmasını sağlayan olgudur. İnsanların, dini, milli, modern, postmodern kimlikleri (Özgül, 2017) veya sosyal, ulusal, kültürel kimlikleri gibi birden çok kimlik türleri de bulunmaktadır (Güvenç, 1996). Tüm bunlara baktığımızda kimlik kavramına yönelik çok değişik yaklaşımlar bulunmakla birlikte iki temel görüş etrafında değerlendirmek mümkündür. Bunlardan ilki bireyin “ben kimim” sorusuna verilen cevap ve bu cevap çerçevesinde kendisini tanımlamasının bir ifadesi olan ‘Bireysel kimlik’, bir diğeri ise “biz kimiz” sorusuna verdiği cevap ile toplumsal aidiyetinin çoğul ifadesi olarak ‘Sosyal kimlik’ olarak ele alınmaktadır (Alpman, 2018).

Bireysel kimlik. İnsanlar, kendi kimliklerini kazanırken sosyal hayatta gördüğü dünya ile bağlantılı olarak kendi kimliğini tanımlama olanağı da bulabilmektedir. Bu noktadan hareketle bireyler, farklılıkları üzerinden hareket ederek ve öteki olarak gördükleri kişilerden farklı olarak farklı kimlikler kazanma çabasında dırlar (Sarıbay, 1997). Başka insanlarla olan farklılıklar üzerine inşa edilen bu bireysel kimliğin, kökeninin batı bireyselliğine dayandırılmaktadır. Baumeister’a (1986) göre, günümüzde yaşanan bireysellik anlayışına modern çağdan önce rastlanmamaktadır. Modern toplumların ortaya çıkardığı işbölümlerindeki farklılaşma ile birlikte birey ilgi odağı haline gelmektedir. Modern

çağdan önceki geleneksel kültürlerde her bireyin kendisine has bir karakteri veya kimi zaman gerçekleştirebileceği, kimi zaman gerçekleştiremeyeceği potansiyellerinin olduğu anlayışı yoktu. Modern çağ öncesi Avrupa'sında bireye ait olan cinsiyet, sosyal statü, soy vb. kimlikle ilişkilendirilebilecek diğer tüm özellikler sabit kabul edilmekteydi. Hayatın farklı dönemlerinde geçilse de, tüm bunlar kurumsallaşmış süreçler tarafından düzenlenmekteydi. Bu kurumlar içinde bireyin rolü ise nispeten pasifti. Yani Durkheim'in dediği gibi: "Geleneksel kültürlerde "birey" kesinlikle yoktur ve bireysellik ödüllendirilmezdi" (akt. Giddens, 2010). Dolayısıyla bireysel kimlik kavramının oluşumu Avrupa'da baş gösteren modern toplumla paraleldir.

Sosyal kimlik. Bir varlık olarak dünyaya gelen ve dünyaya geldiği andan itibaren kendisini sosyal ilişkiler ağı içerisinde bulan insan, çevresiyle etkileşime girdiği andan itibaren toplumsallaşma yolunda ilk adımlarını atmaya başlamış olmaktadır. Bu kapsamda toplumsallaşmaya başlayan bireyden hem etkileşime girdiği değişik gruplarla bütünleşmesi hem de bulunduğu toplumun beklentilerine uyması beklenmektedir. Birey bu aşamada toplumdaki problemlerin nasıl oluştuğunu bilmez, ancak bu problemlerin nasıl düzenleneceğini öğrenir. Bireyin çocukluk dönemindeki sosyalleşmesi ondan önce var olan kurumların etkileriyle oluşmaktadır (Güler, 2003). Her kurumun kendisine ait belli normları vardır. Bu normlar, bireylere kim olduğunu, neyi, niçin, nasıl ve ne zaman yapacağını söylemektedir. Birey bu normlara uyduğu müddetçe içinde bulunduğu grup tarafından kabul görür ve grubun onayını almaktadır. Yani birey bu normlar sayesinde ya toplum tarafından dışlanmakta ya da kabul görmektedir. Toplum tarafından kabul görme kişiye saygınlık kazandırdığı gibi kişiye değerli ve önemli olduğunu da hissettirmektedir. Bu durum bireyde aidiyet bilincini de oluşturmaktadır (Kadıoğlu, 2013). Aidiyet bilinci oluşan bireyde yavaş yavaş bir sosyal kimlikte oluşmaya başlamaktadır. Sosyal kimlik, kendisinden başka kişilerle olan farklılıklar üzerine inşa edilen bireysel kimlikten ayrı olarak diğer kişilerle olan benzerlikler üzerine kurulmaktadır. Sosyal kimlik, bireyin kendisini çok yakından ilgilendirdiği gibi çeşitli yönlerden bireye grup tarafından tanınma, desteklenme, onaylanma veya üyelik verilme gibi imkânlarda vermektedir (Şimşek, 2002).

Birey, toplumdaki diğer insanlarla kurduğu ilişkiler içerisinde her bir bireye farklı davranabilmektedir. Böylece ilişki içerisinde olduğu her bireyin gözünde farklı bir kimlik edinmektedir. İşte bu kimliklerin toplamı da onun sosyal kimliğini

oluşturmaktadır (Gordon, 1968, akt. Kadioğlu, 2013). Amerikalı düşünür William James, “bireylerin zihinlerinde kendileriyle ilgili olarak şekillenen imajların sayısı kadar sosyal kimliğe sahip olduklarını” söylemektedir (akt. Çolakoğlu ve Karahasanoğlu, 2008).

Bireyler kendilerinden daha büyük ve etkin bir bütünün parçası olmak ihtiyacını hissederler. Bu duygu bireyleri sosyal kimlik arayışına itmektedir. Çünkü bireylerin sahip olduğu bu sosyal kimlikler ve kendisini bir grubun parçası olarak görmek çok önemlidir. İnsanlar nasıl ki yemeye, içmeye ihtiyaç duyuyorlarsa aynı şekilde bir topluluğa ait olma ihtiyacı da duymaktadır. Hatta bazı durumlarda aidiyet duygusu, sosyalleşmeye çalışan bireyin bu süreç içerisinde baskın ihtiyaçlarından biri haline gelmektedir (Kadioğlu, 2013). Bu ihtiyaçlarını karşılamadıkları vakit kendilerini toplumdan soyutlanmış, yalnız ya da mutsuz hissetmektedir. İşte sosyal kimlik aracılığıyla birey edindiği aidiyet bilinci ile kendisini bu olumsuz duygulardan kurtarmış olmaktadır (Güler, 2003). Ancak bir gruba dâhil olmaya çalışan birey aynı zamanda kendi bireysel farklılıklarını da korumak istemektedir. Bir yandan bir grubun parçası olma duygusunu diğer yandan kendi özgürlüğünü ve iradesini koruma duygusunu aynı anda yaşayabilmektedir. Ama bazen bulunduğu grup kendisini diğerlerinden farklı kılan özelliklerini ortaya koymasını ve toplum tarafından fark edilmesini zorlaştırabilmektedir. Yani bir yandan kendisini özgün bir birey olarak ortaya koymak diğer yandan önemli bulduğu bir grubun parçası olmak istemektedir. Birey sosyalleşme sürecinde sürekli olarak bu gerilimi yaşar ve bu gerilimi kendi içerisinde dengelemeye de çalışmaktadır (Kadioğlu, 2013).

Sosyal Kimlik Kuramı

Sosyal Kimlik Kuramı (SKK), II. Dünya Savaşında esir düşen ve bu süreçte önemli deneyimler elde eden Henry Tajfel (1919-1982) ve onun öğrencisi John Turner tarafından 1979’da sosyal psikolojinin bir ürünü olarak geliştirilmiştir.

SKK’ı, bireyler tarafından oluşturulan grupların birbirleriyle olan davranışların açıklanmasında araştırmacılara farklı bir çerçeve sunmaktadır. Bu çerçeveye göre gruplar arası davranışları açıklamada 5 temel kavram üzerinde durulmaktadır. Bunlar: sosyal kimlik, sosyal karşılaştırma, sosyal sınıflandırma, sosyal yapı ve son olarak en küçük grup paradigması ve içgrup kayırmacılığıdır (Demirtaş, 2003).

Kimlik kavramını sosyal etkileşim sürecini de dikkate alarak açıklamaya çalışan SKK (Tajfel ve Turner, 1979), insanlarda bulunan benlik algısının sosyopsikolojik açıdan analiz etmektedir (Türker ve Yıldız, 2015). Tajfel ve öğrencisi Turner'e göre kimliğin oluşmasında gerekli şartın sosyal kategorizasyon süreci olduğunu ileri sürmüşlerdir. Bu kategorizasyon bilişsel algıyı basitleştiren bir süreçtir ve bu sürecin insanın çevresine uyum sağlayıcı işleyişindeki esas süreç olduğu düşünülmektedir (Arkonanç ve Narter, 1999). Tajfel'in sosyal kimlik teorisine göre kategorizasyon bireyin toplum içindeki yerini oluşturma ve tanımlama anlamında bir kimlik işlevi oluşturmaktadır. Bu sayede birey diğerlerinden farklılığını ve hatta daha iyi olduğunu anlamaktadır. Bu durum onu olumlu bir sosyal kimliğe sahip olma peşine düşürmektedir (Soylu, 1999).

Tajfel ve Turner, bireyin, bir gruba girdiğinde kendi kişisel kimliğinde, algısında, önyargılarında ne gibi değişimler yaşadığıyla ilgilenmiştir. Tajfel ve Turner bunun için yaptıkları gözlemler sonucunda grup içerisinde bireyin benlik algısının büyük oranda değiştiğini görmüşlerdir. Bu yüzden geliştirdikleri kuram, bir gruba dâhil olan bireylerin kişisel kimliklerini bir tarafa bırakıp sosyal kimliklerini kullandıkları yönündedir (Kelly, 1993; akt. Demirtaş, 2003).

Mummendey ve Schreiber (1983) göre sosyal kimlik kuramı, bireylerin, sosyal kimliğini belli bir gruba üye olmalarına ilişkin bilgilerinden ve bu bilgilere yükledikleri anlam ve duygudan yola çıkarak oluşturdukları varsayımı üzerine kurulmuştur (akt. Demirtaş, 2003). SKK'na göre, bireyler, çoğu zaman birey olarak değil de belli sosyal sınıfların birer üyesi olarak hareket etmektedirler. Bu durum da, bireylerin buldukları sosyal yapı içerisinde hem kendilerinin hem de kendileri dışındakilerinin yerlerini tanımlamalarına yardımcı olmaktadır (Demirtaş, 2003). Yani SKK'na göre bireyin dâhil olduğu gruplarla etkileşimleri sonucunda benlik imajlarını oluşturdukları ve dâhil oldukları grubun bir üyesi olarak nasıl düşünmeleri, nasıl hissetmeleri ve ne şekilde davranmaları gerektiğine dair kriterler bireyin kendi kimliğini tanımlamaktadır.

Birey yaşamı boyunca içerisinde yer aldığı sosyal gruplar arasındaki bazı gruplar birey için önemli ve değerli olabilmektedir. Bulduğu bu grup farklı değerleri, prestiji olan ve diğer gruplarla olan rekabette üstün olduğuna inanan birey, üye olduğu grupla özdeşime girerek grubun başarısını kendi başarısı olarak görüp içselleştirebilmektedir. Bu yolla da olumlu bir sosyal kimlik oluşturmaktadır (Türker ve Yıldız, 2015).

SKK'ya göre, statüsü yüksek görülen gruplar bireyleri avantajlı konuma yerleştirmekte ve bireylerde olumlu sosyal kimlik sağlamaktadır. Statüsü düşük görülen gruplar ise bireyleri dezavantajlı konuma yerleştirmekte ve onlara olumsuz sosyal kimlik sağlamaktadır. Bununla birlikte, kendilerini bir grubun üyesi olarak algıladıkları andan itibaren, bireyler sosyal karşılaştırma yaparlar ve kendi gruplarını, diğer gruptan olumlu yönde ayırt etmeye çalışırlar. Bireyler bu şekilde davranarak olumlu sosyal kimliğe sahip olmak için uğraşmaktadır (Türker ve Yıldız, 2015).

Özetleyecek olursak SKK'ı, bireylerin olumlu sosyal kimliğe sahip olma çabasının altında onların özsaygı (kendini değerli görme) ihtiyacının yattığını varsaymaktadır (Tajfel ve Turner, 1979). Ayrıca SKK'ı; bireyin üyesi olduğu sosyal grupların, bireyin duygu, düşünce ve davranışlarını belirlemede önemli bir etkisi olduğunu öne sürer ve bu kuram, sosyal kimliğin bireyin ait olduğu gruplara bağlı olarak geliştiğini öngörmektedir (Tajfel ve Turner, 1979).

Katılım ve Türleri

Bir toplumda demokrasi anlayışı ancak bireylerin toplum içinde kendilerini ve kamuyu ilgilendiren politik tartışmalara katılmaları ve bu tartışmalarda özgürce karar alma ve karar verme süreçlerine dâhil olmalarıyla mümkün olmaktadır (Caputo, 2005). Bu süreçlere katılım davranışı, basit bir ilgiden başlayıp yoğun eylemler sürecine kadar uzanan geniş bir yelpazeyi kapsamaktadır (Flanagan, 2004).

Mahjabeen, Z, Shrestha K. K, Dee, J. A. (2008) göre katılımın birey üzerinde birçok faydasının olduğunu söylemektedir. Onlara göre katılım bireyde: Bilgi ve becerinin gelişimine, bireyler arasında ortak öğrenme süreçlerinin gelişimine, çıkan ürünlerin sahiplenilmesine, bir konu etrafında çözüm odaklı fikir birliğinin oluşmasına ve anlaşmanın sağlanmasına, uygulama için desteklerin artmasına, karar alma süreçlerine, demokratikleşmenin gerçekleşmesine katkı sunmaktadır.

Brodie, Cowling ve Nissen (2009) ise katılımın bireyler üzerindeki olumlu etkilerini dört başlık altında özetlemektedirler. Bunlar:

- a. Katılımla bireyler kendilerini etkileyen kararlarda doğrudan müdahale ederek demokratik kurumların meşruiyetini arttırdıkları gibi bu kurumların halka hesap verebilirliğini artırmanın en iyi yollarındandır.
- b. Katılım faaliyetlerine katılan bireylerde kendi kişisel gelişimleri ve özsaygılarının artması kaçınılmazdır.
- c. Bireyleri ortak bir çıkar etrafında toplayarak karar alma süreçlerine katmak toplumsal birlik ve bütünlüğün gerçekleşmesinde önemli bir rol oynamaktadır.
- d. Katılım ile kamu hizmetlerinin daha iyi hale getirilmesi ve bireylerin ihtiyaçlarına daha uygun hizmetler sunulabilmektedir (akt: Ökten, A. N, Kurtarır, E., Çekiş, T. İ, 2013).

Katılım siyasal ve sivil katılım olmak üzere iki başlık altında incelenir.

Siyasal katılım. Siyasal katılım, “toplum üyesi kişilerin, siyasal sistem karşısındaki durumlarını, tutumlarını ve davranışlarını belirleyen bir kavram” (Kapani, 2003) şekilde tanımlanmaktadır.

Nie, Verba ve Converse (1989) göre ise siyasal katılım, “Vatandaşların hükümet yetkililerinin seçimini ve onların yaptıkları işleri doğrudan ya da dolaylı olarak etkilemek amacıyla giriştikleri yasal eylemler” olarak tanımlanmaktadır (akt. Eser, Sarışahin, 2016).

Bu siyasal katılım tanımlarına baktığımızda hepsinin temelde hareket noktası olarak insanların siyasi otoriteleri etki altına alma istekleri olduğu görülmektedir. Çünkü insanlar siyaseti yöneten otoritenin alacağı tüm kararların kendi geleceğini doğrudan veya dolaylı olarak etkileyeceğini bildiği için yapacakları tüm eylemlerin siyasal karar alma mekanizmaları üzerinde bir etki unsuru olmasını istemektedir. Bu etki unsuru oluşmadı mı insanlar hiçbir eylem ve davranışta bulunmayacak dolayısıyla da toplumda siyasi katılım gerçekleştirilmeyecektir (Dursun, 2012). Ayrıca, insanların siyasi rol oynamaları, davranış ve eylemlerde bulunmaları yani oy kullanmak, parti mitinglerine katılmak, üye olmak gibi yasal faaliyetleri siyasal katılım olarak gördüğü gibi yine aynı eserinde, grev ve boykot yapmak, trafiğin akışını engellemek, işgal gibi yasal olmayan eylemleri de siyasal katılımın bir şekli olarak göstermektedir (Dursun, 2012).

Çam (1995), Milbrath'dan aktardığı şekilde, siyasal katılımı: bir gözlemci eylemler ikincisi aracı eylemler üçüncüsü mücadeleye yönelik eylemler olarak 3'e ayırmaktadır. Bunları da kendi içerisinde şu şekilde oluşturmaktadır.

- a. Gözlemci eylemler; seçimlerde oy kullanmak, siyasi içerikli tartışmalar yapmak ve bunlara katılmak, başkalarını kendi görüşü için ikna etmek, siyasi görüşünü belirtecek rozetler takmak, ev ve arabalarına kendi partisinin bayrağını asmak, siyasi liderinin posterini kullanmak gibi eylemlerdir.
- b. Aracı eylemler; siyasi kişilerle iletişim halinde olmak, bir partiye ya da parti adayına nakdi yardımda bulunmak, parti mitinglerine katılmak gibi eylemlerdir.
- c. Seçim kampanyalarına katılmak, resmi parti üyesi olmak, partinin seçim faaliyetlerinde etkin olarak çalışmak, partinin önemli toplantılarına katılım sağlamak, seçimlerde aday olmak gibi mücadeleye yönelik eylemlerdir.

Sivil katılım. Flanagan'a (2004) göre sivil katılım "Vatandaşların kendilerini, çevresindekileri, içinde yaşadıkları küçük ve büyük toplulukları ve genel olarak ülkeyi ilgilendiren sosyal sorunların çözümü ve iyileştirilmesinde sorumluluk alma" olarak tanımlanmaktadır.

Dünya üzerinde etkili olan küresel çaplı ideolojilerdeki gelişmelerle birlikte kamu alanı ile sivil alanın sınırlarını yeniden çizilmesini mecburi kılmaktadır (Keyman, 2005). Sivil alan ile bireyin toplumda daha fazla sorumluluk alması ve kendi özel taleplerini demokratik yollarla kendisinin karşılamasının yolu açılmış olmaktadır (Aksoy, 2005).

Küresel ideolojilerde yaşanan bu değişim ile sosyal yapı ve işlevin de yeniden tanımlanmasını öngörmektedir. Çünkü bu gelişmelere baktığımızda bu tanımlamalardan yola çıkarak modern topluma uygun bireyler yetiştirmek oldukça zorlaşmıştır. Bugünün şartlarına uygun davranışlar sergileyebilecek sivil ve öğrenen bireylere ihtiyaç duyulmaktadır. Bu sivil bireyler özgürlük, eşitlik, gönüllülük gibi üç temel ilkeye sahiptirler. Bunlar bir yandan yurttaşlık değerlerine sahip olup bir yandan da bu değerleri koruma yolunda ortak hareket edebilme yeteneği ile donatılmış girişimci bir birey olarak tanımlanmaktadır (Köker, 2000). Bu bireylerin etkin olarak gösterdikleri faaliyetlere bakıldığında sivil katılım denilen

şey ile bireyler kendi yaşamını nitelikli duruma getirdikleri gibi diğer bireylerin hayatlarına etki edebilecek toplum yararına çalışmalara gönüllü katılım gösterme davranışını da ifade etmektedir (Akın, 2015).

Sivil katılım, açık, şeffaf ve demokratik bir toplum için vazgeçilmezdir. Çünkü sivil katılımın temel amacı, çok kültürlülüğün egemen olduğu heterojen bir toplumda adalet ve eşitlik gibi demokratik ilkelerin yerleşmesini sağlamak ve bunu sürdürmektir (Einfeld ve Collins, 2008; akt. Akın, Çalışkan, 2016). Akın ve Çalışkan'ın (2016) yaptıkları çalışma gösteriyor ki sosyal içerme ve kimlik gelişiminin sağlanması için sivil katılım önemli bir unsurdur. Bundan dolayı, eğitim sisteminin hem merkezinde hem de her evresinde sivil katılım kavramının yer alması çok önemlidir. Ayrıca, eğitim kurumları tarafından yürütülen tüm faaliyetler ve onlar tarafından alınan tüm kararların, öncelikle ve başta öğrencileri etkilediği düşünülürse, öğrencilerin bu eğitim süreci boyunca sivil katılımın içselleştirilmesinin sağlanması için demokratik değerlerin yaşama geçirilmesi ve bir an önce uygulanması bir gerekliliktir.

Sivil katılım biçimleri. Adler ve Goggin (2005) göre sivil katılım, daha çok topluma hizmet etmek, toplumdaki diğer bireylerle birlikte ortak hareket etmek veya aktif vatandaş olma ile ilişkilendirilmektedir. Buradan yola çıkarsak sivil katılımı bireysel aktiviteleri kapsadığı gibi grupsal aktiviteleri de kapsadığı söylenebilmektedir.

Dünyada sivil katılımın nasıl uygulandığını öğrenmemiz için sivil katılım biçimlerini bilmemiz çok önemlidir. Adler ve Goggin (2005), Dee (2004) ayrıca Downs (2012) gibi araştırmacıların yaptıkları çalışmalarla bu sivil katılım göstergelerini şu şekilde sıralamak mümkündür: toplumsal sorun çözme; bir gruba veya derneğe aktif üyelik; düzenli oy kullanma; diğerlerini ikna etme; yetkililerle irtibata geçme; protesto etme; e-posta veya yazılı imza kampanyaları yürütme; boykot etme veya boykot edilen ürünün satın alınmasına yönelik yapılan anti-boykot, çıkartmalar; yaka iğneleri veya dövizler/pankartlar taşıma; kampanyalara katılma; gazete okuma; grup üyelikleri; diğerlerinin sesini duyurmasına müsaade etme; topluma hizmet çalışmalarına katılma; siyasi süreçlere katılım; gönüllü organizasyonlarda çalışma gibi eylemlerden oluşabilir (Akın, Çalışkan, 2016).

Checkoway ve Aldana (2013) gibi araştırmacılar ise sivil katılım göstergelerini dört bölüme ayırırlar.

- a. Protesto ve gösteri yapmak veya sivil itaatsizlik gibi tabandan gelen halk hareketleri;
- b. Seçim günü oy kullanmak, mahkeme duruşmalarında söz almak gibi yurttaş katılım hareketleri;
- c. Cinsiyet, etnik kimlik veya din gibi konularda yüz yüze yapılan gruplar arası tartışmalara katılım hareketleri;
- d. Gücsüzlerin ve de ötekileştirilmeye çalışılan insanların kendi toplumlarını inşa etmelerine yönelik yapılan sosyopolitik gelişim hareketlerini göstermek mümkündür (akt. Akın, Çalışkan, 2016).

Eğitim ve Sivil Katılım

Eğitim, bireyin ve toplumun gelişmesine yön veren ve toplumun geliştiğini gösteren önemli bir unsur olarak kabul edildiği için, toplumların eğitimle ilgili beklentileri her geçen gün artmaktadır. Bu durum, eğitimin toplumsal fonksiyonunu ön plâna çıkarmaktadır (Ünal ve Çelikkaya, 2009). Eğitim sürecinde, çocuğun kendi bireyselliği korunurken, toplumla bir bütün halinde ve toplumun gelişmesine katkı sunma sorumluluğunu taşıyan bir “yurttaş” haline gelmesi de gerçekleştirilmelidir. Bu ise ancak bireylere temel demokratik bilgi, beceri ve tutumların kazandırılmasıyla mümkündür (Doğanay, Çuhadar ve Sarı, 2007). İlköğretimle yoğunlaşan çocukların sosyalleşme süreçleri SBD ile birer yurttaş olarak hak ve ödevlerinin kullanımı, bu hak ve ödevlerin işlevselliğinin artması yönünde öğrenmelerinin nasıl sağlanacağı hususunda önemli bilgiler vermektedir.

Glanville (1999), yaptığı çalışmasında öğrencilerin: okul gazetesi, okul dergisi ve okul yıllığı çıkarmaları; okul içinde öğrenci konseyi seçimlerine ve politik kulüplere katılımı; tiyatro, drama ve tartışma gibi etkinliklere katılımlarını; mesleki eğitim kulüplerine katılımlarını; son olarak çevrelerindeki gençlik organizasyonları gibi ekstra faaliyetlere katılmaları onlar için ileride karşılaşacakları oy verme, seçim kampanyaları düzenleme, mitinglere katılım gibi siyasi etkinliklere katılımlarını arttırdığını söylemektedir (akt. Doğanay, Çuhadar ve Sarı, 2007).

Hanks'ta (1981) buna benzer çalışmasıyla lise son sınıf öğrencilerinin gönüllü organizasyonlara (ulusal onur grubu, okul dergisi, yıllığı grubu, okul

konuları grubu, öğrenci konseyi, politik kulüpler, spor kulüpleri, koro, drama, hobi kulüpleri vb) katılmalarının, yetişkinlikteki politik katılım becerilerini sosyo-ekonomik düzey, yetenek, akademik başarı ve öz saygı değişkenlerinden bağımsız olarak etkilediğini belirtmektedir (akt. Doğanay, Çuhadar ve Sarı, 2007).

Sosyal Bilgiler ve Sivil Katılım

Demokrasi günümüzde ideal yönetim biçimi olarak nitelendirilmektedir. İnsan hak ve özgürlükleri, çoğulculuk, hukukun üstünlüğü ve katılımcılık demokrasinin temelini oluşturan ilkelere dir. Bireylerin sosyal yaşamın her alanına ve yönetime katılma, yönetimin bundan etkilenme düzeyleri de demokratikleşme derecesinin göstergesidir (Kılavuz, 2002).

Katılım, bir topluluk içindeki yeniliklerin planlanmasına ve uygulanmasına mümkün olduğunca çok sayıda insanın katılması ile gerçekleşir (Miser, 2000). İnsan haklarının bir bölümünü oluşturan katılım hakkı ise en genel olarak kişinin sosyal yaşamının her alanında ve devlet yönetimine katılmasını sağlayan haklarıdır (Tanilli, 1993). Bu yüzden bu hakka “siyasal haklar ve özgürlükler” veya “aktif statü hakları” da denir. Ancak katılım hakkı sadece seçimlerde oy kullanmayı değil karar verme sürecinde etkili olmayı da ifade etmektedir (Nayır, Kepenekci, 2011). Çocuğun katılım hakkı, onun ailede, okulda ve toplumda etkin bir yer edinmesini sağlamaya yönelik haklarından dır (Nayır, Kepenekci, 2011).

SBD daima genç nesillere demokratik tutum ve davranışların önemini vurgulamaktadır (Deveci, 2005). Milli Eğitim Bakanlığının (MEB), vatandaş yetiştirmede birincil derecede sorumlu dersler olan SBD bireylere kazandırılması gereken sivil ve siyasal katılım becerilerini belirlemiştir.

Sosyal Bilgiler Öğretim Programı ile öğrencilerin; haklarını bilen ve kullanan, sorumluluklarını yerine getiren, millî bilince sahip birer vatandaş olarak yetişmeleri; doğal çevrenin ve kaynakların sınırlılığının farkına varıp çevre duyarlılığı içerisinde doğal kaynakları korumaya çalışmaları ve sürdürülebilir bir çevre anlayışına sahip olmaları; doğru ve güvenilir bilgiye ulaşma yollarını bilen bireyler olarak eleştirel düşünme becerisine sahip olmaları; toplumsal ilişkileri düzenlemek ve karşılaştığı sorunları çözmek için temel iletişim becerileri ile sosyal bilimlerin temel kavram ve yöntemlerini kullanabilmeleri; katılımın önemine inanmaları, kişisel ve toplumsal sorunların çözümü için görüşler belirtmeleri; ülkesini ve dünyayı ilgilendiren

konulara duyarlılık göstermelerini, amaç edinen çok yönlü bir ders olarak görmektedir (MEB, 2018).

Morse'a göre (1993) Bir insanın demokratik vatandaşlık algısı ile siyasal katılımı arasında ilişki vardır. Sorun iyi vatandaşlığın algılanmasında düğümlenmektedir. Eğer vatandaşlık yasalara ve kurallara sadece uymayı, onları etkilememeyi içeriyorsa, katılım elbette beklenmemektedir. Oysa demokrasi vatandaşlarının katılımına bağlıdır.

Toplumsal değerlerin öğrencilere aktarılmasında, öğrencilerin toplum ve sorunları hakkında bilgi sahibi olmalarında, sorumluluk sahibi vatandaşlar olarak yetişmelerinde, ulusal özellikleri kazanmalarında etkili olan (Ayten, 2006), bireyin sosyalleşmesi ve topluma uyumunda başlıca etkili derstir (Ersozlu ve Kazu, 2011).

SBD'nin amaçlarından biri, ilköğretim öğrencilerinin Sosyal Bilgiler ile ilgili ilkeleri öğrenebilmeleri ve karşılıklarına çıkabilecek problemleri çözebilmeleri için temel kavramları çok iyi anlamalarıdır (Berkant, Atmaca 2013). Bu açıdan baktığımızda SBD'nin amaçlarına yönelik gerek Milli Eğitimin gerekse alanında uzman kişilerin ifade ettikleri görüşler bu dersin sivil ve siyasal katılım eğitimindeki önemini gözler önüne sermektedir. Ancak katılım hakkını kullanılabilmesi için çocukların katılımın ne olduğunu ve niçin olduğunu ve bu süreçte rollerinin neler olduğunu anlamaları gerekmektedir. Çocuklar kendileri ile ilgili tüm kararlara ve girişimlere mümkün olduğunca küçük yaşlardan itibaren katılmalı, yaşadıkları çevrede uymaları gereken kurallar onlarla birlikte oluşturulmalıdır. Çocukların yaşları ve olgunluk düzeyleri doğrultusunda görüşlerine ve deneyimlerine saygı gösterilmelidir. Ayrıca katılım gönüllü olmalı ve çocukların farklı görüş bildirmelerine ve her aşamada katıldıkları kararlardan ya da gruplardan ayrılmalarına izin verilmelidir.

Sosyal Bilgiler Ders Kitaplarında Katılım Stratejileri

Demokrasi açısından eğitimin temel hedefi etkin birey, etkin vatandaş yetiştirmektir. Etkin vatandaş, politik rol ve sorumluluğunun farkında olan ve eylemlerinin sonucunu hesaba katan kişidir (Doğanay, Çuhadar, Sarı, 2007). Dünyadaki demokratik ülkelerde olduğu gibi Türkiye'de de Milli Eğitim stratejisi, gerek ilköğretim gerekse ortaöğretim müfredat programlarında demokratik bir bireyin niteliklerine sahip, etkin ve üretken vatandaşlar yetiştirmek amaç edinilmektedir. Tabii ki bireyin etkin ve demokratik değerlere sahip üretken bir

vatandaş olabilmesi, onun eğitimin her aşamasına uygulamalı olarak etkin bir şekilde katılmasını gerekli kılmaktadır (Mindivanlı, Aktaş, 2011). Bu nedenle, demokratik topluma etkili katılımı sağlamak için ilköğretim döneminden başlanarak çocukların çeşitli tutumları, kişilik özelliklerini, değer sistemlerini ve davranış kalıplarını kazanmalarını sağlanmalıdır.

Demokratik davranış kalıplarının sağlanmasında tüm derslerin tek tek ayrı önemi olmakla birlikte SBD bu hedefleri gerçekleştirme konusunda daha farklı bir önemi vardır. Çünkü SBD, öğrencinin içinde bulunduğu toplumsal yaşamla çok ilişkilidir. Sosyal bilgiler dersiyle öğrencilere katılım ile ilgili temel bilgiler verilerek, iyi vatandaş yetiştirmek amaçlanmaktadır (Deveci, 2005). Ayrıca Sosyal Bilgiler eğitimi, öğrencilerin sosyal dünyayı anlayabileceği ve bu sosyal dünyada bir vatandaş olarak yaşanan süreçlere etkin bir şekilde dâhil olması gerektiğini öğretmektedir (Sunal ve Haas, 2002). SBD sınıf ortamında bu amaçlarını gerçekleştirebilmek için ders kitabı başta olmak üzere gazete, dergi, bilgisayar, yardımcı materyaller gibi pek çok araç gereç kullanmaktadır.

Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Sözleşmesi'nin (BM ÇHS) "Devlet, BM ÇHS'nin herkes tarafından öğrenilmesini sağlar" 42. maddesine göre çocukların kendilerine tanınan hakların neler olduğu konusunda bilinçlenmeleri gerektiği dile getirilmektedir (Kepenekci, Nayır, 2011). Bu tür bir bilinçlenme ise başta ders kitapları ile yapılabilir; çünkü ders kitapları dersi işlerken öğretmenin en büyük yardımcısıdır. Ders kitapları, öğretim programlarında yer alan konulara ilişkin bilgiyi planlı, düzenli ve aşamalı bir şekilde içerdiği için öğretmen ve öğrencilerin temel başvuru kaynağı, vazgeçilemeyen ders aracı olma özelliğini korumaktadır (Kolaç, 2003).

Sosyal Bilgiler (SB) Ders Kitaplarında katılım kavramı ile ilgili kazanımlar: 2018 Sosyal Bilgiler Öğretim Programı esas alınarak 2018/2019 eğitim öğretim döneminde okutulan SBD kitaplarında katılım ile ilgili kazanımlar aşağıda verilmiştir.

- a. "Bireysel ilgi, ihtiyaç ve yeteneklerini tanır. İlgi ve istekleri doğrultusunda okulunda veya yakın çevresindeki eğitsel sosyal etkinliklere katılması için teşvik edilir"(SB.4.1.3.).
- b. "Sosyal Bilgiler Dersinin, Türkiye Cumhuriyeti'nin (TC) etkin bir vatandaşı olarak kendi gelişimine katkısını fark eder" (SB.5.1.1.).

- c. “Sahip olduğu haklarının farkında olan bir birey olarak katıldığı gruplarda aldığı rollerin gerektirdiği görev ve sorumluluklara uygun davranır” (SB.5.1.3.).
- d. “Toplumsal birlikteliğin oluşmasında sosyal yardımlaşma ve dayanışmayı destekleyici faaliyetlere katılır” (SB.6.1.4.).
- e. “Yönetimin karar alma sürecini etkileyen unsurları analiz eder. Konu siyasi partiler, sivil toplum kuruluşları, medya ve bireyler (kamuoyu) kapsamında ele alınır” (SB.6.6.3.).
- f. “TC’nin etkin bir vatandaşı olarak hak ve sorumluluklarının anayasal güvence altında olduğunu açıklar” (SB.6.6.5.).
- g. “Kurumların ve sivil toplum kuruluşlarının çalışmalarına ve sosyal yaşamdaki rollerine örnekler verir” (SB.7.5.3.)

Strateji

Strateji kelimesinin etimolojik kökeni Eski Yunanca’ya dayanmaktadır. Strateji, Eski Yunanca “stratos” (ordu) ve “ago” (yönetmek, yön vermek) kelimelerinin birleştirilmesiyle oluşturulmuştur. Kimi yazarlar kelimenin etimolojik yönden Latince “stratum” kelimesinden türetildiğini ifade etmektedirler. Latince’de “stratum”; “yol, çizgi, nehir yatağı” anlamlarına gelmektedir. Strateji kelimesinin sözlük anlamı ise “*bir amaca varmak için eylem birliği sağlama ve düzenleme sanatı*” olarak ifade edilmektedir (Aktan, 2008, s.5).

Strateji, bir anlamda kaynakları organize etme sanatı ve yöntemidir. Stratejiyi gerekli kılan sebepler; kıt kaynaklar, zamana ve konuma bağlı olan koordinasyon gerekliliği gibi nedenlerdir (Akyüz, 2005). Eğitimde ise strateji, bir dersin hedeflerine ulaşmak için kullanılan yöntem, teknik, süre ve araç-gereçleri belirlemeye yön veren, yol gösteren genel yaklaşım olarak tarif edilmektedir.

Strateji aslında eylemsel bir davranıştır. Düşünceler ve hedefler davranışlara dökülmediği müddetçe bir anlam ifade etmezler. Yani strateji herhangi bir hedefin tasarımı ile değil yapılan eylemlerle sonuç vermektedir. Eğitimin de temel kavramlarından biri olan “Katılım” kavramının SBD belirlenen kazanımlardan ziyade ders içi ve ders dışı yapılan etkinliklerle öğrencilerde davranış haline getirmek esas olmalıdır. Bu kapsam da ders kitaplarında öğrencilerin sivil ve siyasi katılımlarının ele alınış biçimleri ve bu kavramları davranışa dönüştürmek için yapılan etkinlikler araştırılmıştır.

Bölüm 3

Yöntem

Araştırmada, nitel araştırma yöntemine başvurulmuştur. Araştırmada yarı yapılandırılmış görüşme (mülakat) ve doküman incelemesi teknikleri kullanılmıştır. Görüşmede elde edilen veriler betimsel analize, doküman incelemesiyle elde edilen veriler içerik analizine tabi tutulmuştur. Bu araştırmada doküman incelemesi tekniği, araştırmanın amacına uygunluğu ve yazılı materyal kapsamında değerlendirilen öğretim programı ile ders kitaplarını incelemeye olanak sağlaması nedeniyle kullanılmıştır (Mengi, 2014).

Araştırmanın Çalışma Grubu

Araştırmanın çalışma grubu, 2018/2019 yılında görev yapan 9 SBÖ'lerden oluşmaktadır. Katılımcılar Van İli merkez ilçelerindeki (Edremit, İpekyolu) ortaokullarında görev yapan SBÖ'ler arasında seçilmiştir. Araştırmanın çalışma belirlenirken saha araştırması için gerekli veriyi sağlayacak ve ulaşılabilirliği mümkün olan SBÖ'ler tercih edilmiştir. Ayrıca katılımcıların gönüllü olması, araştırma konusuna ilişkin ilgi, bilgi, görgü ve deneyimlerinin yüksek olması ve birçoğunun yüksek mesleki tecrübeye sahip olması da ayrı bir tercih sebebidir.

Tablo 1

Araştırmanın Katılımcıları

No	Araştırma İli/İlçesi	Katılımcı Sayısı	Katılımcının Görev Yeri
1	Van/Edremit	3	Erdemkent Ortaokulu
2	Van/Edremit	1	Gölkaşı Ortaokulu
3	Van/Edremit	1	Özel Eğitim Bilimleri Koleji
4	Van/İpekyolu	1	Kültür Koleji
5	Van/İpekyolu	1	Rekabet Ortaokulu
6	Van/İpekyolu	1	Lütfiye Binnaz Ortaokulu
7	Van/İpekyolu	1	Hacı Ali Akın Ortaokulu

Tablo 1'de görüldüğü gibi araştırma için Van ilinin merkez ilçeleri olan İpekyolu'ndan dört öğretmen, Edremit İlçesi'nden beş öğretmen araştırma kapsamına alınmıştır. Dolayısıyla çalışmanın örnekleme olan 9 öğretmen seçilmiştir.

Katılımcıların Demografik Özellikleri

Aşağıdaki Tablo 2’de öğretmenlerin sosyo-demografik özellikleri genel bir çerçevede verilmiştir. Burada katılımcıların yaş, kıdem, cinsiyet, medeni, eğitim, gelir durumlarıyla ilgili 6 farklı özellikler aşağıdaki tabloda verilmiştir.

Tablo 2

Katılımcıların Demografik Özellikleri

No	Katılımcılar	Yaş Aralığı	Kıdemi	Cinsiyet	Medeni Durumu	Eğitim Durumu	Gelir Durumu
1	K1	46-55	15 ve üstü	Erkek	Evli	Lisans	Orta
2	K2	26-35	6-10	Erkek	Evli	Lisans	Orta
3	K3	26-35	1-5	Erkek	Evli	Lisans	Orta
4	K4	26-35	6-10	Erkek	Evli	Lisans	Orta
5	K5	26-35	6-10	Erkek	Evli	Lisans	Orta
6	K6	26-35	10-15	Erkek	Evli	Lisans	Orta
7	K7	36-45	15 ve üstü	Erkek	Evli	Yüksek Lisans	Orta
8	K8	26-35	1-5	Erkek	Evli	Yüksek Lisans	Orta
9	K9	26-35	10-15	Erkek	Evli	Yüksek Lisans	Orta

Tablo 2 incelendiğinde katılımcıların yaşı 26 ile 55 yaş aralığındadır. Katılımcıların yarısından fazlasının yaş ortalaması %63 ile 26-35 yaş aralığındadır. Katılımcıların meslekteki kıdem yıllarına bakıldığında her kıdem yılına ait katılımcıların olduğunu ve kıdem yıllarının yüzdelik durumlarıyla sayısal verilerinin birbirine yakın olduğunu görmekteyiz. Bu durumda kıdem yıllarının yapılan faaliyetleri etkileyip etkilemediğini ortaya koyması açısından önem arz etmektedir. Katılımcıların tamamı %100’ü erkeklerden oluşmuştur. Bayan katılımcılara ulaşılamamıştır. Katılımcıların büyük çoğunluğunu %63 oranında evliler, %37 oranında bekârlar oluşturmaktadır. Katılımcıların %63’ü lisans ve % 23’ü yüksek lisans düzeyinde olduğu görülmektedir. Katılımcıların tamamı gelir durumunu orta olarak beyan etmiştir. Bu veriler çalışmada görüşlerine başvuru alan öğretmenlerin sosyo ekonomik olarak farklı düzeyde olmadığını ortaya koyar.

Saha Araştırması

Saha araştırması 03.05.2019'da başlayıp 10.07.2019'da sona ermiştir. Saha araştırması için görüşmeler farklı zaman dilimlerinde ve mekânlarda gerçekleşmiştir. Saha araştırması 2 ay 7 gün sürmüştür. Tablo 3'de saha araştırmasında görüşü alınan katılımcılar, yer ve tarih ile ilgili bilgiler verilmiştir.

Tablo 3

Saha Araştırmasında Görüşü Alınan Katılımcılar, Yer ve Tarih

No	Katılımcılar	Görüşme Yeri	Görüşme Tarihi
1	K1	Erdemkent Ortaokulu Konferans Salonu	03/05/2019
2	K2	Erdemkent Ortaokulu Konferans Salonu	05/05/2019
3	K3	Erdemkent Ortaokulu Konferans Salonu	08/06/2019
4	K4	Gölkaşı Ortaokulu Öğretmenler Odası	25/05/2019
5	K5	Hacı Ali Akın Okulu Öğretmenler Odası	19/06/2019
6	K6	Van Merkezde Bir Kafeterya	26/06/2019
7	K7	Van Merkezde Bir Kafeterya	07/07/2019
8	K8	Van Şişli Öğretmeni Evi Çay Bahçesi	08/07/2019
9	K9	Van Merkezde Bir Kafeterya	10/07/2019

Saha araştırması; Van İli sınırları içerisinde toplam 9 katılımcı ile 9 oturumda yapılmıştır. Katılımcılarla görüşme yapmadan önce telefonla randevu alınmıştır. Telefonda araştırmanın konusu, amacı, görüşmenin nasıl gerçekleşeceği, görüşmenin süresi ve görüşmede kullanacak ses kaydıyla ilgili bilgiler verilmiştir. Böylece telefon görüşmeleri sonucunda katılımcılar belirlenmiş ve görüşme günü, yer ve saat belirlenmiştir.

Veri Toplama Araçları

Araştırmada, veri toplama aracı olarak yarı yapılandırılmış görüşme soruları ve tutanağından faydalanılmıştır. Verilerin önemli bir bölümü, görüşme sorularına verilen cevaplardan elde edilmiştir. Geri kalan kısmı ise, önceden belirlenmiş görüşme tutanağında hazırlanan sorular vasıtasıyla ulaşılmıştır. SBÖ'lerin sosyo-demografik hususiyetlerine ilişkin veriler nedeniyle görüşme tutanağı geliştirilmiştir.

Araştırmada, görüşmelerden kullanılan ses kayıt cihazı ve tutulan çeşitli notlar ile doküman incelemesinde kullanılan fotoğraf makinası veri toplama aracı olarak yararlanılmıştır.

Görüşme soruları: Araştırma verileri, nitel araştırma yöntemlerinde olan görüşme tekniği kullanılarak yarı yapılandırılmış görüşme formu aracılığıyla toplanmıştır. Araştırmada elde edilecek verileri tespit etmek için bir uzman

gözetiminde görüşme soruları ve görüşme süresi belirlenmiştir. Böylece uzmanın görüşleri doğrultusunda görüşme soruları, daha da açık, anlaşılır ve araştırma konusunu kapsayıcı bir şekilde hazırlanmıştır.

Görüşme tutanağı: Bu araştırmanın görüşme tutanağı; konu, sıra, yer, tarih, saat, görüşülen kişi ile görüşmecinin imzasını gösteren bir tutanak şeklindedir. Bu görüşme tutanağı aynı zamanda katılımcının demografik özelliklerini içermektedir. Yani katılımcıların yaşı, kıdemi, cinsiyeti, medeni durumu, eğitim ve ekonomik düzeyi ile ilgili tek bir formda 6 soruyla birçok cevabın alınabileceği bir şekilde görüşme tutanağı geliştirilmiştir. Araştırma aşamasında, her bir katılımcıya bir tane görüşme tutanağı verilerek görüşme öncesinde doldurup imzalamaları istenmiştir. Bu tutanakla hem görüşme öncesinde güven ortamı oluşturulmuş hem de araştırmanın sahada gerçekleştirildiğine dair bir kanıt oluşturulmuştur. Diğer tarafta bu tutanak sayesinde katılımcıların sosyo-demografik özelliklerine dair verilere ulaşılmıştır.

Doküman incelemesi: Araştırmada bir başka veri elde etme yolu doküman incelemesi ile olmuştur. Bunun için 2017 Sosyal Bilgiler taslak ders programı ile 2018–2019 eğitim öğretim yılında milli eğitim tarafından bastırılan (yeni program çerçevesinde) ve milli eğitimin onayıyla okullarda kullanılan farklı yayın evlerine ait Sosyal Bilgiler 4, 5, 6 ve 7. sınıf öğrenci ders kitapları incelenmiştir. Bu kitaplar;

- a. SB 4. sınıf ders kitabı (Sami Tüysüz, Tuna Yayıncılık, Ankara, 2018).
- b. SB 5. sınıf ders kitabı (Erhan Şahin, Anadol Yayıncılık, Ankara, 2018).
- c. SB 6. sınıf ders kitabı (F. G. Yılmaz, Hasan Bayraktar, M. Kemal Özden, Murat Akpınar, Ömer Evin, Netbil Yayıncılık, İstanbul, 2018).
- d. SB 7. sınıf ders kitabı (Gökhan Gültekin, Murat Akpınar, Mustafa Nohutcu, Pınar Özerdoğan, Seher Aygün, Netbil Yayıncılık, İstanbul, 2018).

Bu ders kitaplarında yer alan katılım kavramı ve stratejileri araştırma verilerinin toplanması için birer kod olarak kabul edilmiştir. Doküman incelemesi bu kodlara uygun olarak yapılmıştır.

Araştırmanın Veri Toplama Süreci

Araştırma, 9 katılımcı ile sahada ve yüz yüze yapılmıştır. Araştırmacı her görüşmeden önce, katılımcılara görüşmenin konusu, amacı, süresi ve ses kaydı hakkında bilgi verilmiştir. Araştırmanın Yüzüncü Yıl Üniversitesi (YYU) Eğitim Bilimler Enstitüsü Sosyal Bilgiler Anabilim Dalında yüksek lisans çalışması olarak yapıldığına dikkat çekilmiştir. Bir de Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Sivil Katılım Stratejilerini belirlemeye yönelik bir çalışma olduğuna işaret edilmiştir. Bundan dolayı sorulacak sorulara mümkün olduğu kadarıyla açık yüreklilikle cevap verilmesinin önemi vurgulanmıştır. Aynı zamanda araştırmada veri toplama aracı olarak ses kaydının önemine dikkat çekilmiştir. Kaydın sadece araştırmacı ve araştırma yürütücüsü tarafından dinleneceği, kayıta elde edilecek verilerin bilimsel amaçlar dışında kullanılmayacağı, kayıttaki kişisel bilgilerin araştırmada gizli tutulacağı ve verilerin etik kuralları çerçevesinde izinsiz kullanılmayacağına dair açıklamalar yapılmıştır. Katılımcılar, kendilerini görüşmeye hazır hissettiklerini ifade ettikten sonra mülakata geçilmiştir. Görüşmelerin hepsinde ses kayıt cihazı kullanılmıştır. Görüşmeler daha çok sohbet havasında geçmiştir.

Tablo 4

Katılımcılarla Yapılan Görüşme Detaylarına İlişkin Bilgiler

Görş. Sıra	Katılımcı Kod Adı	Görüşme Tarihi	Görüşmenin Yapıldığı Yer	Görüşme Saati	Görüşme Süresi (dk)	Boyutu (MB)
1.	K1	03/05/2019	Erdemkent Ortaokulu Konferans Salonu	15:30	21:02	28,09
2.	K2	05/05/2019	Erdemkent Ortaokulu Konferans Salonu	15:30	32:08	44,01
3.	K3	08/06/2019	Erdemkent Ortaokulu Konferans Salonu	15:30	13:48	18,09
4.	K4	25/05/2019	Gölkaşı Ortaokulu Öğretmenler Odası	16:00	31:52	43,07
5.	K5	19/06/2019	Hacı Ali Akın Okulu Öğretmenler Odası	13:00	25:10	34,05
6.	K6	26/06/2019	Van Merkezde Bir Kafeterya	15:00	16:47	23,00
7.	K7	07/07/2019	Van Merkezde Bir Kafeterya	19:30	18:45	25,07
8.	K8	08/07/2019	Van Şişli Öğretmeni Evi Çay Bahçesi	19:00	33:47	46,03
9.	K9	10/07/2019	Van Merkezde Bir Kafeterya	17:30	28:05	38,05
					223:24	299,46

. Tablo 4'te görüldüğü gibi görüşme sırası, görüşmecinin kod adı, görüşme tarihi, yeri, saati, süresi ve dosya boyutuna ilişkin detaylı bilgiler verilmiştir. Tablo 4'te belirtildiği gibi görüşmeler, 03.05.2019'da başlanmış ve 10.07.2019'da son bulmuştur. Katılımcılardan 5'i ile okullarının muhtelif yerlerinde, 4'i ile Van

merkezde yer alan kafeterya ve çay bahçelerinde görüşmeler gerçekleşmiştir. Görüşmeler, 9 oturumda ve 9 görüşme şeklindedir.

Görüşmeler genellikle düz ya da yuvarlak masada veya ortada bir sehpanın bulunduğu bir ortamda karşılıklı sohbet şeklinde 13 dakika ile 33 dakika arasında gerçekleştirilmiştir. Görüşmelerde notlar alınmakla birlikte veri yitimine yol açmamak için görüşme yapılan kişinin müsaadesi alınarak görüşme anında dijital kayıt cihazı kullanılmıştır. Daha sonra ses kayıt cihazıyla kayıt altına alınan görüşmeler, görüşmenin yapıldığı günün akşamı yedeği alınmak üzere hem bilgisayara hem de taşınabilir belleğe aktarılmıştır. Toplamda 9 adet çeşitli uzunlukta ses kaydı elde edilmiştir. Diğer bir ifadeyle, 3 saat 43 dakika bir ses kaydına ulaşılmıştır. Görüşmelerin tamamı 223 dakika 24 saniye sürmüştür. Ayrıca ses kayıtlarının toplamı, 229 MB'dir.

Verilerin Analizi

Araştırma kapsamında öncelikle doküman inceleme tekniği kullanılarak veriler taranıp içerik analizine tabi tutulmuştur. Veri toplanıp analiz edilirken aşağıdaki basamaklar uygulanmıştır:

- a. YÖK Ulusal Tez Merkezi ve Google Akademi veri tabanına anahtar kavramlar olarak "Sosyal Kimlik, Sivil Katılım" yazılarak yayınlanmış yüksek lisans, doktora tezleri ile makalelere erişim sağlanmıştır.
- b. Veri tabanlarından ulaşılan tezler ve makaleler analiz aşamasına geçmeden önce "Sosyal Kimlik" ve "Sivil Katılım" başlıkları altında sistematik hale getirilmesi sağlanmıştır.
- c. 2018/2019 eğitim öğretim döneminde ders kitabı olarak okutulan 4, 5, 6 ve 7. sınıf SBD Kitapları sayfa sayfa incelenerek sivil katılım ile ilgili verilere ulaşılmaya çalışılmıştır. İnceleme sonucunda elde edilen veriler deşifre edilmiş ve fotoğraf makinası ile kayıt altına alınmıştır.
- d. Ulaşılan verilerin tamamı incelenmiş ve ortaya çıkan verilerin yorumlanması sağlanmıştır.

Doküman incelemesi sonucunda elde edilen verilerden sonra saha araştırmasına geçilmiştir. Saha araştırmasında katılımcılarla görüşmeler sağlanmıştır. Yapılan görüşmelerde veri kaybının önüne geçmek için ses kayıt cihazı kullanılarak veriler kayıt altına alınmıştır. Ses kayıtları, araştırmacı

tarafından kelime kelime yazıya aktarılmış, düzenlenmiş ve 41 sayfalık bir veri haline getirilmiştir. Görüşmelere katılan SBÖ'lerin kimliklerinin gizli kalması amacıyla isimleri verilmemiş, kaynak gösterimlerinde katılımcı anlamında "K1, K2, K3..." şeklinde kodlanmıştır.

Ses kayıtları veri çözümlenmelerinden önce bir bütün olarak defalarca dinlenmiş ve deşifre edilmeye başlanmıştır. Her ses kaydı için bir deşifre formu oluşturulmuştur. Bu kayıtlar bilgisayarda Windows Media Player'den kulaklıkla dinlenip görüşmede geçen tüm sesler, sözler ve ifadeler Google Doküman yardımıyla aynen yazıya (Microsoft Word formatına) aktarılmıştır.

Görüşmeler deşifre edildikten sonra, her bir katılımcıyla yapılan görüşmenin deşifresinde elde edilen veriler ayrı ayrı okunmuştur.

Araştırmacı, duygularına ve hislerine güvenerek dikkatli bir şekilde görüşme ve veriyle ilgili olarak aklına gelen tüm notları yazmıştır. Çalışmanın amaç, önem, problem cümleleri, kavramsal ve kuramsal çerçevesi tekrar okunmuştur. Ayrıca her bir görüşmede geçici kod listeleri elde edilmiştir. Daha sonra veriler arasındaki bağlantılar ile zıtlıklar araştırılmış ve problem cümleleriyle ilişkilendirilmiştir. Bu bağlamda her bir ses kaydı problem cümleleriyle ilişkili kategoriler oluşturulmaya çalışılmıştır. Araştırmacı, araştırmanın amacı doğrultusunda ortaya çıkarmaya çalıştığı verileri araştırma soruları ışığında yeniden düzenleme yoluna gitmiştir. Dolayısıyla katılımcılara sorulan her soru için uygun kodlar ve veriler belirlenmiştir.

Veriler katılımcıların görüşleri ve anlatımlarına sadık kalınarak, kendi ifadelerinden herhangi bir değişiklik yapılmadan alıntı şeklinde ve yer yer tırnak içinde italik olarak verilmiştir. Böylece araştırma verileri betimsel analize tabi tutulmuştur.

Araştırmada Karşılaşılan Güçlükler

Bu çalışma, nitel araştırma yöntemiyle gerçekleştirilmiştir. Bu nedenle araştırma süresince nitel araştırmada karşılaşılan bazı sorunlarla karşılaşmıştır. Bu sorunlara sırasıyla değinecek olursak;

Sosyal Kimlik ve Sivil Katılım konularının çoğunlukla yabancı kaynaklı olduğu için literatür taraması ve incelenmesi uzun sürmüştür. Nicel araştırmalarının nasıl, ne şekilde yapılacağı önceden belli olmasına rağmen nitel çalışmalarda önceden belirlenmiş bir form yoktur. Dolayısıyla her araştırmacı

çalışmanın konusu ve nitel yöntemin sınırları içinde kendi yaratıcılığını ortaya koymak zorundadır.

Veri toplama sürecinde ve veri analizi sürecinde döngüsel bir süreç izlenmiş ve sürekli çalışmanın başı ile varılan nokta arasında gidip gelmeler olmuştur. Araştırma sürecinde yaşanan önemli bir sorun görüşme öncesi, görüşmeler esnası ve görüşme sonrası ile ilgilidir. Görüşme öncesinde katılımcıların birçoğunun görüşme gününe ve saatine riayet etmedikleri görülmüştür. Görüşme esnasında araştırma konusuna bağlı olarak araştırmacının katılımcılara yönelttiği görüşme sorularına bazı katılımcıların konu dışına sapmaları olmuştur. Görüşme sonrasında karşılaşılan bir diğer güçlük ise gerek ses cihazından kaynaklanan sorun gerekse araştırmacının çocuğunun ses kayıt cihazıyla oynaması sonucu üç katılımcıya ait verilerinin deşifresi yapılamamış olması araştırmada karşılaşılan güçlükleri ortaya koymaktadır.

Araştırmada karşılaşılan güçlüklerle rağmen, araştırma yürütücüsünün araştırma süresince (araştırma öncesinde, araştırma esnasında ve araştırma sonrasında) karşılaşılabilecek muhtemel güçlüklerle ilişkin bilgi ve deneyimlerini araştırmacıyla paylaşmış olması, araştırmacıyı daha başta disiplinli çalışmaya sevk ederek uyanık kılmış ve araştırmada kopmamasını sağlamıştır. Dolayısıyla araştırmacının daha çalışmanın başındayken karşılaşılabilecek muhtemel güçlüklerin farkına varması ve tüm zorluğu baştan kabul etmesi, araştırma sürecinin iyi yürütülmesine, araştırma yönteminin doğru belirlenmesine yardımcı olduğu gibi araştırmanın sağlıklı bir zeminde yürütülmesine de katkı sağlamıştır.

Bölüm 4

Bulgular ve Sonuç

Bu bölümde, saha araştırmasından elde ettiğimiz bulgu veya verilerin dökümü, analizi ve yorumu yer almaktadır.

SBÖ'lerin Sosyal Kimlik Bağlamında Sivil Katılım Stratejilerine İlişkin Bulgular

Öğrencilerde sosyal kimlik kazandırmak için SBÖ'lerinin takip ettikleri sivil katılım stratejilerini sosyal, kültürel, sportif, sosyal yardım, sosyal kulüp, oyun ve yarışmalar ile okul dışı faaliyetler olarak aşağıdaki şekilde kodlanılmıştır.

1. Öğrencileri sosyal ve kültürel faaliyetlere yönelik olarak:
 - a. Yöresel eğlencelere, düğünlere, halaylara ve kına gecelerine katmak
 - b. Hat sanatı, ebru gibi geleneksel sanat faaliyetlerine katmak
 - c. Dergi, kitap çalışması gibi yazınsal faaliyetlere katmak
 - d. Resim, şiir, hikâye ve kompozisyon gibi yarışmalara katmak
 - e. Afiş, poster, pano süsleme gibi birlikte yapılabilecek faaliyetlere katmak
 - f. Kitap okuma etkinliklerine katmak
2. Öğrencileri sportif faaliyetlere yönelik olarak:
 - a. Okul içerisinde ve okul dışında yapılan çeşitli turnuvalara katmak
 - b. Halı saha faaliyetlerine katmak
 - c. Futbol kulüp ve takım çalışmalarına katmak
 - d. Koşu, dart gibi sportif içerikli yarışmalara katmak
 - e. Kamp, izcilik, doğa yürüyüşü gibi doğa sporları faaliyetlerine katmak
3. Öğrencileri sosyal yardımlaşma faaliyetlerine yönelik olarak:
 - a. Sosyal yardım amaçlı kampanyalara katmak
 - b. Sosyal yardım kulüp faaliyetlerine katmak
 - c. Sokak hayvanlarına yardım faaliyetlerine katmak
 - d. Stant ve kermes etkinliklerine katmak
 - e. İhtiyaç sahipleri için bağış ve yardım toplama faaliyetlerine katmak

4. Öğrencileri sosyal kulüp ve kurs faaliyetlerine yönelik olarak:
 - a. Okul içerisinde yapılan sınıf ve okul başkanlığı seçim faaliyetlerine katmak
 - b. Seminer ve konferans tarzı faaliyetlere katmak
 - c. Kulüplerle ilgili afiş, poster, pano süsleme gibi birlikte yapılabilecek faaliyetlere katmak
 - d. Satranç, dama vb. türdeki kurs ve egzersiz faaliyetlerine katmak
 - e. Topluma hizmet çalışması faaliyetlerine katmak
 - f. Dergi, kitap gibi yazınsal faaliyetlere katma
 - g. Çevre sağlığı ve güvenliği faaliyetlerine katmak
5. Öğrencileri yerel veya ulusal alanda yapılan oyun ve yarışma faaliyetlerine yönelik olarak:
 - a. Okullar arası bilgi yarışmaları veya satranç gibi turnuvalara katmak
 - b. Yerel alanda yapılan halk oyunları, şiir, kompozisyon yarışmalarına katmak
 - c. Ulusal alanda yapılan TÜBİTAK gibi yarışmalara katmak
6. Öğrencileri okul dışı faaliyetlere yönelik olarak:
 - a. Sinema, tiyatro gibi okul dışı kültürel faaliyetlere katmak
 - b. Piknik, havuz gibi gezi ve tur faaliyetlerine katmak
 - c. Tarihi ve doğal mekân ile müze gezilerine katmak
 - d. Okul dışı oyun faaliyetlerine katmak
 - e. Çeşitli kurumları ziyaret faaliyetlerine katmak

Görüşme Sorularındaki Alt Problemlere İlişkin Bulgular

Bu bölümde aşağıda belirtilen araştırmanın alt problemleri ile ilgili elde edilen bulgulara ve bu bulguların yorumlanmasına yer verilmiştir. Ayrıca bu araştırma kapsamında incelenen 4, 5, 6 ve 7. sınıf SBD kitaplarında katılım kavramı ve bu kavramın verilmiş stratejilerinin yer verilme durumlarının içerik analizi neticesinde elde edilen bulgulara yer verilmiştir. SBD kitaplarında yer alan katılım kavramı, siyasi ve sivil katılım diye sınıflandırılmıştır. Siyasi katılımı 11 alt kategoriye, sivil katılımı ise 15 alt kategoriye ayrılmıştır. Çalışma ile ilgili belirlenen alt kategorilerin yer verilme düzeyi tüm ders kitapları için ayrı ayrı çözümlenmiştir.

Tablo 11’de ders kitaplarında katılım kavramlarıyla ilgili dolaylı ve doğrudan geçen kelimelerin sayısı ve sayfa numaraları sınıf bazında verilmiştir.

Aşağıda öncelikle katılımcı görüşlerine ilişkin bulgular daha sonra SBD kitaplarında elde edilen bulgular sunulmuştur.

Sosyal ve kültürel faaliyetlere ilişkin sivil katılım stratejilerine ilişkin bulgular.

SBD’nin temel amaçlarından biri öğrencileri çeşitli sosyal ve kültürel faaliyetlere aktif ve gönüllü olarak katılmalarını sağlayarak onların ilerde karşılaşılabilecekleri sorunların çözümünde fikir üretebilen bireyler olarak yetişmesini sağlamaktır. Bu amaçla SBD müfredatına sosyal ve kültürel faaliyetler yerleştirilmiştir. Bu faaliyetleri gerçekleştirmek için İlköğretim Sosyal Etkinlikler Yönetmeliği’nde (2017) sosyal ve kültürel faaliyetler: gezi, yarışma, tiyatro, münazara, yayınlar olarak verilmektedir.

SBÖ ile yapılan görüşmeler neticesinde ulaşılan bulgulardan hareketle SBÖ’nün öğrencilerin sosyal kimliklerini geliştirmede takip ettikleri sosyal ve kültürel faaliyetlere ilişkin sivil katılım stratejilerini şu şekilde sınıflandırmak mümkündür.

- a. Yöresel eğlencelere, düğünlere, halaylara ve kına gecelerine katmak
- b. Hat sanatı, ebru gibi geleneksel sanat faaliyetlerine katmak
- c. Resim, şiir, hikâye ve kompozisyon gibi yarışmalara katmak
- d. Okulda gösteri ve tören faaliyetlerine katmak
- e. Dergi, kitap çalışması gibi yazınsal faaliyetlere katmak
- f. Afiş, poster, pano süsleme gibi birlikte yapılabilecek faaliyetlere katmak

Katılımcıların sosyal ve kültürel faaliyet stratejileri ile ilgili olarak görüşleri aşağıda doğrudan alıntı şeklinde sırayla sunulmuştur.

- a. Yöresel eğlencelere, düğünlere, halaylara ve kına gecelerine katmak ile ilgili bulgular

Katılımcıları bu faaliyete yönelik olarak daha çok halk oyunları faaliyetlerine katıldıkları veya öğrencileri yönlendirdikleri görülmektedir. Burada K2 ve K5’i örnek verebiliriz:

“Orada biz öğrencilerden mesela folklor başlığı altında, mesela oranın yöresel halaydır, ondan sonra bu tür şeylerle açıkçası daha önceleri ben ilgilendim. Çocukları da o konuda biraz yönlendirdim diyebilirim” (K2).

“Ayrıca 29 Mayıs, 23 Nisan gibi milli bayramlarda halk oyunları ekibi mümkün mertebe okulumuzda çıkartılıyor. Bizde tabii bireysel olarak öğrencilerimizi bu konuda teşvik ediyoruz. Çalışmalara katılmaları konusunda destekliyoruz. Ders saatlerine denk gelirse onlara müsaade edip katılmalarını sağlıyoruz” (K5).

Ayrıca K1 ve K9’un bu tür yöresel oyun ve eğlenceler gibi faaliyetleri pek yapmadıklarını ifade etmişlerdir.

“Beraber gidip te bu faaliyetlere katılma imkânımız yok. İşte bir kız isteme töreni vardır, bir kına gecesi vardır. Biraz gerçekçi olmak gerekirse (katılımcı tebessüm etti) öğrenciyi alıp ta kız isteme törenine gitme şansımız yok. Bu anlamda ciddi bir sıkıntı çekiyoruz. Okul ortamında yapılan bu faaliyetlerin tamamı kısıtlı bir şekilde yapılıyor” (K1).

“Halk oyunları genel manada yani biraz daha şiir, tiyatro gibi etkinliklere göre geri planda kalıyor ama neticede yöresel anlamda halk oyunlarına da dönem içerisinde yer yer veriyoruz” (K9).

b. Hat sanatı, ebru gibi geleneksel sanat faaliyetlerine katmak ile ilgili bulgular

Sanat, sosyal hayatın en önemli öğelerinden biri ve insan olmanın gereği olarak insan hayatının ayrılmaz bir parçasıdır. İnsanlık tarihi kadar eski bir geçmişe de sahiptir. “Sanat eğitimi, bireyin duygu, düşünce ve izlenimlerini anlatabilme yeteneklerini ve yaratıcılık gücünü estetik bir düzeye ulaştırma amacıyla yapılan tüm eğitim çabasına denilmektedir” (Akhan, 2013,s.140). Katılımcılardan K5’in bir enstrüman çaldığını, K9’un geleneksel sanatlarla uğraştığını ve K2’nin ise öğrencilerle sinema ve tiyatro faaliyetlerine katıldıkları bulgulanmıştır. Diğer katılımcıların ise sanatsal faaliyetleri yapmak yerine öğrencileri sanatsal faaliyetlere teşvik ettiklerini dile getirmişlerdir.

“SBD yanında 2 saatte müzik dersine giriyorum. Hem o derslerde hem de zamanın el verdikçe SBD’de öğrencilerime Ney üflemeye çalışıyorum” (K5).

“Ebru sanatına genel manada hem teşvik ediyoruz hem de biz de onlarla beraber katılıyoruz bu tür etkinliklere” (K9).

“Keza Müzik Korosu veya işte okuldaki sosyal etkinliklere hem kendimiz katılıyoruz hem de öğrencileri teşvik etmeye çalışıyoruz” (K9).

“Mesela çocuklarla beraber bir iki defa Van Devlet Tiyatrosu'nda tiyatroya gittik. Öğrencilerimi kendim götürmüştüm. 4-5 defa da sinema aktivitelerine katıldık” (K2).

- c. Resim, şiir, hikâye ve kompozisyon gibi yarışmalara katmak ile ilgili bulgular

Katılımcılardan K3, K5 ve K7 yarışma faaliyetleri olarak okulda genellikle tartışma ve münazara yaptıklarını K4 ise okul tarafından verilen resmi yazı çerçevesinde şiir yarışmalarına katıldıkları bulgulanmıştır.

“8. sınıflara bir konu verdim çocuklar konularına çalışıp gelip bunu anlattılar. Münazara şeklinde tüm şubeler nezdinde bunu gerçekleştirdik” (K3).

“Bunun yanında tartışma ve münazaraya kendi derslerim de zamanım el verdiği sürece uygulamaya çalışıyorum” (K5).

“Aynı zamanda çocuklar kendilerini ifade edebilmek için tartışma ve münazara gruplarında bu etkinliği çok ciddi anlamda faydasını görüyor... Yıl içerisinde okulumuzda gerçekleştiriyoruz” (K7).

“İşte şiir yarışması var. Konuyu hemen veriyoruz. Çocuklarda o zaman zarfı içerisinde hazırlayıp getiriyor. Bu tür yarışmalara katılıyor” (K4).

- d. Okulda gösteri ve tören faaliyetlerine katmak ile ilgili bulgular

Okullarda yapılan gösteri ve törenler, okul kültürünün öğrenciler arasında yayılmasını, öğrenciler arasında birlik ve beraberliğin oluşturarak ortak bir amaç doğrultusunda hareket edilmesini sağlayan, coşku ve heyecan oluşturan en önemli faaliyetlerdendir (Şahin, 2013). Bu gösteri ve törenler daha çok Milli Bayramlar, yıl sonu gösterileri veya daha önceden belirlenen belirli gün ve haftalar çerçevesinde öğrenciler tarafından şiir, resim, tiyatro çalışmaları olarak sergilenmektedir. Bu konuda K6, K7 ve K9'un görüşlerini örnek verebiliriz:

“Biz sadece SBÖ'ler olarak değil de Türkçe Öğretmenlerimizin de desteğini alarak öğrencileri belirliyoruz ve bunlar belirli günlerde ve törenlerde şiir okuyorlar” (K6).

“Çocuklar özellikle karne töreninde “hocam işte bir karne töreni yapalım” dediler. Biz de müziği açtık okul bahçesinde. Çocuklar istedikleri bütün oyunları oynadılar” (K7).

“Tiyatro, oratoryom çalışmaları gibi günün anlam ve önemini belirlemeye yönelik daha çok tarihi piyesler, tiyatrolar olmak üzere okulumuzda birtakım etkinlikler yapıyoruz” (K9).

Katılımcılardan K1 ise belirli gün ve haftalarda düzenlenen törenlerin öğrencilerin sivil katılımına hiçbir katkısının olmadığını söylemiştir. Ama katılımcılardan K7 ise bu tür faaliyetlerde görev alan öğrencilerin akademik olarak göstermedikleri başarıyı bu faaliyetlere katılarak göstermiş olduklarını ifade etmiştir.

“Bütün öğrencileri bir arada bulunduran belirli gün ve haftalar gibi okulca yapılan törenlerden verim alındığını düşünmüyorum. Böyle bir eksiklik de ne yazık ki var” (K1).

“Yılısonu gösterileri konusunda hiç ummadığımız öğrenciler gitar, keman çaldılar ve gerçekten bu öğrencilerin akademik olarak sınıf içerisinde çok ciddi anlamda başarı gösteremediklerini fakat bunların bu tarz etkinliklerde çok iyi bir şekilde kendilerini ifade ettiklerini gördük” (K7).

e. Dergi, kitap çalışması gibi yazınsal faaliyetlere katmak ile ilgili bulgular

Sosyal ve kültürel faaliyet olarak katılımcıların en çok uyguladıkları faaliyet kitap okuma faaliyetidir. Özellikle 2018-2019 eğitim öğretim döneminde Milli Eğitimin her gün bir ders saatini okumaya ayırması bu faaliyetin çok yaygın olarak yapılmasında etkili olmuştur. Bunun için katılımcılardan K2, K3, K5, K6, K8 ve K9'un her gün öğrencilerle birlikte kitap okudukları K7'nin ise bir öğrencisinin kitap yazıp fuarda tanıttığı yönünde görüş beyan etmektedir.

“Daha çok öğrencilerimizle serbest alan dediğimiz alanda kitap okuma etkinlikleri yapıyorduk” (K2).

“Öğrencilerle beraber kitap okurum” (K3).

“Öğrencilerin sosyal ve kültürel faaliyetlerine katılımını sorduğunuz zaman benim aklıma gelen ilk şey kitap okuma faaliyetidir... Konular yetiştigi müddetçe ekstra fazladan kitap okutturmaya çalışıyorum” (K5).

“Okul olarak her hafta düzenli olarak haftanın belirli bir saatini okumaya ayırırız. Her sınıfta kitaplarımız var ve bir saatimizi kitap okumayı ayırırız” (K6).

“Bunun dışında da tabii her gün, hafta içi her gün, bir saat okuma saatimiz var... Bizler de onlarla beraber okuruz” (K9).

“...bu yıl kendi okulumuzda Akif adında 5. sınıf bir öğrencimiz, şairlik, yazarlık adı altında bir kitap yazdı ve kitap sergisinde, kitap fuarında kitabı sergilendi. Bu bizim için büyük bir örnek teşkil ediyor” (K7).

f. Afiş, poster, pano süsleme gibi birlikte yapılabilecek faaliyetlere katmak ile ilgili bulgular

SBD Kitaplarında öğrencileri aktif hale getirebilmek için onları afiş, slogan, proje hazırlama veya pano süsleme çalışmalarına yönlendirmektedir. Katılımcılar bu tür faaliyetleri konulara uygun olarak yaptıklarını söylemekte. Bu konuda K3, K5 ve K7’yi örnek verebiliriz.

“Hocam genelde ben çocukların sosyal ve aktif olarak çalışabilmeleri için kitaplarımızda işlediğimiz konularla ilgili afiş, proje hazırlatırım.”(K3).

“Ama bazen ders konularında ihtiyaç duydukça afiş ya da poster hazırlamalarını istiyorum” (K5).

“Aynı zamanda bu yıl tüketici hakları, vergi bilinci ile ilgili bir afiş ve poster hazırladık. Hatta çocukların afiş ve poster ile ilgili dışarıdan reklamcıdan poster, pankart ve döviz hazırlamışlar” (K7).

SBÖ’ne göre sosyal ve kültürel faaliyetlerin öğrenciler üzerindeki etkileri:

Katılımcılar sosyal ve kültürel faaliyetlerin öğrenciler üzerindeki etkilerini şu şekilde ifade etmektedirler. K2 öğrencileri bir arıya benzetip yaptıkları sosyal ve kültürel faaliyetleri ise bal ile özdeşleştirmektedir. K3 sosyal ve kültürel faaliyetlere katılımın öğrencilerde kalıcılığı arttırdığını, K4 ve K7 sosyal ve kültürel faaliyetlerin davranış değişikliklerine sebep olduğunu, K5 öğrencilerin sosyal ve kültürel faaliyetler sonucu deşarj olup derse katılımlarının arttığını ve bununla sınıf yönetiminin daha kolay olduğunu, K7 sosyal ve kültürel faaliyetlerle öğrencileri daha iyi tanıdıklarını, K8 bu tür faaliyetler sonucu öğrencilerin kendi ve yabancı kültürleri daha iyi tanıyıp değer verdiklerini ifade etmektedirler.

“Düşünsenize mesela çocuk nereye giderse gitsin gittiği her yerden düşünün bir arının her çiçekten bal alması gibi. Balın bu kadar lezzetli olmasının sebebi binlerce, milyonlarca çiçekten almış olması değil midir? Öğrenci de öyledir. Bir tiyatro, sinema, kitap bir aktivite bir düşün misal diyorum bunlar da bir şeyler katacaktır” (K2).

“Muhakkak ki etkisi oluyordur. Bir defa diyelim bir proje veriyorsun çocuğa, bir afiş, bir poster hazırlamasını istiyorsan çocuk bunu kendisi yaparak yaşayarak gerçekleştirdiği için bunu kalıcılığı daha fazla oluyor” (K3).

“Tabii bu tür yarışmalar çocuklarda davranış değişikliklerine yol açıyor. Örneğin bayrakla ilgili bir şiir yarışması oluyor. Çocuğun duyarlılığı daha fazla oluyor. Öncesinden araştırıyor bilgi ediniyor. Bayrağın anlamı bayrağın rengi Hilal’in ne anlam ifade ettiğini öğreniyor ve bu da zincirin halkası gibi. Yani eğitimde bir takım değerler bu tür teşviklerle bu tür yarışmalarla çocuklara verilerek bilinçaltına yerleştirilebiliyor” (K4).

“Çünkü okul sadece ders kitaplarından ibaret değildir. Öğrencilerin çeşitli alanlarda sosyal olarak gelişimi çok önemli. Bu faaliyetlerden sonra öğrencilerin daha mutlu daha deşarj olmuş bir şekilde geldiklerini, derse katılım sağladıklarını fark ettiğimiz için bu konuda öğrencilerimi şahsi olarak destekliyorum” (K5).

“Bunun faydasını da görüyorum. Kesinlikle sınıf daha sakin oluyor. Sınıf yönetimi çok daha kolay oluyor. Hazırbulunuşluk düzeylerinin çok daha iyi olduğunu söyleyebilirim” (K5).

“Şimdi eğitim her şeyden önce istedik yönde davranış Kazandırma sürecidir. Tabi bu davranışlar sadece akademik yönde olmaz sosyal, kültürel, sportif, yardımlaşma, eğitsel kulüp, yarışma ve okul dışı birçok etkinliklerle de kazandırılabilir” (K7).

“...Burada onlar hakkında daha iyi bilgi edinme şansına sahip olabiliyoruz” (K7).

“Tarihi konuları bilhassa zamanla ilgili konuları canlandırarak oynatıyorum... Bu durum çocukların hem çok ilgisini çekiyor hem de o kültürü biraz daha yakından tanımış oluyorlar” (K8).

SBD kültür ile iç içe olan bir derstir. Her aşamasında kültürel öğeleri içinde barındıran ve bu kültürel öğeleri öğrencilere aktarmaya çalışmaktadır. Araştırmaya katılan K1 ve K8 SBD ile ilgili olarak şu açıklamayı yapmaktadır:

“SBD hayat dersidir... Yani konularımız itibariyle de biraz kültürel faaliyetler, sosyal hayatla ilgili konular içeriyor... Ama kültürel anlamda da eski geçmişe yönelik veya günümüz anlamında da kültürel faaliyetlerle ilgili konular da vardır” (K1).

“Şimdi SBD kültür ile iç içe olan bir ders. Hem öğrencilerin sosyalleşmesini sağlayan hem de kültürel faaliyetleri kendi içerisinde barındıran bir derstir. Dolayısıyla ders işlerken çocuklarının o kültürel faaliyetleri ile de iç içe oluyoruz” (K8).

Katılımcılardan bazıları bu tür sosyal ve kültürel faaliyetleri öğrencilerle yapmak yerine onları bu tür faaliyetlere daha çok “...yönlendirme yaptıklarını” (K1, K4, K5, K6) “...tavsiyede buldukları” (K3, K5), veya “...teşvik ettikleri” (K5, K9) görülmektedir. Ayrıca (K1) derste öğrencilere daha çok yaparak yaşayarak deneyim kazandırmak yerine -ki böyle bir imkânlarının olmadığını- daha çok akıllı tahtadan faydalanarak videolar izlettikleri de söz konusudur.

“Evet, sözel olarak ya da kitap üzerinde konuyu işleme konusunda çok da fazla bir sıkıntı yok. Artı bir de bu konuların görsel olarak mesela akıllı tahta ile çok daha iyi bir şekilde videolarla veya işte ne bileyim resimlerle destekleyebiliriz... Konu ile ilgili bu anlamda gereken aktiviteler yapılmaktadır... Bu kadar yapabiliyoruz onun ötesinde öğrenciyle beraber yapma imkânımız yok. Beraber gidip te bu faaliyetlere katılma imkânımız yok. İşte bir kız isteme töreni vardır, bir kına gecesi vardır. Biraz gerçekçi olmak gerekirse (tebessüm etti) öğrenciyi alıp ta kız isteme törenine gitme şansımız yok...”(K1).

K5 ise “İşlememiz gereken teorik ders dışındaki farklı alanlarda çok da fazla verimli olamamaktadır.” K6 ise bu tür sosyal kültürel faaliyetlere katılımında öğrenci ilgilerinin öğretmenlerinden daha çok olduğunu, öğretmenlerin bu tür faaliyetlerde az rol aldıklarını şu şekilde ifade etmektedir:

“Ama bizde çok daha az onu itiraf etmem gerekir.”

Okullarda uygulanan sosyal-kültürel faaliyetlere öğrencilerin katılım düzeyi bölgeden bölgeye, okuldan okula hatta faaliyet türünden faaliyet türüne değişmektedir. K2 bu durumu şu şekilde örneklemektedir.

“... İlk atandığım yer köydü. Köyde çok fazla bir şeyler yapamıyorduk. Açıkça daha sonraki dönemlerde özellikle Van’a geldikten sonra imkânlar artınca daha iyi şeyler yapabildik.”

Katılımcılara öğrencilerinizin sosyal ve kültürel faaliyetlere katılımlarını nasıl sağlamaktasınız? Sorusuna karşılık olarak bazı katılımcıların görüşleri aşağıdaki gibidir.

SBD “...kültür ile iç içe...”(K8) bir “...hayat dersi...”(K1) olduğunu ve “konuları itibariyle de biraz kültürel faaliyetleri içerdiğini” (K1) bu yüzden “ders işlerken çocukların kültürel faaliyetlerle de iç içe olduklarını” (K8) söylemekte. Ayrıca “...alan öyle bir geniş alan ki her türlü aktiviteye kendisi yönlendiriyor” (K2) diyerek dersin öneminden bahsetmekte. Fakat konu itibari ile kültürel faaliyet

içeren bu dersin işlenişinde ve öğrencileri bu kültürel faaliyetlere katmada “...ciddi bir sıkıntı çektiklerini” (K1), “...ders saatinin yetersizliğini” (K5) veya “Kendilerini bu konuda çok yeterli görmedikleri” (K2) gibi olumsuz ifadeler kullandıklarını görülmektedir. Ayrıca K4 bu husustaki görüşleri dikkat çekmektedir.

“Daha çok İlçe Milli Eğitim tarafından gönderilen yazıları takip ediyoruz. Ve bu resmi yazıları baz alarak şiir yarışması, resim yarışması ondan sonra kompozisyon yarışması bu gibi yarışmalara katılıyoruz. Doğrusu bunun dışında başka bir sosyal kültürel etkinlik yapmıyoruz.”

Katılımcılardan K4 ve K6 ise bu tür faaliyetlerde diğer branş öğretmenleri ile birlikte ortak hareket ettiklerini söylemektedirler.

“Bu sene 2 çeyrek altın alan resim yarışmasında öğrencimiz var. Türkçe öğretmeni, matematik öğretmenimiz ve ben organize olarak bir de görsel sanatlar öğretmenimiz çocukları yönlendiriyoruz” (K4).

“Biz sadece SBÖ olarak değil de Türkçe Öğretmenlerimizin de desteğini alarak öğrencileri belirliyoruz ve bunlar belirli günlerde ve törenlerde şiir okuyorlar” (K6).

Yukardaki bulgulardan hareketle katılımcılardan K3, K4, K6, K7, K8, K9’un şiir, hikâye, resim gibi yarışmalara faaliyet stratejilerini kullandıkları görülmektedir. K2, K3, K5, K6, K8, K9’un kitap okuma etkinlik faaliyet stratejilerini kullandıkları görülmektedir. K5 ve K9’un geleneksel sanat (Ebru, Hat, Tezhip vb.) faaliyet stratejilerini kullandıkları ama diğer katılımcıların öğrencileri bu konuda yönlendirdikleri sonucuna ulaşılmıştır. Ayrıca K3, K5, K7 ve K8’in yeri geldiğinde konularla ilgili afiş, poster hazırladıkları ve panoyu etkin bir biçimde kullandıkları görülmektedir.

Sportif faaliyetlere ilişkin sivil katılım stratejilerine ilişkin bulgular.

İnsan sağlığını koruma ve geliştirmek için sportif faaliyetlere katılımın önemi her geçen gün artmaktadır. Dolayısıyla bedensel, zihinsel, duygusal ve sosyal olarak sağlıklı bir neslin yetişebilmesi için öğrencilerin günde en az bir saat sportif faaliyetlere katılması önemlidir (MEB, 2018).

Dolayısıyla katılımcılara, “öğrencilerinizin sportif faaliyetlere katılımlarını sağlamada hangi stratejileri izliyorsunuz?” sorusu sorulmuştur. Katılımcılar: sportif faaliyetlere katılmanın “...hayatın bir parçası...”(K1) olarak bildikleri, sporu çok sevdiklerini ve “kendilerini sportif ruhlu bireyler” (K8) olarak gördükleri halde okulda

sportif faaliyetler düzenlemekten çok bunun “... Okulun organize ettiği faaliyetler” (K1) olduğunu ifade etmişlerdir. Sportif faaliyetlerin daha çok “...beden eğitimi öğretmenleriyle yapıldığını” (K1) belirtmişlerdir. Katılımcılardan K1, K2 ve K9 bir fiil olarak sportif faaliyetlere katılmak yerine öğrencileri “...teşvik ettiklerini”, K3, K4 ve K8 “...yönlendirdiklerini”, K4 ise bu gibi faaliyetler için“...duyuru yaptıklarını” söylemişlerdir. Katılımcılardan bazılarının sporun birçok dalı ile ilgilendikleri ve sportif faaliyetlere özel bir ilgilerinin olduğu yönünde görüş belirtmişlerdir.

“Sportif faaliyet dediğimizde açıkçası ben kendi adıma futboldan, voleyboldan ondan sonra basketbolda yani sporun birçok dalında birebir ilgilenmekteyim”(K2).

“Birçok spor alanına hevesim var. Basketbol oynamayı futbol oynamayı çok seviyorum” (K8).

Sportif faaliyetler öğrenciler tarafından en çok tercih edilen faaliyetler olmasına rağmen öğretmenler bu tür faaliyetleri çok az teşvik etmektedirler. Katılımcılardan K6 bu duruma dikkat çekmiştir.

“Evet, spora ilgisi olan ve özellikle futbolu çok seven çocuklarımızın büyük bir bölümü futbola çok ayrı bir ilgi duyuyor... Ama bizde çok daha az onu itiraf etmem gerekiyor” (K6).

Ailelerin sosyo-ekonomik durumları da öğrencilerin sportif faaliyetlere katılımı üzerinde doğrudan etkisi bulunmaktadır. Özel okullarda okuyan öğrencilerin, devlet okullarında okuyan öğrencilere göre daha avantajlı oldukları ve bu tür faaliyetlerde maddi anlamda sıkıntı yaşamadıkları görülmektedir. Bu duruma K8’in şu görüşleri örnek gösterilebilir.

“Özel okul olduğu için salonu vesaire mevcut olduğundan bu turnuvaların düzenlenmesi daha kolay oluyor.”

SBÖ ile yapılan görüşmeler neticesinde öğrencilerin sosyal kimliklerini geliştirmede takip ettikleri sportif sivil katılım stratejilerini şu şekilde sınıflandırmak mümkündür.

- a. Okul içerisinde ve okul dışında yapılan çeşitli turnuvalara katmak
- b. Halı saha faaliyetlerine katmak
- c. Futbol kulüp ve takım çalışmalarına katmak
- d. Koşu, dart gibi sportif içerikli yarışmalara katmak

e. Kamp, izcilik, doğa yürüyüşü gibi doğa sporları faaliyetlerine katmak

Katılımcıların sportif faaliyet stratejileri ile ilgili olarak görüşleri aşağıda doğrudan alıntı şeklinde sırayla sunulmuştur.

a. Okul içerisinde ve okul dışında yapılan çeşitli turnuvalara katmak ile ilgili bulgular

Öğrenciler bireysel veya grup olarak katıldıkları çeşitli turnuva etkinlikleri ile kendilerini ifade edebilme fırsatı elde etmiş olmaktadır. Bu tür turnuvalar okul içerisinde olumlu davranışların sergilendiği bir ortam oluşturmaktadır. Öğrenci-öğrenci ve öğretmen-öğrenci birlikteliğini de güçlendirmektedir. Okullarda turnuvalar futbol, voleybol ve basketbol turnuvaları gibi takım halinde oynanan oyunlar ön plana çıkmaktadır. Katılımcılardan K2 ve K4'ün bu hususu destekler niteliktedir.

“Eski okulumda 5 yıl kaldım 5 yıl boyunca futbol ve voleybol turnuvaları düzenledik. Hatta basketbol turnuvaları da düzenledik. Çocukların katılımı için asgari düzeyde özen gösterdik ki burada başarılı olduk” (K2).

“Ondan sonra okul içerisinde turnuvalar yapıyoruz. Hentbol ve futbol turnuvalarımız olmuştur” (K4).

Katılımcılardan K8 ise turnuva düzenlediklerinde yalnızca erkekler için değil kızlar arasında da takımlar oluşturup turnuvalar düzenlediklerini ve hatta okullar arası turnuvalara katıldıklarını ifade etmiştir.

“Kızlara yönelik basketbol turnuvası yaptık. Ayrıca okullar arası voleybol turnuvasına katıldık.”

b. Halı saha faaliyetlerine katmak ile ilgili bulgular

Okul dışında öğretmen ve öğrencilerin farklı ortamlarda bir araya gelmesine imkân veren sportif faaliyetlerin öğrenciler için çok büyük önemi bulunmaktadır. Öğrenciler bu tür faaliyetlere öğretmenleri ile birlikte katıldıklarında kendilerine değer verildiğini görmektedirler. Bu duruma katılımcılardan K3 ve K6'yı örnek verilebilir.

“...Öğretmenlerini aralarında görünce farklı bir hava olmuştur. Gerçekten okulun bulunduğu ortamda çok kötüydü ama o çocuklarla iletişimi sağlamak hakikaten çok iyi olmuştur” (K3).

“Boş derslerde öğrencilerle birlikte dışarı çıkar onlara top veririm. Beraber oynarız. Bazen voleybol oynarız... Halı sahada bir turnuva düzenledik. Özellikle öğrenciler orada bulmamızı çok istiyorlar” (K6).

Katılımcılardan K2, K3, K5,K8 ve K9 boş derslerde veya teneffüslerde, K4 ise halı sahalarda fırsat buldukça öğrencilerle birlikte top oynadıklarını ifade etmektedirler.

“Bazen dışarıda da epey top oynadığımız oldu. Mesela okul çıkışında çocuklarla etkinliğimiz olsun diye yeni kurulan halı sahalarda biz top da oynadık” (K2).

“Beden eğitimi dersleri benim boş saatlerine denk gelince çocuklarla birlikte top oynarım, kaleye geçerdim” (K3)

“... 10 dakikalık teneffüslerde çocuklarla dışarıda top oynamaya, spor yapmaya çalışıyorum” (K5).

“Yani derslerde dersi işliyoruz, teneffüslerde genelde ben öğrencilerimle sportif faaliyetler içerisindeyim. Ya spor salonunda basketbol oynarım ya da dışarıya çıkıp onlarla birlikte futbol oynarım. Yani sürekli bir sportif faaliyet içerisindeyiz” (K8).

“Bunun dışında boş derslerde çoğu zaman öğrencilerimizle beraber top oynadığımız, basketbol oynadığımız veya masa tenisi oynadığımız oluyordu” (K9).

“Ayrıca öğrencilerle halı saha maçı yapmışlığımız var. Özellikle 8. sınıf fiziksel olarak oynayabileceğimiz öğrenciler. Bunlarla halı saha maçı yaptık çok da keyifli oldu” (K4).

c. Futbol kulüp ve takım çalışmalarına katmak ile ilgili bulgular ile ilgili bulgular

Okul içerisinde öğrenciler arasında işbirliğinin artmasında, iletişimin güçlenmesinde, öğrencilerin okul içerisinde ve dışında kabul görülmesinde takım çalışmalarının çok büyük faydası bulunmaktadır. Katılımcılardan K6, K8 ve K9'un yalnızca kulüp ve takım faaliyetleri ile uğraştıkları görülmektedir. Diğer katılımcıların bu tür faaliyetlerin daha çok beden eğitimi dersi ile alakalı konular oldukları için ilgilenmedikleri görülmektedir.

“Onun dışında okulda en iyi öğrencilerin seçerek bir takım oluşturdum ve okul turnuvalarına katıldık” (K6).

“...Orada muhakkak hocalar (teknik direktör) oluyor. Çocukların yaşlarının küçük olmalarından dolayı tam keşfedilme zamanları olduğunu düşünüyorum. Bu şekilde birkaç yerden öğrencilerime yeteneklerinden dolayı teklifte geldi. Bu şekilde benimle irtibata geçtiler. Ben de onları velilerime yönlendirdim. Ve birkaç tane öğrencim bu sayede eğitimlerine devam ederken futbol kulüplerinde de oynuyorlar” (K8).

“Okulda bir voleybol takımı oluşturdum. Okullar arası voleybol turnuvasına katıldık” (K8).

“Bu sene masa tenisi kulübü bendeydi” (K9).

d. Koşu, dart gibi sportif içerikli yarışmalara katmak ile ilgili bulgular

Katılımcılardan yalnızca K4 sportif yarışmalardan koşu ile ilgili bir faaliyet yaptığını ifade etmiştir.

“Bunun dışında kendi çapımızda küçük bir koşu yarışması yaptık.”

e. Kamp, izcilik, doğa yürüyüşü gibi doğa sporları faaliyetlerine katmak ile ilgili bulgular

“Doğa yürüyüşü, kampçılık, balıkçılık, kano, kayak, at biniciliği, golf, su kayağı, motor sporları, hava sporları gibi geniş etkinlik yelpazesi yoluyla katılımcıların doğal çevre ile etkileşime girmelerine doğa sporları (açık alan rekreasyonu) adı verilmektedir” (Cordes ve İbrahim, 1999; akt. Koçak ve Balcı, 2010, s. 214). Katılımcılardan yalnızca köy ortamında görev yapan K4 SBD ile alakalı olarak öğrencilerine doğa yürüyüşü gerçekleştirdiğini ifade etmektedir. Diğer katılımcıların şehir ortamında yer alması ve imkânlarının olmamasından dolayı bu tür faaliyetler içerisine girmedikleri görülmektedir.

“Çocuklarla özellikle ünite konularını tamamladıktan sonra 5, 6 ve 7'ler için söyleyebilirim. Bulduğumuz bölgeyi tanıma ile ilgili dışarı çıkartıyorum. Gezdiriyordum. Örneğin Gevaş'ın arkasındaki İhtiyar Şahap Dağlarını gösteriyorum... SBD'de yürüyüş şeklinde çıkıyoruz. Bir saat, bir buçuk saat bir iki defa böyle bir etkinlik yaptık” (K4).

SBÖ'lere göre sportif faaliyetlerin öğrenciler üzerindeki etkilerine yönelik görüşleri:

Öğrenciler arasında sosyalleşmeyi sağlayabilmek için sportif faaliyetler son derece önemlidir. Bu bilince sahip aileler ve okul yönetimleri öğrencilerin sportif faaliyetlere katılmasını teşvik etmektedirler. Çünkü Sportif faaliyetlere katılan

öğrencilerin çevreleriyle daha çok sosyalleşmesini sağlamaktadır. K1 ve K8'in görüşleri de bu hususu desteklemektedir.

“Bu tür faaliyetlere öğrencilerin katılımında işte ne bileyim sosyal bir kişiliğe sahip olması için öğrencilerin fırsat buldukça bu tür faaliyetlere katılmasının yararlı olduğu konusunda öğrencileri teşvik ediyoruz” (K1).

“...Çok iyi bir derece alamadık ama çocuklar arasında iyi bir deneyim oldu. Bu sayede çocuklar sosyalleşmiş oldular. Devlet okulları ile mücadele ettiğimiz için onların şartlarını anlamış oldular” (K8).

K2 sportif faaliyetlerin öğrenciler üzerindeki etkisini şu şekilde ifade etmektedir.

“Çocukların deşarj olması gerekiyor hocam... Öğrenciyi deşarj ettik bu çok önemli. Deşarj ettikten sonra öğrencinin derse aktif katılımını da sağladık bu konuda başarılı olduk bunu söyleyebilirim.”

Yukarıdaki bulgulardan hareketle katılımcılardan yaş aralığı 26-35 arasında ve mesleki kıdemleri 15 yıl ve altında olan K2, K3, K4, K5, K6, K8 ve K9'un sportif faaliyet olarak öğrencilerle halı saha maçları yaptıklarını veya top oynadıklarını görülmektedir. Fakat yaş aralığı 36-45 arasında, mesleki kıdemleri ise 15 yılı geçmiş olan katılımcılardan K1 ve K7 sportif faaliyetlerle ilgilenmediklerini sonucuna ulaşılmıştır.

Sosyal yardımlaşma faaliyetlerine ilişkin sivil katılım stratejilerine ilişkin bulgular.

Türk Dil Kurumu (TDK) sözlüğünde sosyal yardımlaşma kavramı, “Yoksul kimselere yiyecek, giyecek, yakacak, tedavi ve ilaç sağlanarak yapılan parasız yardım” olarak tanımlanmaktadır (<http://sozluk.gov.tr/2019>). Sosyal yardımlaşmanın amacı bir bireyin tamamıyla gönüllülük ilkesi ve hayırseverlik çerçevesinde toplumsal farkındalık ve toplumsal fayda sağlamaktır. Gönüllülük “Gönüllü olmak”, “bir işi yapmayı hiçbir yükümlülüğü yokken isteyerek üstlenmek”; hayırseverlik ise, “yoksullara, düşkünlere, yardıma muhtaç olanlara iyilik ve yardım etmesini seven kişi” olarak tanımlanmaktadır (TDK, <http://tdkterim.gov.tr/bts>, 2019).

Okullarda sosyal yardım kapsamında maddi durumu bulunmayan insanlara nakdi yardım yapılabileceği gibi eğitim, sağlık, çevre bilinci aşılama, doğayı ve hayvanları koruma, geri dönüşüm, insan hakları, engelli hakları, bilgiye erişim vb.

alanlarda da çok çeşitli çalışmalar yapılabilmektedir. Bu tür yardım faaliyetlerinde okulların bulunduğu çevre ve veli profili çok önemlidir. Çünkü okulların bulunduğu çevre ve velilerin ekonomik koşullarının sosyal yardımlaşma faaliyetlerini doğrudan etkilediği görülmektedir. Katılımcılardan K1 ve K8'in görüşleri bu hususu destekler niteliktedir.

“Daha önceki çalıştığım okullarda ekonomik koşullar iyi değildi. Ama şu an çalıştığım Erdemkent ortaokulundaki öğrenciler de bu bilinçtedirler. Ve öğrencilerin katılımlarının da oldukça iyi olduğunu düşünüyorum” (K1).

“Öğrencilerimiz biraz daha maddi olarak iyi durumdadır. Dolayısıyla bu konuda çok fazla plan yapıyorum. Ayda bir Sosyal Yardımlaşma konusunda mutlaka bir başlık bulup yönlendirebilmekteyim” (K8).

SBÖ ile yapılan görüşmeler neticesinde öğrencilerin sosyal kimliklerini geliştirmede takip ettikleri sosyal yardımlaşma faaliyetlerine yönelik sivil katılım stratejilerini şu şekilde sınıflandırmak mümkündür.

- a. Sosyal yardım amaçlı kampanyalara katmak
- b. Sosyal yardım kulüp faaliyetlerine katmak
- c. Stant ve kermes etkinliklerine katmak
- d. İhtiyaç sahipleri için bağış ve yardım toplama faaliyetlerine katmak
- e. Sokak hayvanlarına yardım faaliyetlerine katmak

Katılımcıların sosyal yardımlaşma faaliyet stratejileri ile ilgili olarak görüşleri aşağıda doğrudan alıntı şeklinde sırayla sunulmuştur.

- a. Sosyal yardım amaçlı kampanyalara katmak ile ilgili bulgular

Velilerinin maddi durumu iyi olan okulların başta kendi okulları olmak üzere çevredeki diğer okullardaki öğrenciler için veya bazı Sivil Toplum Kuruluşları (STK)'nın düzenledikleri yetim kardeş kampanyaları için kendi aralarında kumbara oluşturup para topladıkları görülmektedir. Katılımcılardan K1, K2, K5 ve K7'nin görüşleri şöyledir;

“Biz burada da birkaç tane sınıfta öğrencilerle, ihtiyacı olan çocuklara, yardım etme kampanyaları düzenledik. Daha önceki yıllarda kardeş okul faaliyetleri vs. vardı. Kardeş okuldaki diğer arkadaşlarımıza bir şeyler gönderme gibi, mektuplaşmak gibi bunu da bir nevi sosyal yardım faaliyeti olarak görmekteyim. Buna benzer şeyler yapıyorduk” (K1).

“Şimdi mesela biz kendi içinde bulunduğumuz okul için söylüyorum. Diyelim “Her Okulun bir yetimi var” diye biz mesela burada başladık. Bu bir sosyal yardım faaliyetidir. Biz öğrenciler arasında hatta veliler arasında kampanyalar düzenleyip paralar topluyoruz” (K2).

“Onun yanında çeşitli bazı isim vermek istemediğim ama samimiyetine inandığı bazı derneklerin okulumuzun idaresi ile yapmış olduğu bazı faaliyetlerine sınıfça katıldık. Mesela bir yetim öğrenci okutturma gibi. Sınıf kumbarası oluşturduk” (K5).

“Birçok okulda annesi babasını yitirmiş öğrenciler var. Ya da maddi durumu çok kötü anlamda düşük öğrenciler vardır. Bunlara yönelik Ramazan ayında özellikle fitre topladık. Ya da ramazan paketi oluşturduk. Ve bu konuda ciddi anlamda okulda şunu söyleyebilirim okulumuzda o kadar ciddi anlamda yardım toplandı ki ihtiyaç sahiplerinden artan yardımları başka okullara da bunu aktardık. Bunu çocuklar gördüler” (K7).

b. Sosyal yardım kulüp faaliyetlerine katmak ile ilgili bulgular

Her okulun bir sosyal yardımlaşma kulübü vardır. Bu kulüpler kimi okullarda aktif bir şekilde kullanılırken kimi okullarda pasif olarak durmaktadır. Katılımcılarımızdan velinin ekonomik koşullarının iyi olduğu K2'nin Sosyal Yardım Kulübünü etkin bir şekilde kullandığı ve ayrıca özel okulda görev yapan K9'uz ise bazı arkadaşları ile birlikte farklı bir yardım kulübü kurduğu bulgulanmıştır.

“Bizim mesela okulun sosyal yardımlaşma kulüp faaliyetleri var. Öğrenci bunun içerisinde de var mesela. Biz maddi durumu kötü olan öğrenciler için müdahalede bulunup öğrenciler arasında belli bir ücret toplayıp mesela öğrencilerimize o konuda destekliyoruz” (K2).

“Hocam her sene okulumuzda yaklaşık 5-6 yıl önce ben ve 4 arkadaşım ile beraber kurduğumuz Çınar İyilik Kulübü diye bir kulübümüz var. Ve amacımız temel manada ihtiyaç sahiplerine birtakım yardımlarda bulunmak niyetiyle açtık bu kulübü. Ve bu kulüpte genel anlamda Ramazan kolisi, gıda paketi başta olmak üzere, kış aylarında genelde giysi yardımı” (K9).

c. Stant ve kermes etkinliklerine katmak ile ilgili bulgular

Öğretmenlerin, velilerin ve öğrencilerin gönüllü katılımları ve emekleriyle düzenlemiş olan kermesler öğrencilerin hem eğlendikleri hem de görev ve sorumluluk bilinciyle çalışarak bir şeyler başarabileceklerini anladıkları faaliyetlerden en önemlilerinden biridir. Bu amaçla maddi durumu iyi olsun veya

olmasın neredeyse tüm okulların yılda bir ve birkaç kez bu tür faaliyetleri düzenli olarak sergilendiği bilinmektedir. Katılımcılardan K2 ve K6'nın görüşleri bu hususu desteklemektedir.

"...İki üç gün önce bizim okulumuzda kermes etkinliği vardı bu çok önemlidir mesela. Öğrencilerin katılımıyla velilerin katılımıyla müthiş bir kermes etkinliği düzenledik bir kampanya gibiydi" (K2).

"...Şimdi mesela öğrencilerimiz neler yaptılar. Öğrencilerimiz stantların oluşturulmasında birebir bize yardımcı oldular. Ondan sonra ürünlerin satışında birebir yardımcı oldular" (K2).

"Tabii kermes düzenledik... Bu kermeste her şeyde öğrenciler bizzat kendileri ilgilendi. Zaten bu kermesin yapılış amacı da buydu. Öğrenciyi daha aktif hale getirebilmektir" (K6).

d. İhtiyaç sahipleri için bağış ve yardım toplama faaliyetlerine katmak ile ilgili bulgular

Öğrenciler arasındaki yardım faaliyetleri sadece para toplamak ile olmuyor. Kimi zaman ihtiyaç sahiplerine kitap toplama, kıyafet veya gıda yardımı, kırtasiye yardımı olabileceği gibi kimi zaman hediyeleşme şeklinde de olmaktadır. Bunun için K3, K4, K7, K8 ve K9'un görüşleri bu hususu aydınlatmaktadır.

"...öğrencilerimiz bir kumbara oluşturdular ve tek tek öğrencilerden, öğretmenlerden para topladılar. Kendilerine bir amblem oluşturdular. Bu amblemi yakalarına taktırdılar.. Tüm 5. Sınıflarda akıllı tahtalara video yükleyip bu videoları tüm sınıflara izlettirdiler. Biz de destek verdik" (K3).

"Okulumuzda ihtiyacı olan birçok öğrenci var. Onların ihtiyaçlarını nasıl karşılayabiliriz diye Küçük bir kutu sadaka kutusu oluşturduk. Daha önceden seçimle belirlenen öğrenciler, toplanan parayla kalem, silgi, defter alıp bir dolaba yerleştirdik. Maddi durumu iyi olmayıp ihtiyacı olan öğrencileri tespit edip gizli bir şekilde kimseye duyurmadan bu çocuklara dağıttık" (K4).

"...okulda böyle çok gönüllü bir şekilde yardım kampanyası topladık ve O yardım kampanyasında toplanan paralarla belirlediğiniz öğrencilerin 1 yıllık tost ve ayran parasını çıkardık" (K7).

"Daha önce bir köy okuluna kıyafet yardımında bulunduk. Ve öğrencilere giydiğiniz kıyafetleri değil de aile durumu yettikçe yeni bir kıyafet almalarını söyledim. Sağ olsunlar hepsi birden fazla kıyafet alıp getirdiler" (K8).

“Bostaniçi de bir ortaokul müdürünün bizden ilk kütüphane oluşturmak için yardım talebi vardı. Bizim okulumuzda genel manada bir okuma saati olduğundan öğrencilerin çok fazla kitabı vardı. O manada yardım istediğinizde sağ olsunlar tüm öğrencilerin genel bir katılımı söz konusu oldu. Bunun sonucunda çok büyük bir kitap bağıışı oldu” (K8).

“...ve her öğrenci gideceği öğrenciyi belirleyerek her öğrenciye nereye gidecekse hangi öğrenciye ne verecekse yani içerisinde kırtasiye malzemesi, 1-2 çikolata olsun, hediye olsun o şekilde hediye paketleri yaptık” (K9).

e. Sokak hayvanlarına yardım faaliyetlerine katmak ile ilgili bulgular

Veteriner hekim Tamer Dodurka “Sokak hayvanı” kavramını; “sahipsiz, sokakta yaşayan ve/veya sokakta doğmuş ya da geçmişteki sahipleri tarafında evden atılmış başıboş hayvanlar” olarak tanımlamıştır (Dodurka, 2009). Kimi insana göre tehlikeli kabul edilip insanların yaşadığı meskenlerden uzak tutulması gereken canlılar olarak görülmekte iken kimi insanlar için yardıma muhtaç canlılar olarak görülmektedir. Bu konuda K3 ve K5 sokak hayvanları ile ilgili faaliyetleri hakkında görüş belirtmişlerdir.

“5. sınıftaki öğrencilerimizden sokak hayvanlarına yardım etme konusunda başlattıkları bir kampanya var ve ben buna destek de verdim ve bu konuda çocukları teşvikte ettim” (K3).

“Ben sokak hayvanları ile ilgili ekstra bir hassasiyete sahibim. Çocukları da dilim döndüğünce vaktim yettiğince bilinçlendirmeye çalışıyorum. Ve okulumuzun bahçesinde hatta yeri geliyor okul binasının içerisine, sınıflara, koridorlara kadar bir sokak hayvanı kedi veya köpek gelebiliyor. Onlara nasıl davranmaları gerektiğini nasıl davranmamaları gerektiği konusunda bilinçlendirmeye çalışıyorum” (K5).

SBÖ'lere göre sosyal yardım faaliyetlerinin öğrenciler üzerindeki etkilerine yönelik görüşleri:

K1'e göre öğrenciler bu tür yardım faaliyetlerinin güzelliğine inandığı ve gönüllü olarak katıldıklarını beyan etmişlerdir.

“Çocuklar bu yardım kampanyalarına katılmak istiyor. Az ya da çok. Sonuçta çocuklar yardımlaşmanın bu yardım kampanyalarının güzel bir şey olduğuna inanıyorlar.”

K2'ye göre öğrenciler bu tür faaliyetlere katılarak kendilerinin de bir işe yarayabilecekleri hissine kapılmalarına yol açmaktadır.

“Her şeyden önce birbirlerine yardım etmesi en olumlu davranıştır bana göre ve bir sosyal yardımlaşma kavramının çocuklar arasında olması çocukların bir şekilde kendi kendilerine artık biz de bir işe yarayabiliyoruz, biz de gerçekten insanlara yardım edebiliyoruz duygusunun aşılınmış olması çok önemlidir.”

K3'e göre öğrencilerin zor durumda kalan insanların durumlarını daha iyi anlayabilmelerine yardımcı olmaktadır.

“Bu tür sosyal yardımlaşma faaliyetlerine katılım onlarda bir merhamet duygusunu geliştirilmiştir. Onlar da sokakta kalan hayvanlara belki bakış açıları değişmiştir Bunun dışında zor durumda kalan insanları da anlayabilecekler. Hem üç dört tane arkadaş bir araya gelip birlikte işbirliği yaptıkları için bu onların ortaklaşa çalışma alanında bir yol kat etmelerine yardımcı olmuştur.”

K4'e göre öğrencilerde yardımlaşma bilincini geliştirmektedir.

“Hem çocuklarda yardımlaşma duygusu oluyor.”

K5'e göre öğrenciler arasında bireyselleşmenin yaygın olduğu günümüzde bu tür yardım faaliyetleri ile bir nebze olsun azaltıldığını ifade etmiştir.

“Öğrencilerimizin de bu şekilde bir açlık ihtiyaçları olduğunu fark ettim. Gönüllü olarak severekten katıldılar.”

K6'ya göre öğrenciler bu tür faaliyetlerle daha aktif hale getirilebilmektedir.

“Zaten bu kermesin yapılış amacı da buydu. Öğrenciyi daha aktif hale getirebilmek.”

K7'ye göre öğrenciler arasında birlik ve beraberlik duygusunu geliştirmektedir.

“Bunu zaten derslerimiz de de ciddi anlamda işliyoruz. Bu konuda çocuklar bunu görerek hani başka bir ödev istersen belki 3 günde, 4 günde, bir haftada getirmezler. Ama bu tarz yardımlarda çocuklar ilk günde yardımları getiriyorlar. Bu şekilde yardım faaliyetlerine katılıyorlar.”

K8'e göre öğrencilerin bu tür yardım faaliyetleri ile daha hassas bir duruma gelmektedir.

“Öğrencilerin sosyal yardımlaşma konusundaki tutumları davranışları çok farklı. O konuda çok daha hassaslar.”

K9'a göre öğrenciler arasında iyiliğin çoğalması ve yardımlaşma duygusunun artmasına yol açmaktadır.

“Çocuklar arasında hem paylaşım hem de iyiliğin çoğalması adına hem de yardımlaşma duygusunun artması babandan biz birlikte çalışma yaptık.”

Yukarıdaki bulgulardan hareketle katılımcılardan K2, K3, K4, K5, K6 ve K7'nin sosyal yardım faaliyet stratejisi olarak kumbara oluşturup para toplama etkinliklerinde buldukları; K8 ve K9'un doğrudan para yardımında bulunmak yerine gıda, kıyafet ve kitap bağışında buldukları; K2, K5, K6 ve K9'un sosyal yardım amaçlı olarak okullarında kermes düzenledikleri; K2, K3 ve K5'in sokak hayvanları için çeşitli faaliyetler düzenledikleri; K1 ve K9'un öğrenciler arasında hediyeleşme faaliyetleri yaptıkları sonucuna ulaşılmıştır.

Sosyal kulüp ve kurs faaliyetlerine ilişkin sivil katılım stratejilerine ilişkin bulgular.

Sosyal Bilgiler programında yer alan bazı amaçlar sosyal kulüp ve kurs faaliyetleri yoluyla gerçekleştirilebilir. Fakat günümüzde sosyal kulüpler ya amacı dışında kullanılmakta ya da hiç kullanılmamaktadır. Meslek deneyimi en çok olan K1 bu durumu şu şekilde ifade etmektedir.

“Sosyal kulüp anlamında çok da faal bir şekilde bir şey yapılmıyor. Eskiden haftada bir günün 1 saati bu sosyal kulüp faaliyetlerine ayrılıyordu. Dolayısıyla bu faaliyet daha rahat bir şekilde yapılıyordu. Ama günümüzde böyle bir programda böyle bir şey yok ders saati yok. Ders saati dışında yapılan çalışmalar çok da yeterli değil. Kulüp çalışmaları anlamında bu konuda baya bir eksiklik var diyebilirim.”

K5 ise sosyal kulüplerin kendi inisiyatifleri dışında olduğunu, bunun için de çokta istekli olmadıklarını ifade etmiştir.

“İlk öncelikle bu bizim inisiyatifinde olan bir şey değil. Kesinlikle zorunlu olarak okulumuzda sosyal kulüp faaliyetleri var.”

SBD konuları itibarıyla STK bağlantılıdır. SBÖ'lerin STK'ları ziyaret etmeleri veya öğrencileri bu tür kurumlara yönlendirmeleri gerekmektedir. Fakat katılımcılardan K2 bu durumu şu sözleri ile ifade etmektedir.

“Öğrencilere mesela okul içerisinde sivil toplum örgütlerine katılmaları için önerilerde bulunuyorum. Tabii ki şöyle bir ülkede yaşıyoruz maalesef şu

derneğe ya da sivil toplum örgütüne gidin üye olun diyemiyoruz. Çünkü sonradan bilmiyoruz ne olacak. İnsan kendi kendisine çekiniyor.”

SBÖ ile yapılan görüşmeler neticesinde öğrencilerin sosyal kimliklerini geliştirmede takip ettikleri sosyal kulüp ve kurs faaliyetlerine yönelik sivil katılım stratejilerini şu şekilde sınıflandırmak mümkündür.

- a. Okul içerisinde yapılan sınıf ve okul başkanlığı seçimi gibi sosyal kulüp faaliyetlerine katmak
- b. Seminer ve konferans tarzı faaliyetlere katmak
- c. Kulüplerle ilgili afiş, poster, pano süsleme gibi birlikte yapılabilecek faaliyetlere katmak
- d. Satranç, dama vb. türdeki kurs ve egzersiz faaliyetlerine katmak
- e. Topluma hizmet çalışması faaliyetlerine katmak
- f. Dergi, kitap gibi yazınsal faaliyetlere katma
- g. Çevre sağlığı ve güvenliği faaliyetlerine katmak

Katılımcıların sosyal kulüp ve kurs faaliyet stratejileri ile ilgili olarak görüşleri aşağıda doğrudan alıntı şeklinde sırayla sunulmuştur.

- a. Okul içerisinde yapılan sınıf ve okul başkanlığı seçimi gibi sosyal kulüp faaliyetlerine katmak ile ilgili bulgular

Milli Eğitimin genel amaçları yalnızca derslerde öğrenciye kazandırılmaz. Aynı zamanda sosyal kulüp faaliyetlerine katılım süreci de, öğrenciye farklı beceriler geliştireceği ortamları sunmaktadır. Genel itibariyle SBÖ'lerin okullarda bulunan Demokrasi ve İnsan Hakları Kulübünün bir üyesi konumundadır. Bundan dolayı her yıl okullarda yapılan okul başkanlık seçimlerini organize edenler SBÖ'ler olmaktadır. K1, K4, K6 ve K9 bu konuya ilişkin görüş belirtmişlerdir.

“Evet, okul başkanlık seçimleri gibi faaliyetler her sene rutin olarak yapılan çalışmalardır. Öğrencilerin en azından demokrasi adına, seçimle ilgili bilinçlenme adına bütün sınıflarda bütün öğrencilerin oy kullanma, oy kullanırken nelere dikkat etmeleri anlamında bu tür faaliyetler her sene yapılır” (K1).

“Geçmişte okul temsilcilik seçimleri yapılmıştır. Okulumuzun takdir etmiş olduğum bir yönüdür. 5 yıldır bu seçimler olur. Aynı seçim havasında. Hatta iki ders boyunca devam eder. Seçim sandıkları kurulur köşelerde

paravanlar kurulur. Öğrencilerimiz oyların sayılmasında görev aldı, Sandık güvenliğinden görev aldılar. Güzel bir şey bu durum. İleride kendisi kendi oyuna sahip çıkacak” (K4).

“Sınıf ve okul başkanlık seçimlerimiz var. Böyle bir etkinliği her sene düzenliyoruz” (K6).

“Okulda mesela genel manada işte okul seçimleri, sınıf başkanlığı seçimi buna benzer seçimlerde bulunuyoruz. Genel manada seçilecek öğrenciler öncesinden bir seçim kampanyası düzenliyorlar. Kimi çikolata dağıtıyor kimi işte bir güzel söz dağıtıyor kimi kendinden bahsedip yapacakları ile ilgili işte okulda neler yapacaklarına dair birtakım işte faaliyetler konusunda bilgilendirme yapıyorlar. Yani genel manada öğrenciler seçilecek öğrenciler veya aday öğrenciler kendileri ile ilgili birtakım faaliyetlerde bulunuyorlar” (K9)

Demokrasi ve İnsan Hakları Kulübünde olmayıp başka kulüplerde görev alıp çeşitli faaliyetlerde bulunan bazı katılımcılar bulunmaktadır.

“Mesela ben daha önceleri görev yaptığım Hakkâri’de öğrencilerle beraber yangın tatbikatı yapmıştık. Sivil Savunma da olduğum için söylüyorum. Ondan sonra birebir deprem tatbikatı yapmıştık öğrencilerle” (K2).

“Bu yıl ise iş sağlığı ve güvenliği kulübünde görev almaktayım. Bunun için iş sağlığı ve güvenliği panosu oluşturduk. Okulun her bölgesine merdivenlere dikkat edin kaygan zemin gibi uyarı levhaları yerleştirdik. Artı okulumuzda merdivenlerden koşan öğrencileri kulüp öğrencilerimiz uyarıyor. Veya kar yağdığında kulüp öğrencilerimiz bu konuda sorumluluklar aldılar” (K7).

b. Seminer ve konferans tarzı faaliyetlere katmak ile ilgili bulgular

Ders dışı etkinlikler olarak bilinen seminer ve konferanslar, öğrencilerin ders saatleri dışında, öğretmen veya okul idaresinin isteği doğrultusunda belirlenen zamanlarda gerçekleştirilen faaliyetler olarak bilinmektedir. K2'nin öğrenci ve velilere yönelik seminer veya konferans düzenlediği bulgulanmıştır.

... bizim okulun duyarlı veli ve öğrenci profili yüksek bir profil olduğu için... Herhangi bir seminer düzenlediğiniz de ya da herhangi bir konferans düzenlediğimiz de bizim çok amaçlı konferans salonumuz var burada biz öğrencileri istediğimiz her şekilde bu seminere katabiliyoruz” (K2).

- c. Kulüplerle ilgili afiş, poster, pano süsleme gibi birlikte yapılabilecek faaliyetlere katmak ile ilgili bulgular

Gerek ders konuları ile ilgili olsun gerek kulüp çalışmaları ile ilgili olsun okul veya sınıf panosunu etkin kullanmak SBÖ'lerin en çok kullandığı stratejilerden biridir. K3 ve K6'nın görüşleri bu hususu desteklemektedir.

“Ben Çocuk Hakları Kulübü'ne üyeyim. Bu kulübe üye olduğum için çocuklara pano hazırlatmak için ödev vermiştim. Birlikte çocuk hakları ile ilgili yazı, resim gibi görsel materyaller getirip panomuzu süsledik” (K3).

“Onun dışında kulüp panolarını düzenliyoruz. Eğitsel kulüplerimiz var. Tabii her öğrenci farklı bir kulüpte olduğu için Kendi Kulübü ile ilgili panosunu düzenlemektedir” (K6).

- d. Satranç, dama vb. türdeki kurs ve egzersiz faaliyetlerine katmak ile ilgili bulgular

K4 kurs faaliyetleri ile ilgili öğrencilere bir duyuru yaptığını ve öğrencilerin bu tür faaliyetlere katılması için desteklediğini ifade etmiştir.

“Bizim satranç kursumuz oldu. Bunun duyurusunu sınıflarımızda duyurduk hatta yüksek bir katılım oldu. Hatta okul olarak Edremit üçüncüsü olduk.”

- e. Topluma hizmet çalışması faaliyetlerine katmak ile ilgili bulgular

K7'nin topluma hizmet kapsamında öğrencilerle birlikte yetişkin ve muhtaç insanlara çeşitli faaliyetlerde bulunduğunu ifade etmiştir.

“Toplum hizmeti çalışmaları kapsamında mahallemizde dışarı çıkamayan engelli veliler ya da yaşlılara haftanın belirli günlerinde belirli saatlerinde kitap okuma, onlara bir şeyler anlatma ya da onlara okuma yazma öğretme adına çalışmalar yapıyorduk. Mesela bazı çalışmalarımızda da yaşlı olan kendi öz bakım becerilerini, ev işlerini yapamayan yaşlılar vardı. Bunları haftanın belirli saatlerinde öğrencilerimiz gidip yardım ediyordu.”

- f. Dergi, kitap gibi yazınsal faaliyetlere katma ile ilgili bulgular

Araştırmada elde edilen bulgulardan yazınsal faaliyetlerden özellikle dergi çalışması ön plana çıkmıştır. Bu konu ile ilgili K4 ve K9'un görüşleri şöyledir.

“Görev yaptım başka bir okulda çocuklarla birlikte küçük bir dergi çalışmamız olmuştu. O hafta okulla ilgili, tarihi değerler, o hafta içerisinde bulunan yıl dönümlerin olduğu bir dergi çalışmasıydı” (K4).

“Okul gazetesi mesela çıkartılıyor her dönemde bir defa çıkartılıyor. Biz bu sene iki defa çıkardık. Birinci ve ikinci dönem olmak üzere. Genel manada öğrenciler çıkarıyor ama öğretmenlerden de okulun kurucu müdürü artı birkaç tane hocamız genel manada öğrencilerin şiirleri, denemeleri, makaleleri yer alıyor.” (K9).

g. Çevre sağlığı ve güvenliği faaliyetlerine katmak ile ilgili bulgular

Çevre sağlığı ve güvenli konusunda öğretmenlerin izlemiş olduğu stratejiler şunlardır. öğrencilere çöp toplatmak, izcilik faaliyetlerine katılmak, geri dönüşüm faaliyetleri düzenlemek, atık pil toplamak, ağaç dikmektir. Bu konuya ilişkin duruma K2, K5, K6 ve K9'un görüşleri şöyledir.

“Yeşilay Kulübü için söyleyeyim çevre temizliği yaptık mesela geçen sene Edremit sahilinde 17 ton çöp topladık. Bunların içerisinde mesela ben de vardım. Öğrencilerle beraber topladık” (K2).

“Geri dönüşüm faaliyetlerimiz oluyor. Okulumuzun hemen hemen her koridorunda geri dönüşüm pil atık kutuları koyduk. Öğrencilere zaman zaman hatırlatıyoruz. Herkes evinde bitmiş pilleri, bataryaları getirip oraya bırakabiliyorlar. O şekilde hem doğaya katkı sağlamış oluyorlar hem de çevreyi koruyorlar” (K5).

“Okulu güzelleştirme ile ilgili bir çalışmamız olmuştu. Ağaç dikme ile ilgili. Okulumuzda geri dönüşüm kutuları var. Atıklarla ilgili. Kâğıt, metal pil gibi. Geri dönüşüm kutularını öğrenciler hazırlıyor” (K6).

“Hocam geri dönüşümle ilgili özellikle her sınıfta genel manada kâğıt, plastik atıkların atılabileceği işte kutular veya buna benzer plastik veya kartondan bir şeyler yapıyoruz. Her öğrenciye özellikle geri dönüşüm konusunda bilinçlendirmeye çalışıyoruz. Öğrencilerin geneli de bu anlamda duyarlı. Gerek dışarda olsun gerekse sınıflarda olsun geri dönüşüme yönelik bir takım çalışmalar yapıyoruz, teşvikte bulunuyoruz” (K9).

“Onunla beraber geçen sene bir hatıra ormanına benzer bir proje yaptık. Okulun tümü yapmadı ama kısım öğrencilerimiz ağaç dikmeye gittiler. En azından doğaya ve tabiata karşı ilgilerini uyandırma adına, çevreyi daha güzelleştirme adına bu faaliyetleri teşvik ediyoruz” (K9).

SBÖ'lere göre sosyal kulüp faaliyetlerinin öğrenciler üzerindeki etkilerine yönelik görüşleri:

K1, K3 ve K4'e göre bu tür faaliyetler öğrencilerde demokrasi bilincini oluşturmaktadır.

“Öğrencilerin en azından demokrasi adına, seçimle ilgili bilinçlenme adına bütün sınıflarda bütün öğrencilerin oy kullanma, oy kullanırken nelere dikkat etmeleri anlamında bu tür faaliyetler her sene yapılır” (K1).

“Bu çocuklar açısından da hiç olmazsa ileriye dönük bir demokratik anlayışın oluşması için bir önkoşul olmuştur” (K3).

“Güzel bir şey bu durum. İleride kendisi kendi oyuna sahip çıkacaktır” (K4).

K2'ye göre bu tür faaliyetlerle öğrencilerde temiz bir çevrede yaşama bilinci oluşmaktadır.

“Bu tür faaliyetlerin öğrencilere katkısı bir defa temiz bir çevrede yaşaması gerektiğini öğretiyor çocuklara. Temiz bir toplumda temiz bir çevrede yaşadığında canlı hayatında ne denli etki edeceğini de görebilmektedir.”

K5'e göre öğrencilerin bu tür faaliyetlere katılması onların sosyalleşmesini ve kendilerine olan güvenin artmasına yol açmaktadır. Bu durum ise ders başarılarını doğrudan etkilemektedir.

“Örneğin ben bu yıl satranç kursu açmışım. Bu faaliyetler sonucu öğrencilerimiz sosyalleşmiş oluyor. Bir Grup çalışmasına dâhil olmuş oluyor Kendilerine olan güvenleri de artmış oluyor. Ders verimleri de daha çok bu şekilde artıyor.”

K6'ya göre öğrencilerin bu tür faaliyetlerle toplum içinden görünürlük kazanmakta ve ikna kabiliyetleri gelişmektedir.

“Bu tür etkinliklerde öğrenciler aday olarak sınıf sınıf geziyorlar. Afişler, sloganlar, vaatler de bulunuyor. Bunlar da öğrencinin ilgisini çekiyor. Orada ikna kabiliyeti olan öğrenciler aradan sıyrılıyor. Burada gerçek bir seçim havası yaşıyoruz.”

K7'ye göre bu tür faaliyetlere katılan öğrencilerde toplum içerisinde sorumluluk alma duyguları gelişmektedir.

“Veya kar yağdığında kulüp öğrencilerimiz bu konuda sorumluluklar aldılar.”

K8'e göre bu tür faaliyetlere katılan öğrencilerde şiddet eğiliminin azalmaktadır.

“Mesela çok fazla sosyal olmayan öğrencilerimiz var. Ya da sınıf içerisinde okul içerisinde huzursuzluk yaratan öğrenciler var. Sürekli şiddet eğilimi gösteren öğrencileri bilhassa velileri ile görüşüp yönlendirmede bulunuyorum.”

K9'a göre bu tür faaliyetlere katılan öğrencilerde birlikte bir iş yapma, toplu hareket etme yeteneklerinin gelişmektedir.

“Yani genel manada öğrenciler seçilecek öğrenciler veya aday öğrenciler kendileri ile ilgili birtakım faaliyetlerde bulunuyorlar. Tabi bunlarla beraber bunlara yardımcı olan öğrencilerimiz de var. Yani o seçim sürecinde yani kolektif anlamda öğrencilerin genel manada bir aktifiği söz konusudur.”

Yukarıdaki bulgulardan hareketle katılımcılardan K1, K2, K3, K4, K6 ve K9'un sosyal kulüp faaliyeti olarak okul ve sınıf başkanlık seçimlerini organize ettiklerine ilişkin bulgulara ulaşılmıştır. K2'nin okul dışı STK'ları etkin bir şekilde katıldığı ve K7'nin topluma hizmet kapsamında okul dışındaki yardıma muhtaç insanlara yönelik faaliyette bulunduğunu ifade etmiştir. K2, K5, K6 ve K9'un kulüp faaliyetleri olarak çevre temizliği ve geri dönüşüm faaliyetlerine katıldıkları sonucuna ulaşılmıştır.

Yerel veya ulusal alanda yapılan oyun ve yarışma faaliyetlerine ilişkin sivil katılım stratejilerine ilişkin bulgular.

Oyun ve yarışmalar çocuğun hayatının vazgeçilmez bir parçasıdır. Bundan dolayı oyun ve yarışmalar eğitim sisteminin en önemli parçalarındandır. Eğitim öğretim dönemi boyunca öğrenciler arasında yerel, ulusal veya uluslararası çapta bilimsel, sportif, kültürel, sanatsal alanlar gibi çeşitli alanlarda oyun ve yarışmalar düzenlenmektedir. Ders dışı eğitim çalışmaları olarak değerlendirilen bu oyun ve yarışmalara her öğrenci imkân buldukça ilgi ve yeteneği doğrultusunda katılmaktadır. K1'in bu hususa ilişkin görüşleri önem arz etmektedir.

“Evet, yine aynı noktaya dönüyoruz aslında. Öğrencilerin bu tür faaliyetlere aslında imkânları olursa katılabilecekleri çalışmaları, uygulamaları vardır.”

Ayrıca maddi ve resmi izinler nedeniyle yarışmalara öğrencilerin katılamadıklarını K1 şu şekilde ifade etmektedir.

“Mesela geçen hafta Nur Tatarda (Spor Salonunda) yapılan halk oyunları yarışması vardı. İmkânlar el verse, olanaklar olsa, bir öğrenciyi bir yerden bir yere götürmek için birkaç yerden izin almak gibi bir sıkıntı olmazsa o öğrencileri oraya yönlendirmek, götürmek çok daha kolay olurdu. Ama En azından çocukları farklı yörelerden gelen bu halk oyunlarını izleme gibi, o konuda bilgi sahibi olmak gibi şansları varken öğrenciyi herhangi bir şekilde hafta sonudur, okul mesai saatleri dışındadır. İşte ne bileyim. Bunun için ayrı bir izin almak gerekir. Bu gibi nedenlerden dolayı çok da fazla bu tür faaliyetlere fiili olarak katılamıyoruz.”

SBÖ ile yapılan görüşmeler neticesinde öğrencilerin sosyal kimliklerini geliştirmede takip ettikleri yerel veya ulusal alanda yapılan oyun ve yarışma faaliyetlerine yönelik sivil katılım stratejilerini şu şekilde sınıflandırmak mümkündür.

- a. Okullar arası bilgi yarışmaları veya satranç gibi turnuvalara katmak
- b. Yerel alanda yapılan halk oyunları, şiir, kompozisyon yarışmalarına katmak
- c. Ulusal alanda yapılan TÜBİTAK gibi yarışmalara katmak

Katılımcıların yerel veya ulusal alanda yapılan oyun ve yarışma faaliyet stratejileri ile ilgili olarak görüşleri aşağıda doğrudan alıntı şeklinde sırayla sunulmuştur.

- a. Okullar arası bilgi yarışmaları veya satranç gibi turnuvalara katmak ile ilgili bulgular

Okullar arası yapılan her türlü yarışma ve turnuvaların önceden bilinen belli amaçlara ulaşabilmek için yapıldığı bilinmektedir. SBÖ'ler gerek zaman yetersizliği gerekse bu tür yarışmaları kendi alanları ile ilgili görmedikleri için katılmaktan ziyade katılım için öğrencileri teşvik ettikleri bulgulanmıştır. Katılımcılardan sadece K8 bilgi yarışması düzenlemektedir. K2 ve K8 bu durumu şöyle ifade etmektedirler.

“Yerelde okullar arası turnuvalar oluyor. Voleybol, futbol, satranç, sudoku gibi. Mesela mangala, dart gibi yarışmalar oluyor. Bu konuda Biz öğrencilerimizi teşvik ediyoruz” (K2).

“Ayrıca Okulda yerel bazda olur mu bilmiyorum bilgi yarışmaları düzenliyoruz” (K8).

- b. Yerel alanda yapılan halk oyunları, şiir, kompozisyon yarışmalarına katmak ile ilgili bulgular

K8 ve K9’un bu konudaki görüşleri şu şekildedir.

“Yerel anlamda Satranç, voleybol turnuvalarına katıldık. Halk oyunları yarışmasında çok katılmak istedik. Benim halk oyunları öğreticiliği belgem de var. Öğrencilerle birkaç kez çalıştık ama önceki okulumuz çok küçük olduğu için gerekli çalışma alanı bulamadığımız için halk oyunları yarışmasına katılamamıştık” (K8).

“Bunlar dışında şiir yarışmaları veya buna benzer yarışmalar genelde bizim öğrenciler pek tercih etmiyorlar katılım konusunda. Önceden katılırlardı, ama son dönemlerde çok fazla şiir veya buna benzer resim, hikâye yarışmalarına katılım göstermiyor açıkçası” (K9).

- c. Ulusal alanda yapılan TÜBİTAK gibi yarışmalara katmak ile ilgili bulgular

Ders dışı eğitim çalışmaları olarak değerlendirilen TÜBİTAK proje yarışmaları ve bu süreçte ortaya çıkan proje ürünlerin sergilendiği bilim fuarları her yıl Türkiye’de düzenli olarak uygulanmaktadır. Bu yarışma öğrencilere yalnızca yeni şeyler öğretmekle kalmayıp, onların yaratıcı düşünme becerilerini geliştirmesi açısından da çok önemlidir. Bu yarışmalara katılan bazı katılımcıların istenilen sonucu alınamamasından dolayı katılım hep düşük kalmıştır. Katılımcılardan K4, K5, K6, K7, K8 ve K9’un görüşleri bu konuda önem arz etmektedir.

“Geçen sene TÜBİTAK yarışmalarına katıldık. SBD ile ilgili Sosyal Bilgiler Tabu Oyunu yaptım. Yıllık plan da öğretilmesi gereken kavramları, değerleri teker teker belirleyip Word dosyasında hazırladık” (K4).

“Fakat bunun yanında biz Bu sene TÜBİTAK yarışmasına başvurduk. Aslında epeyce ümitliydik fakat bir şekilde son anda kabul olmadı” (K5).

“TÜBİTAK bizim her sene özellikle üzerinde hassasiyet ile durduğumuz bir konu. İdarecisinden öğretmenlerine yani bütün okul çalışanları, öğrenciler. Burada 25 hatta 30 proje söz konusu. Her branş görev aldığı için. Bizde kendi konumuz kendi dersimize ilgili bir konu seçip, seçtiğimiz konu ile ilgili

seçtiğimiz öğrenciler ile birkaç aylık bir çalışmadan sonra mayıs ayı içerisinde çalışmalarımızı sergiliyoruz. Katılım çok yüksek oluyor” (K6)..

“...Ama yine de biz yöremizi tanıma adına TÜBİTAK’a kültürel açıdan bölgemizi minyatür alanında bir sergi oluşturma çalışmaları yaptık. Fakat proje ilde geçemedi” (K7).

“SBD biliyorsunuz müfredatımız TÜBİTAK’a çok fazla alternatif sunan bir ders değil. Bir Fen Bilgisi dersi bir teknoloji tasarım dersi gibi değil” (K7).

“Onun dışında ulusal alanda yapılan yarışmalarda bir proje oluşturduk. TÜBİTAK bazında ortaokul olarak bir proje ile katıldık. Öğrenciniz burada derece yaptı. Sadece bölge birincilerine aldıklarından bizim öğrencimiz katılmamıştı. Biz Van ikincisi olarak gururlandık. Onun projesi oluşturma konusunda Biz günlerce uğraştık ailesinin katılımıyla. Biz de diğer öğretmen arkadaşlarla birlikte elimizden geldiğince yardımcı olduk” (K8).

SBÖ'lere göre yerel veya ulusal alanda yapılan oyun ve yarışma faaliyetlerinin öğrenciler üzerindeki etkileri şöyle ifade etmektedirler.

K4'e göre bu tür yarışmalara katılıp başarı elde eden öğrenciler çevrelerinde övgü ile karşılandıkları için sonraki etkinliklere katılımlarında doping etkisi yapmaktadır.

“...Van 1. 'si veya bölge 1.' si olabilir miyim? Bunu başarabilen öğrencilerimiz olduğu için çocukları da teşvik ediyor. Daha çok göze geliyor. Böyle bir başarı köyde çok övülür. O çocuğun övülmesi de birçok çocuğa pekiştireç sağlar. Olumlu pekiştireç sağlar çünkü ben de yapsam ben de bu tepkiyi alacağım. Ben de bu ödülü alacağım diye.”

K3'e göre bu tür yarışmalar öğrencinin gelişimi için çok faydalıdır.

“Öğrencimiz şu an hikâye yazma alanında kendini geliştirdi. Ben arada bir alıp yazdıklarını okurum. İyi yapmışsın yazmaya devam et derim. İleride inşallah iyi bir yazar olur.”

Yukarıdaki bulgulardan hareketle K4, K5, K6, K7, K8 ve K9'un ulusal alanda yapılan Türkiye Bilimsel ve Teknolojik Araştırma Kurumu (TÜBİTAK) yarışmalarına katılmak istediklerini belirtmişlerdir. K3, K5 ve K9'un ulusal alanda yapılan şiir, resim, kompozisyon ve hikâye yarışmalarına öğrencileri katmaya çalıştıkları ve K1, K5 ve K8'in halk oyunları yarışmalarına öğrencileri yönlendirdikleri yönünde sonuçlara ulaşılmıştır.

Okul dışı faaliyetlere ilişkin sivil katılım stratejilerine ilişkin bulgular.

Okul dışında yapılan tüm faaliyetler; tiyatro, sinema, kamp, kermes, izcilik, konferans ve seminerler, turnuvalar, yarışmalar, müze gezileri, tarihi ve turistik mekânları ziyaret, doğada yapılan faaliyetler, gezi, fuar, piknik gibi faaliyetler okul dışı etkinlikler kapsamında değerlendirilmektedir. SBD'nin önemi de bu hususta ön plana çıkmaktadır. Dolayısıyla SBÖ'lere öğrencilerin okul dışı faaliyetlere katılımı için önemli görevler düşmektedir. K1 ve K4'ün görüşleri bu konuda önem arz etmektedir.

“Ne yazık ki bu okul dışındaki hususlarda öğretmenlerin çok da bir etkisi, bir gücü, bir imkânı yoktur. Şöyle olur ancak bazı faaliyetlerde öğrencinin ileriki hayatında katkıları olabileceği bazı faaliyetler varsa o öğrencinin velisi ile birlikte diyaloga geçip çocuğunuzu şu yöne doğru yönlendirebilirsiniz bu tür faaliyetlere daha fazla katılmasını sağlayabilirsiniz” (K1).

“Şimdi okulumuz il merkezine ilçe merkezine uzak düştüğü için ve okul imkânlarından dolayı müzedir, resim sergisidir Bunlara katılabılme imkânımız çok düşük ve katılamadık onu söyleyeyim. Köy okulu olduğu için” (K4).

“Şimdi bunun için izinler alınması gerekmektedir. Ondan sonra ulaşım, Yani birçok şeyi var prosedürü var. Ve Van'da da müze sıkıntısı var. Böyle bir problem de var. Gidilebilecek bir iki müze var. O da dersimizle çok alakalı değildir”(K4).

SBÖ'lerin bu tür okul dışı faaliyetlere katılımlarının düşük olmasını zaman, para, prosedür, ulaşım, güvenlik gibi bir çok sebebe bağlamaktadırlar. Aşağıdaki katılımcı görüşleri bu hususu desteklemektedir.

“Maddi olarak ya da teknik olarak imkânlarımız kısıtlı olabilir ama elimizden geldiğince yapıyoruz” (K2).

“Bu tür konular son zamanlarda sanki risk alan iyiymiş gibi algılanıyor. Öğretmenler arasında bunun pek bir çekiciliği yok” (K3).

“Birazcık imkân ile alakalı bir şey. Yani bulunduğunuz yer köy okulu. Sosyo ekonomik durumu belli. Koşullar belli. Yapılacak aslında çok şey var da ekonomik durum elimizi kolumuzu bağlıyor”(K4).

“Dediğim gibi çok fazla sıcak bakamıyoruz. Güvenlik sorunumuz var” (K6).

“Aslında bu gibi etkinliklerde öğrencilerin talepleri daha çok. Yapılacak o kadar çok şey var ki. Ama biz ona çok sıcak bakmıyoruz. Zaman gerektiriyor. Maddi ve manevi anlamda bir hazırlık gerektiriyor. Ama öğrencilerin çok talep kâr olduğunu söyleyebilirim. Aslında öğrenciler işin farkında. Okul dört tarafı duvarlarla çevrili bir alan değil. Onlar bir alana hapsolmek istemiyorlar. Okul dışında da birçok faaliyetler var. Onlar her daim bu faaliyetlere katılım için hazır. Yeter ki şartlar sunulsun. Çok isteklidirler” (K6).

Özel okullarda okuyan öğrenciler veya maddi durumu iyi olan velilerin bulunduğu devlet okullarında okul dışı faaliyetlerin sıklıkla yapıldığı söylenebilir. Bu hususu K8’in aşağıdaki görüşleriyle desteklenmektedir.

“Onun dışında öğrencilerimle birlikte dışarıda aktif bir şekilde görüşüyoruz. Okul dışı faaliyetler de birlikte oluyoruz genelde. Çünkü bu öğrenciler ekonomik açıdan daha iyi oldukları için devlet okullarındaki çocuklar gibi bir çikolata bunların mutlu etmiyor. Ama bu öğrencileri etkileyen şey onlarla birlikte plan yapmak. Birlikte sinemaya gidebiliriz veya erkek öğrencilerle halı sahaya gidebiliriz. Birlikte konsol oyunları oynayabiliriz.”

SBÖ ile yapılan görüşmeler neticesinde öğrencilerin sosyal kimliklerini geliştirmede takip ettikleri okul dışı faaliyetlere ilişkin sivil katılım stratejilerini şu şekilde sınıflandırmak mümkündür.

- a. Sinema, tiyatro gibi okul dışı kültürel faaliyetlere katmak
- b. Piknik, havuz gibi gezi ve tur faaliyetlerine katmak
- c. Tarihi ve doğal mekân ile müze gezilerine katmak
- d. Okul dışı oyun faaliyetlerine katmak
- e. Çeşitli kurumları ziyaret faaliyetlerine katmak

Katılımcıların okul dışı faaliyet stratejileri ile ilgili olarak görüşleri aşağıda doğrudan alıntı şeklinde sırayla sunulmuştur.

- a. Sinema, tiyatro gibi okul dışı kültürel faaliyetlere katmak ile ilgili bulgular

Okullarda yürütülen ders dışı kültürel faaliyetler öğrencilerin hem duygusal hem de ahlaki gelişimlerini destekleyip, akademik çalışmalarını da arttıracaktır. Bu tür kültürel faaliyetler öğrenciler tarafından oldukça beğenilmektedir. Bu konuyla ilgili K5, K6 ve K9’un görüşlerine aşağıda sırasıyla verilmiştir.

“Bu sene yine Milli Eğitim’in düzenlediği bir sinema etkinliğimiz oldu. Bütün okulu gruplara ayırarak götürdük. Hepsi de hevesli bir şekilde gittiler mutlu bir şekilde geri döndüler” (K5).

“Evet, sinema etkinliğimiz vardı. Burada Valiliğin, Milli Eğitim’in bir katkısı olmuştu. Senenin başında ve sonunda okulumuz zaten sinemaya çok yakın yürüyerek gittik. Yalnız orada bir sıkıntı vardı sinema kültürünü öğrencilerimiz arasında sağlamada biraz zorlandık. Ama böyle bir etkinlikte öğrencilerin çok ilgisini çekmişti” (K6).

“Kitap fuarı dediğimiz fuarımız özellikle öğrenciler tarafından ilgi ile karşılandı. Biz de teşvik ediyoruz. Kitap fuarı gibi benzer etkinlikler olduğunda öğrenciler çok ciddi anlamda ilgi gösteriyor” (K9)

b. Piknik, havuz gibi gezi ve tur faaliyetlerine katmak ile ilgili bulgular

Gezi ve tur faaliyetleri içerisinde katılımcıların en çok kullandıkları hiç şüphesiz piknik faaliyeti gelmektedir. Bu konuyla ilgili K4, K5, K6 ve K7’nin görüşlerine yer verilmiştir.

“Bunun dışında çocuklarla piknik yaptık. Sınavdan 2-3 ay önce planladık. Moral ve motivasyon açısından. Çok da güzel geçti. Yaklaşık 45 öğrenci 15 tane öğretmen ile birlikte bunu gerçekleştirdik. Onu da ben organize ettim” (K4).

“Özellikle ikinci dönemin son haftalarında bütün okul olarak bir piknik gezisi düzenlendi. Bende sınıfımın başında bulunup gittim. Yani açık alan gezisiydi” (K5).

“Piknik konusunda öğrenciler daha çok kendileri bir şeyler yapmaya çalışıyorlar. Geçmiş dönemlerde okulun sonunda piknik yaptık” (K6).

“Onun dışında çocuklar piknikleri çok seviyorlar. Onları Erciş Balık Bendi’ne götürdük. Buraya hiç gitmeyenler vardı”(K7).

Van ilinde eğitim gören birçok öğrenci Van ilinin sınırları dışına çıkamamıştır. Farklı şehirlerde farklı kültürlerle tanışma imkânı bulamamışlardır. Öğrencinin bulunduğu ilin sınırları dışına çıkması onlar için büyük bir deneyim kaynağı olmaktadır. Katılımcılardan K7 ve K8’in öğrencileri il dışına çıkararak öğrencilere farklı ortamlar oluşturdukları yönünde aşağıdaki bulgulara ulaşılmıştır.

“Özellikle bunu söylemek istiyorum en önemli etkinliklerinden biri bu. Çocukları İzmir’e götürdük. Bu yıl kendi okulumda 43 öğrenciyi İzmir’e götürdüm. 5 günlük bir gezi yaptık. Tabi ilk defa İzmir’e gidenler, İzmir halkını

ilk defa görenler, İzmir kültürü ile ilk defa tanışanlar ya da bulunduğu ilin dışına ilk defa çıkan öğrenciler vardı” (K7).

“Bunlara ek olarak okulun yapmış olduğu bazı etkinlikler var. Van Gölü etrafına dolaştık, Nemrut Krater Gölü’nü ziyaret ettik. Tatvan turu yapmıştık öğrencilerimizle birlikte. At Çiftliğine gittik, Kayak Merkezine gittik. Abalı Kayak Tesislerine gittik”(K8).

c. Tarihi ve doğal mekân ile müze gezilerine katmak ile ilgili bulgular

Tarihi mekân, “tarihî ve mimari (dönemsel yapılar dâhil) alanlar arkeolojik ve paleontolojik siteleri içeren her türlü bina, yapı ve açık alanlar grubu olarak kabul edilebilir” (Öner, 2015, s.93). Tarihsel yapıları ve müzeleri dolaşmak SBÖ’lerin en önemli okul dışı faaliyetleri olarak bilinmektedir. Katılımcıların bu konudaki görüşleri aşağıda sıralanmıştır.

“Eğer bir öğretmen arkadaşım ile anlaşsak onun da sınıfını alıp Akdamar Adası’na ve Van Kalesi’ne götürmeyi düşünüyorum” (K3).

“Okul dışı faaliyetlere katılımı daha çok bir SBÖ olarak müze gezisi olarak gerçekleştiriyoruz. Şehitlik ziyaretleri gerçekleştiriyoruz. Anıt ziyaretleri gerçekleştiriyoruz. Birkaç yıl önce Çanakkale’yi ziyaret etmiştik öğrencilerimizle” (K8).

“Tarihi mekânlar anlamında her sene gerek ortaokul gerekse lise de daha çok Ortaokulda olmak üzere tarihi yerler geziliyor. Mesela Akdamar Adasını, Doğubayazıt’taki İshak Paşa Sarayını, Van Kalesindeki Abdurrahman Gazi Camisini veya Ahlat Selçuklu Mezarlarını ve buna benzer önemli tarihi yerlerin ziyaretini yapıyoruz” (K9).

d. Okul dışı oyun faaliyetlerine katmak ile ilgili bulgular

Bu konuda K8’in görüşleri dikkat çekmektedir.

“Birlikte sinemaya gidebiliriz veya erkek öğrencilerle halı sahaya gidebiliriz. Birlikte konsol oyunları oynayabiliriz.”

e. Çeşitli kurumları ziyaret faaliyetlerine katmak ile ilgili bulgular

SBÖ’ler çeşitli amaçlarla ev ziyaretleri veya birçok sivil ve resmi kurumları ziyaret ettikleri görülmektedir. Bu konuda K3, K4, K7 ve K9’un görüşlerine yer verilmiştir.

“Hatta ev ziyaretlerinde de bulunuyoruz” (K3).

“Bunun dışında Sözlü Tarih çalışması yaptık. Bu çok önemli. Yanlış hatırlamıyorsam Emine Baytar diye bir nenemiz var. 1890’lı yıllarda doğmuş. Gerçek yani Kafkas doğumluydu. 120 yaşını geçiyor yanlış hatırlamıyorsam. Şimdi kimliği de var ben de yalnız şimdi telefonda bulmam lazım. Bunun için Gines Rekorlara başvurduk. Yaklaşık 3 ay önce. 5-6 aylık bir süreci var bunun. Araştıracaklar (K4).

“İşte biz çocukları Kızılay’a götürdük. Kızılay’da kan bağışi nedir? Verdiğimiz kan nereye gider? Ya da kan vermenin önemi nedir? Yerinde çocuklara ilgili uzmanlar aracılığıyla anlattık” (K7).

“Genel manada hastane ziyaretleri, hasta ziyaretleri işte daha önce de yaptığımız doktorların “Tıp Bayramı” haftasında biz öğrencilerimizle beraber doktorlarımızı ziyarete gittik ve onların o gününü kutlamaya çalıştık” (K9).

SBÖ'lere göre okul dışı faaliyetlerin öğrenciler üzerindeki etkileri aşağıda sıralanmıştır.

K3'e göre okul dışı faaliyetlere katılan öğrencilerin sosyal hayata katılımı artacaktır.

“...ama ben inanıyorum ki çocukları alıp götürmek muhakkak faydası olacaktır sosyal hayata katılımı açısından hem oraları gezip görme açısından.”

K5'e göre okul dışı faaliyetlerle öğrenciler arasında birlikte iş yapma ve iş becerme yetenekleri gelişmekte ve öğrenciler birbirleriyle paylaşmayı öğrenmektedirler.

“Bu şekilde bir arada bir şeyler yapmayı ve okul dışında bir araya gelip bir şeyler yapma becerisi kazanıyorlar. Paylaşmayı öğreniyorlar. Bu da onlar da çok güzel bir etki yaratıyor.”

K9'a göre okul dışı faaliyetlerle öğrenciler farklı dünyaları keşfetmiş olduklarından gerçek hayatla tanışma fırsatı buluyorlar.

“Bir defa insan sosyal bir varlık olması hasebiyle öğrencilerin bir defa hem gerçek hayatla tanışmaları hem de daha farklı ortamlarda gezerek farklı bir dünyaların olduğunu o zengin kültürel yerlerin veya tarihi yerlerin veya bu faaliyetlerin sosyal olsun psikolojik olsun bu anlamda çocuğun hem kendisine bir katkı olacağını düşünüyoruz.”

K9'a göre okul dışı faaliyetlerle öğrencilerin hem derse ilgisi hem de öğretmene saygısı artmaktadır.

“Zaten bir takım etkinliklerden sonra çocukların derslere yönelik ilgilerinin de arttığını yani derslere olumlu katkısı olduğunu, öğretmenlere karşı hem saygı hem de ilgi anlamında daha bir dikkati çektiğini söyleyebiliriz.”

Yukarıdaki bulgulardan hareketle katılımcılardan K2, K3, K4, K5, K7, K8 ve K9'un SBD ile alakalı olarak tarihi mekânları ve müzeleri ziyaret ettikleri; K1, K5, K6 ve K9'uz okul dışı etkinlik olarak sinema ve tiyatro faaliyetleri yürüttükleri; K2, K3, K4, K5, K7, K8 ve K9'un öğrencilerle birlikte gezi ve piknik faaliyetlerine katıldıkları; K7'nin öğrencilerle il dışı gezilere katıldığını; K9'un hastane, Sivil Toplum Kuruluşu gibi farklı kurumları ziyaret ettikleri bulgulanmıştır.

SBÖ'lerinin sivil katılımı sağlamada SBD kitaplarına ilişkin görüşlerine ilişkin bulgular.

Eğitim insanların doğumu ile başlayıp ölümüne kadar süren bir süreci kapsar. Bu sürecin önemli bir saç ayağını okullar oluşturmaktadır. Bundan dolayı okullarda öğrencilere kazandırılacak yaşantıların verimli olabilmesi için öğretim programlarının etkin ve zengin yaşantılara sahip olması gerekmektedir. Okutulacak ders kitapları da bu öğretim programlarını en iyi şekilde yansıtabilecek şekilde olmalıdır. Sosyal Bilgiler müfredatında yer alan sivil katılım boyutunun SBD kitaplarına ne kadar yansıtıldığı ile ilgili olarak katılımcılara yönelttiğimiz soru neticesinde şu bulgulara ulaşılmıştır. K1, K2, K3 ve K6 SBD kitaplarının sivil katılımı sağlama konusunda yetersiz görmektedirler. K4 ve K5 SBD kitaplarında yer alan sivil katılımın yeterli olduğunu ama kendilerine sunulan imkânların bu konuda yetersiz olduğunu bundan dolayı birçok sivil katılım faaliyetlerini yapamadıklarını ifade etmektedir. K7 ve K9 son dönem SBD kitaplarının sivil katılım konusunda iyi olduğunu beyan etmişlerdir. K8 ise özel okulda görev yaptığından okulunda devlet tarafından verilen SBD kitaplarının okutulmamasından dolayı bilgisinin olmadığını ifade etmiştir. Aşağıda bu konu ile ilgili doğrudan alıntılara yer verilmiştir.

“Tabii ki iyi ama yeterli değil diye düşünüyorum. Sivil katılım ile ilgili içerikler daha çok örneklendirmeler yoluyla zenginleştirilmesi faydalı olabileceğine inanıyorum” (K1).

“SBD kitapları sivil katılım konusunda çok fazla yetersiz. Açıkçası öğrenciyi sivil katılım faaliyetlerine yönlendirmediğini biraz kuru bilgi verdiğini düşünüyorum. Tabii bu gibi sivil katılım faaliyetleri sadece ders kitabı ile olabilecek bir şey değildir” (K2).

“Ben sivil katılım konularını düşük görüyorum yeteri kadar yok. Yanlış hatırlamıyorsam 2015 yılındaki ders kitabının içeriği bu yıl okutulan ders kitabına göre biraz daha iyiydi. Şu ana kadar sivil katılımı destekleyecek çocukları buna yönlendirecek bir içerik görmedim. Bu konuda sivil katılıma yönlendirecek bazı etkinlikler kitap içerisine dâhil edilerek yapılması sağlanabilir” (K3).

“Ders kitaplarının sivil katılım konusunda biraz soyut kaldığını düşünüyorum. Biraz daha somut olursa biraz daha anlaşılır olursa ve sivil katılımı sağlama konusunda imkânlar sağlanabilirse daha iyi olacağını düşünüyorum” (K6).

“SBD kitapları yapılan sivil katılım faaliyetlerini destekliyor. Ama bizim bu faaliyetleri sıkıştırabileceğimiz bir zamanımız yok. O kadar çok sivil katılım ile ilgili yapılacak çalışma var ki. Evet ders kitapları bahsediyor. Örnek müze çalışması, müze ziyaretleri vb. Ama şimdi bulunduğu bölgenin koşulları da çok önemlidir. Örneğin Van'da müze yok” (K4).

“Açıkçası ders kitapları son zamanları benim daha çok hoşuma gider hale geldi. Öğrencilerimizin dikkatini çekecek görsellerle donatılmış durumdadır. Sivil katılım konusunda ders kitaplarında bilgiler yer alıyor. Bununla ilgili konular var. Teorik olarak hiçbir sıkıntının olduğunu düşünmüyorum fakat uygulamada çok büyük sıkıntılar yaşanıyor. Okul dışı faaliyetleri bırakın sınıf için faaliyetleri bile çoğu zaman yapamıyoruz. Yapsak da çok yüzeysel bir şekilde geçiyor” (K5).

“Son zamanlarda özellikle yenilenen müfredat ile birlikte sivil katılımın sağlanmasında çocukları daha aktif hale getirdiklerini gördük. Özellikle 5 ve 6. sınıf müfredatlarında çocukların ailedeki, mahalledeki, okuldaki, sosyal kulüpteki katılımıyla ilgili özellikle okul öğrenci meclislerine katılımında neler yaptığını ve neler yapması gerektiği ile ilgili bilgilere rastlıyoruz. Son zamandaki ders kitaplarının öğrencilerimizi sivil katılım konusunda geliştirdiğini söyleyebiliriz” (K7).

“SBD kitapları son dönemde özellikle sivil katılım konularında hem görsel hem de etkinlik anlamında iyi kullanıldığında yeterli olacağını düşünüyorum. SBD kitaplarında sivil katılım etkinliklerine yer verildiğini görüyoruz. Burada tabii okulun ve öğretmenin aslında yapacağı etkinlikler ve o etkinliklerinin esnetilmesi de SBD kitaplarına katkısı olacaktır” (K9).

“SBD kitapları özel okullarda çok fazla kullanılmadığını biliyorum. Biz kendi adımıza kullanmıyoruz. Kendi yayınıımız var. Kolejimize ait bir yayınıımız

var. Onu kullanıyoruz. Bundan dolayı SBD kitaplarının sivil katılım konusundaki yeterliliği hakkında çok fazla bilgi sahibi değilim” (K8).

SBD Kitaplarında Katılım Kavramına İlişkin Bulgular

Bu araştırma kapsamında incelenen 4, 5, 6 ve 7. sınıf SBD kitaplarında, katılım kavramı ve bu kavramın veriliş stratejilerinin yer verilme durumlarının içerik analizi neticesinde elde edilen bulgulara yer verilmiştir. Katılım kavramını siyasi ve sivil katılım diye sınıflandırıldı. Siyasi katılımı 11 alt kategoriye, sivil katılımı ise 15 alt kategoriye ayırıldı. Çalışma ile ilgili belirlenen alt kategorilerin yer verilme düzeyi tüm ders kitapları için ayrı ayrı çözümlenmiştir. Tablo11’de ders kitaplarında katılım kavramlarıyla ilgili dolaylı ve doğrudan geçen kelimelerin sayısı ve sayfa numaraları sınıf bazında verilmiştir.

Tablo 5

SBD Kitaplarında Katılım Kavramı

Katılım Türleri	SINIFLAR				TOPLAM
	4	5	6	7	
Aktif Katılım	156			210	2
Dilekçe Yazmak		148,158	33,34,208		5
Referandum			193	196,201, 209	4
Kamuoyu			198,199		2
Katılım hakkı		170,171	188,202	197,204	6
Protesto, Miting	50		196		2
Oy Kullanmak		11	196,208	196,197,201, 211	7
Seçim		165,166,168, 172	193,201,202, 212	197,200,204	11
Seçmeve Seçilme			188,189,208	200,204,206	6
Meclis, Siyasi Parti		158,173, 166	196,208	197,205,207, 209	9
Talep, Görüş,		98			1
Ahilikve Lonca			82, 210	175,176	4
Dernek		158,173	27,32,35,80,81,130,197,196, 235	32,172,207	14
Kampanyalar	27,123, 147,165	158	27		6
Kamu Denetçiliği			27		1
Kooperatif				172,207	2
Kulüpler	19,20, 25, 160	21		210,201	7
Kurslar	19,20, 25				3
Mesleki Odalar				172,178,207,63	4
Okul Öğrenci seçimi	160		188	201,21	2
Sivil Toplum Teşkilatı	124,143	27,89,159, 160,161,170	27,28,29,32,35,80, 81,130,197,196, 235	53,54,171,172,173, 197, 172,207	27
Sosyal faaliyetlere Katılım	160, 42,155, 164	134		229, 210	7
Sportif Etkinlikler	163				1
Toplumsal Yaşama Etkin Katılım		27			1
Tüketici Hakları Hakem Heyeti		148			1
Vakıf		158,173	27,32,35,80,81,130,160,197, 196,235	62,168,169,170,197, 200	18
GENEL TOPLAM	21	28	55	51	155

Tablo 11’de görüldüğü üzere 4, 5, 6 ve 7. sınıf SBD kitaplarında katılım ile ilgili belirlenen 26 kavramın sınıflar bazındaki dağılım oranı verilmiştir. Bu kavramların kitaplarda geçme sıklığına baktığımızda;

4. sınıf Sosyal Bilgiler Ders Kitabında 17 sayfada 21 kavram

5. sınıf Sosyal Bilgiler Ders Kitabında 22 sayfada 28 kavram

6. sınıf Sosyal Bilgiler Ders Kitabında 26 sayfada 55 kavram

7. sınıf Sosyal Bilgiler Ders Kitabında 30 sayfada 51 kavram geçmektedir.

Kavramların en çok 6. sınıf SBD Kitabında (55), en az ise 4. sınıf SBD Kitabında (21) geçtiği görülmektedir. Genel olarak değerlendirildiğinde, katılım ile ilgili ifadeler 6. ve 7. sınıf SBD Kitaplarında daha fazla yer verildiği görülmektedir. Tüm ders kitaplarının toplam 95 sayfasında 155 defa bu kavramlar kullanılmaktadır.

Yukarıda yapılan açıklamadan sonra aşağıda 4, 5, 6 ve 7. sınıf SBD Kitaplarında yer alan siyasi katılım ile ilgili kavramlar kitap içerisinde öğrencilere nasıl verildiği ele alınmıştır. Ele alınan her bir alt kategori için sınıflar bazında birer örnek verilmiştir.

"Halktan işgallere karşı protesto mitingleri düzenlemesini ve mücadele etmesini istedi" (SB-4/50).

"Seçim zamanı geldiğinde oy kullanır" (SB-5/11).

"Başvuru esnasında bir dilekçe yazar, yetkililere satın aldığı ürünün ya da yararlandığı hizmetin fişini veya faturasını verir (SB-5/148).

"Eğer yaşadığınız yerdeki belediyenin böyle bir hizmeti yoksa belediyeye dilekçe yazarak bu hizmeti vermelerini talep ediniz" (SB-5/158).

"Muhtarlar seçimle iş başına gelir. Köy muhtarlığı seçimlerinde köyde yaşayan vatandaşlar oy kullanır" (SB-5/166).

"İhtiyar Meclisi, muhtarın başkanlığında kararlar alan ve köyle ilgili işlerin yürütülmesini denetleyen kuruldur" (SB-5/166).

"Belediye Başkanı seçimle iş başına gelir" (SB-5/165).

MADDE 67. – Vatandaşlar, kanunda gösterilen şartlara uygun olarak seçme, seçilme ve bağımsız olarak veya bir siyasi parti içinde siyasi faaliyette bulunma ve halk oylamasına katılma hakkına sahiptir (SB-5/168).

"Katılım hakkı ve düşünce özgürlüğü temel haklarımızdandır... İnsanların yaşamlarını etkileyen toplumsal, siyasi ve ekonomik gelişmelere

dair söz sahibi olmaları açısından kullanılan temel hakka katılım hakkı denir. Vatandaşların ülke yönetimine katılma hakkı vardır” (SB-5/170).

“Yetişkin bireyler gibi çocuklar da katılım hakkı ve düşünce özgürlüğüne sahiptir” (SB-5/171).

“Anayasada belirtilen şartlara sahip olan her vatandaş seçimlere katılabilir ve yönetim yetkisini halktan isteyebilir” (SB-5/172).

“Çocuklar bu yolla katılım ve düşünce özgürlüğü hakkını kullanmış olur” (SB-5/171).

“Yapmamız gereken talep, görüş, öneri, ihbar veya şikâyetimizi doğru şekilde ifade etmek ve kimlik bilgilerimizi vermek olacaktır” (SB-6/34).

“Karşılaştığımız herhangi bir sorunun çözümü için yetkili makamlara dilekçe ile başvurabiliriz” (SB-6/208).

“Halk Oylaması ile Anayasa’da yapılan değişiklikte yürütme yetkisi şu şekilde yeniden düzenlenmiştir” (SB-6/193).

“Yönetimin karar alma sürecini etkileyen bir diğer önemli unsur da kamuoyudur” (SB-6/198).

“Katılım, halkın yöneticilerini seçtikten sonra onların yönetimle ilgili kararlarını etkileyebilmesi ve gerektiğinde değiştirmesinde etkili olabilmesidir” (SB-6/188).

“Böylece demokrasinin katılım, seçme seçilme, çoğunluk, çoğulculuk gibi temel ilkeleri uygulanmış olur. Bu yolla halk yönetime katılır” (SB-6/202).

“Siyasi görüşlerini ve programlarını devlet yönetimine uygulayabilmek için seçim yoluyla yönetime gelmeye çalışan teşkilatlara siyasi parti denir” (SB-6/196).

“Bu çalışmalara kısaca propaganda denir” (SB-6/196).

“Halk Oylaması yapılarak karar alınır. Referandum (halk oylaması) yarı doğrudan demokrasi uygulamasıdır” (SB-7/196).

“Demokratik devletlerde aynı fikirlere sahip olan insanlar bir araya gelerek siyasi partiler kurarlar” (SB-7/197).

“Kadınlara seçme ve seçilme haklarının verilmesi ile demokrasinin önemli değerlerinden eşitlik ve katılım ilkeleri gerçekleştirilmiştir” (SB-7/204).

Yukardaki örnekler incelendiğinde siyasi katılım kavramının 4. sınıf SBD Kitabında neredeyse hiçbir bilgiye rastlanmamıştır. Yalnız Mustafa Kemal'in

Samsun'a çıkarken İzmir'in işgalini protesto ve miting edilmesi için halka yaptığı çağrı yer almaktadır (SB-4/50). 5, 6 ve 7. sınıf SBD Kitaplarında ise "Katılım" kavramı doğrudan kullanılmaktadır.

SBD Kitaplarında sivil katılım ile ilgili 21 kavram belirlendi. Aşağıda bu kavramların 4, 5, 6 ve 7. sınıf SBD Kitaplarında öğrencilere nasıl verildiği ele alınmıştır. Ele alınan her bir kavram için sınıflar bazında birer örnek verilmiştir.

Çünkü okula dair kararlar alınırken ben de aktif olarak katılmış oluyorum (SB-7/210).

Aile içinde karar alınırken çocukların düşüncelerini özgürce söyleyebildiği bir ortam oluşturulması önemlidir. Böylece aile içinde demokratik bir anlayış sergilenir. Çocuklar bu yolla katılım ve düşünce özgürlüğü hakkını kullanmış olur (SB-5/171).

BM Çocuk Hakları Sözleşmesi devletlere engelli çocukların saygınlıklarını güvence altına alma ve toplumsal yaşama etkin biçimde katılmalarını kolaylaştırma görevi vermiştir (SB-4/156).

Kadınların teşkilatlanıp gelişmesi için Ahi Evran'ın eşi Fatma Bacı, dünyanın ilk kadın teşkilatı olan "Bacıyan-ı Rum" teşkilatını yani "Anadolu Kadınlar Birliğini" kurmuştu (SB-6/210).

Sivil toplum kuruluşları gönüllülük esasına dayalı olarak yaptıkları çalışmalarla toplumda dayanışmanın oluşmasına katkı sunarlar (SB-6/27).

Toplum içerisinde siyasi idarenin bir parçası olmayan ve sivil toplum alanında etkinlik gösteren kurumlar sivil toplum kuruluşlarını oluşturmaktadır. Örneğin dernekler, sendikalar, vakıflar, mesleki kuruluşlar ve kooperatifler sivil toplum kuruluşlarıdır (SB-7/172).

Okulumuzda faaliyet gösteren Okuma Çemberi Topluluğu'nun bir üyesiyim (SB-4/165).

Ülkemizde çocukların haklarını kullanmasına ve sorunlarını çözmelerine yardımcı olacak birçok resmî kurum ve sivil toplum kuruluşu vardır. Bunlardan biri "Kamu Denetçiliği Kurumu"dur (SB-6/32).

Okulda öğrencilerin sosyalleşmesine katkı sağlayan bazı gruplar vardır. Okuldaki spor takımları, resim ve müzik kulübü bunlara örnek verilebilir (SB-5/21)

Katıldığınız etkinliklerin ve üstlendiğiniz görevlerin gereği olarak da çeşitli sorumluluklar alırsınız. Örneğin okulda üyesi olduğunuz kulübün

toplantılarına katılmak, yetkili organları için yapılacak seçimlerde seçme ve seçilme hakkınızı kullanmak, kulüp yönetim kurulu kararlarına uymak bu sorumluluklarınızdan bazılarıdır (SB-4/160)

Bu gruplar eğitim, istihdam, barınma ve kamu alanlarına erişim, toplumsal katılım ve hareket serbestliği gibi bazı alanlarda ırkçı ayrımcılığa maruz kalmaktadırlar (SB-7/229).

Yukarıda yer alan bulgulardan hareketle ders kitaplarındaki sivil katılım kavramları daha çok STK olan vakıf, dernek ile ifade edildikleri görülmektedir. Ders kitaplarında sivil katılım faaliyetleri boyutunda öğrencilerin yaptıkları ile ilgili bulgular aşağıda verilmiştir.

a. Sosyal ve kültürel faaliyetlere katılım ile ilgili bulgular

Okulumuzda iki arkadaşım ile birlikte "Üreten Çocuk" adını verdiğimiz bir topluluk kurduk (SB-4/163).

Kermes düzenleme komitesinde gönüllü olarak görev alan öğrencilerden biri de ben oldum. Komite üyeleri olarak müdür yardımcımız başkanlığında bir toplantı yaptık (SB-4/164).

Medrese gezimiz sırasında öğretmenimizin rehberliğinde küçük bir drama etkinliği de gerçekleştirdik (SB-4/42).

Okulumdaki arkadaşlarımla "Her İnsan Özeldir" projesi kapsamında çevre okullardaki özel eğitime ihtiyaç duyan arkadaşlarımızı ziyaret ettik (SB-6/27).

b. Sportif faaliyetlere katılım ile ilgili bulgular

Onlara göre antrenmanlara ve turnuvalara katılmam derslerimi aksatmama neden olabilirdi (SB-4/161).

...takım çalışmalarına katılma bu becerilerin başlıcalarıdır (SB-4/163).

c. Sosyal kulüp/kurs faaliyetlerine katılım ile ilgili bulgular

Okulumda açılan satranç kursuna düzenli olarak devam ediyorum (SB-4/19).

Örneğin okulda üyesi olduğunuz kulübün toplantılarına katılmak, yetkili organları için yapılacak seçimlerde seçme ve seçilme hakkınızı kullanmak, kulüp yönetim kurulu kararlarına uymak bu sorumluluklarınızdan bazılarıdır (SB-4/160).

Müzik kulübünde arkadaşlarımızla dostça ilişkiler kurmayı, birbirimizi dinlemeyi öğreniriz (SB-5/21).

d. Sosyal yardım faaliyetlerine katılım ile ilgili bulgular

Ayrıca yoksul olduklarından tekerlekli sandalye alamayanlar için okulumuzda plastik kapak toplama kampanyası başlattım (SB-4/27).

Kullanmadığımız giysilerimizi Türk Kızılay'ı gibi yardım kuruluşlarının giysi toplama kutularına bırakmalıyız (SB-4/147).

Satışlardan ve tiyatro gösterisinden elde edilen gelire kardeş okuldaki ihtiyacı olan öğrenci arkadaşlarımıza kışlık giysiler aldık (SB-4/165).

Yardım yapmak isteyen öğrenciler ise aldıkları ürünleri cömertlik bölümüne bırakıyorlar. Böylece okula beslenme getiremeyen veya parası olmayan arkadaşlarına yardım ediyorlar (SB-6/27).

e. Okul ve okul dışındaki seçim faaliyetlerine katılım ile ilgili bulgular

Uluslararası Çocuk Hakları Kongresi'ne ülkemizin farklı illerinden gelen çocuklar katılarak konuşmalar yaptı (SB-4/153).

Ben bu eğitim öğretim yılı başında sınıf başkanlığına aday oldum. Arkadaşlarımın da desteğiyle en yüksek oyu alarak seçimi kazandım (SB-4/160).

Okulumuzda demokrasi kulübü tarafından okul öğrenci temsilcisi seçimi gerçekleştirildi. Bazı arkadaşlarımız sandık kurulunda görev aldı (SB-7/210).

SBD kitaplarında sivil katılımı sağlama stratejileri: İçerik analizi neticesinde öğrencilerin sivil katılım faaliyetlerine katılımları konusunda SBD kitaplarında yer alan stratejiler 17 başlıkta ele alınmıştır. Her bir başlık için gerekli bilgiler çalışmanın sonunda ekler bölümünde verilmiştir.

- a. Anket çalışması yapmak
- b. Belli bir konuda duyarlılığı oluşturmak için araştırma yapmak
- c. Dilekçe yazmak
- d. Seçimlerle ilgili düşüncelerini yazıya dökmek
- e. Eğlence (Oyun) etkinlikleri yapmak
- f. Yardım faaliyetlerine katılmak
- g. Fikir paylaşımlarında bulunmak
- h. Gazete ve internet haberinden faydalanma
- i. Özlü sözleri yorumlama
- j. Pano oluşturmak
- k. Poster hazırlamak
- l. Proje hazırlamak
- m. Sınıf ortamında tartışmak
- n. Şiir, hikâye tamamlamak, kısa bir metin yazmak
- o. Tablo/ Boşluk doldurmak
- p. Yetkili kişilerle görüşmek (Röportaj)
- r. Karikatürlerden faydalanmak

Bölüm 5

Tartışma ve Öneriler

Burada Van ili Merkez ilçelerinde görev yapan Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin sosyal kimlik bağlamında sivil katılımı gerçekleştirmek için kullandıkları stratejilere ilişkin sonuçlara yer verilmiştir. Ayrıca 4, 5, 6 ve 7. sınıf SBD kitaplarında yer alan sivil katılım kavramlarına dair sonuçlara değinilmiştir. Araştırmada SBÖ'lerin öğrencilerin sosyal bir kimlik kazanmaları için sosyal, kültürel, sportif, sosyal yardım, sosyal kulüp ve kurs, yerel veya ulusal yarışmalara katılım, okul dışı faaliyetlerle birçok strateji kullandıkları sonucuna ulaşılmıştır.

Sosyal Bilgiler programında yer alan amaçlar sosyal ve kültürel faaliyetlere katılım yoluyla gerçekleşmektedir. Sosyal Bilgiler programında yer alan bu sosyal ve kültürel faaliyetlere katılım, bireysel, toplumsal ve evrensel değerler üzerine temellendirilmektedir. Günümüzdeki eğitim sistemi bu değerleri özümsemiş iyi bir vatandaş yetiştirmek amacıyla örtük programda yer verilen sosyal ve kültürel faaliyetlere katılım bağlamında kullanmaktadır (Beydoğan, 2012). Sosyal Bilgiler müfredatı ve SBD kitapları incelendiğinde sosyal ve kültürel faaliyetlerle ilgili olarak öğrencilerin sosyal ve kültürel faaliyetlere katılımları ile ilgili stratejilerin yer aldığı görülmektedir.

SBD kitaplarında yer alan sosyal ve kültürel faaliyetler sayesinde öğrenciler hem kültürlerini daha yakından tanıyıp kontrol etmiş olurlar hem de kültürüne ilişkin farkındalıkları da gelişmektedir (Ersanlı, 2011). Öğrencilerin farkındalığı geliştikçe toplumsal hoşgörüsü gelişerek eleştirel düşünebilme ve başkalarıyla iyi bir iletişim kurabilme becerileri gelişmektedir.

Okullarda öğrencilere sosyal katılım becerisinin kazandırılması sosyal ve kültürel faaliyetler yoluyla gerçekleşebilmektedir. Hatta yapılan bazı araştırma sonuçlarına göre sosyal ve kültürel faaliyetler, öğrencilerin kişisel gelişimlerini tamamlamalarında ve onların sosyalleşmesini sağlamada ders programlarından daha etkili olduğu söylenmektedir (Sarı, 2007; Tezcan, 2003). Bu konuda sosyal ve kültürel faaliyetlerle ilgili olarak katılımcıların kullandıkları stratejilere bakıldığında öğrencilere yönelik afiş, poster hazırlama, pano süsleme, kitap okuma gibi faaliyetler yapıldığı görülmektedir. Bu faaliyetler aslında kimi zaman okul yönetiminin baskısı kimi zaman müfredata yer alan konular çerçevesinde hazırlandığı sonucu ortaya çıkmıştır. Sinema ve tiyatro gibi kültürel etkinliklere katılım noktasında ise imkânsızlıklar para, zaman, emek gibi sınırlı imkânlar

sebebiyle daha az yapıldığı veya hiç yapılmadığı sonucuna varılmıştır. Bunun için okullarda yapılan sosyal ve kültürel faaliyetlerin genel çerçevesi çizilerek, uygulama aşamasında esnekliğe dayalı bir anlayış işe koşulabilir. Bilhassa bu tür faaliyetlerde başta aile olmak üzere okul yönetiminin, okul aile birliklerinin ve Milli Eğitim Müdürlüklerinin öğretmenlere destek olması gerekmektedir. Aksi takdirde bu tür sosyal ve kültürel faaliyetlerin gerçekleştirilmesinde veya uygulanmasında bazı sorunlar baş gösterdiğine dair sonuçlara ulaşılmıştır.

Eğitim sadece bilişsel bir süreç değildir. Öğrencilerin psikomotor becerilerinin de geliştirilmesini hedeflenmektedir. Bu amaçla öğrencilerin okul zamanında oyun ve fiziki etkinliklere düzenli ve istekli bir şekilde katılımlarının sağlanması büyük önem taşımaktadır (Tortop ve Ocak, 2010). Oyun ve sportif faaliyetler öğrencilerin birçok yönüyle gelişimine katkı sağlayacaktır. Ayrıca öğrencilerin oyun ve sportif faaliyetlere katılımı, öğrencilerde istenmedik davranışların sönmesine de katkı sunmaktadır. Öğrencilerin bu tür faaliyetlere katılımı onların akademik başarılarını arttırmakta ve SBD bağlamında öğrencilerin sosyalleşmelerine katkı sunmaktadır.

Güven ve Öncü'ye (2006) göre, sportif faaliyetlerine katılmanın akademik başarıyı olumlu yönde etkilemektedir. Yalçın ve Balcı'ya (2013) göre, sportif faaliyetlere katılan öğrencilerin çevresi tarafından destek görmekte ve sevilmektedir. Ayrıca bu tür faaliyetlere katılan öğrencilerin daha düzenli bir şekilde ders çalıştıkları, daha istekli bir şekilde okula gitme davranışları sergiledikleri ve sportif faaliyetlerin öğrenci başarısını doğrudan etkilediği ileri sürülmektedir. Ancak bu araştırmaya göre ise, öğrencilerin sosyal kimlik bağlamında sivil katılımlarının artırılması için SBÖ'ler tarafından sportif faaliyetlerin az yapıldığı sonucuna ulaşılmıştır. Çünkü SBÖ'ler sportif faaliyetlerin kendi dersleri ile bir alakasının olmadığını düşünmektedirler. Bu sportif faaliyetlerin daha çok Beden Eğitimi Öğretmenlerini ilgilendirdiği düşünmektedirler. Bazı SBÖ'lerin sadece öğrencilerle sportif faaliyetlere yönlendirmelerde bulunduğu konusunda bir sonuca varılmıştır. Sportif faaliyetlerle ilgilenmemelerinin bir nedeni olarak da Sosyal Bilgiler müfredatını göstermektedirler. SBÖ'lere göre Sosyal Bilgiler müfredatında öğrencilerin sportif faaliyetleri ile ilgili konular pek fazla yer almamaktadır. Sadece 4. sınıf SBD kitabında sportif faaliyetlerle ilgili bir konu geçmektedir (SB-4/163). Onun dışında müfredat içerisinde bu tür faaliyetlere yönlendirebilecek herhangi bir konu bulunmaması bu tür sportif faaliyetleri geri plana itmektedir. Ayrıca Talim ve

Terbiye Kurulu Başkanlığının 2018/2019 eğitim öğretim döneminde SBD saatini haftalık üç saat olarak belirlemesinden dolayı SBÖ'lerin de bu tür faaliyetlere ayırabilecekleri zamanlarının yeterli olmadığı sonucuna ulaşılmıştır.

SBÖ'lerin öğrencilere sosyal kimlik kazandırma bağlamında sivil katılımı geliştirmek için takip ettikleri bir diğer strateji ise öğrencileri sosyal yardım faaliyetlerine dâhil etmek veya bu tür organizasyonlar düzenlemelerine ortam hazırlamaktır. Ayrıca SBÖ'lerin bölgenin ekonomik koşullarını da dikkate alarak öğrencileri bu tür faaliyetlere yönlendirdikleri ve öğrencilerin de gönüllü bir şekilde bu tür faaliyetlere katıldıkları sonucuna da ulaşılmıştır. Ancak öğrencilerin sivil katılım için yapılan faaliyetlerin yetersiz olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Çünkü SBÖ'ler bu tür faaliyetlerde tüm öğrencileri katmak yerine belli başlı öğrencilere belli görevler verip kenarda izlemektedirler. SBD kitaplarında ise bu tür sosyal yardım faaliyetleri ağırlıklı olarak 4. sınıf SBD kitaplarında verildiği görülmektedir. Sosyal yardım faaliyetlerinin 5, 6 ve 7. sınıf SBD kitaplarında da yer verilebilir.

Milli Eğitimin İlköğretim Kurumları Sosyal Etkinlikler Yönetmeliğinde sosyal kulüp ve kurs faaliyetleri ile öğrencilerde özgüven duygusunu ve sorumluluk bilincini geliştirebilmek, yeni ilgi alanları oluşturmak amacıyla, okullarda öğrencilerin bilimsel, sosyal, kültürel, sanatsal ve sportif alanlarda faaliyet göstermeleri için öğrenci kulüpleri oluşturulmasını istenmektedir (MEB, 2018). Çünkü öğrencilerin sosyal hayatta veya okul içerisinde bir şeyler başarabilmesi için sosyal becerilere ihtiyacı olacaktır (Akar ve Nayir, 2015). Öğrencilerin bu sosyal kulüp faaliyetlerine etkin katılımı onlar için sosyal becerilerini geliştirecek ortamlar sunmaktadır. Bu amaçla okulların akademik başarı yanında öğrencilerin bireysel ve sosyal becerileri geliştirebilmek için sosyal kulüp ve kurs faaliyetlerini amacına uygun daha etkili kullanması gerekmektedir.

Sosyal Etkinlikler Yönetmeliği (SEY) öğrencilerin; *“kendilerine, ailelerine, çevrelerine ve topluma duyarlı, gönüllü çalışma bilincine sahip sorun çözen ve çözüm üreten, resmî, özel kurum ve kuruluşlar ile sivil toplum kuruluşlarıyla iş birliği içinde çalışma becerilerini geliştirmiş bireyler olarak yetişmeleri için toplum hizmeti çalışmalarına yer verilmesi”* (SEY Madde-12) istenmektedir. Bu tür çalışmalar, öğrencilerin yaş ve bilgilerine uygun bir biçimde, kulüp çalışmaları kapsamında, grup veya bireysel olarak hazırlanacak çalışma plan veya projelere göre yapılmaktadır (Gögebakan, 2016, s.40). Sosyal kulüp ve kurs faaliyet stratejilerine ilişkin olarak SBÖ'lerin sosyal kulüpleri etkin bir şekilde

kullanmadıkları sonucuna ulaşılmıştır. Bu durumun özellikle müfredat değişikliği ile kulüp derslerinin kaldırılması veya ders saatleri dışına alınması öğrencilerin sivil katılımını olumsuz etkilemiştir. Çünkü SBÖ'lerin ders saati dışına alınan bu kulüp faaliyetlerini biraz angarya olarak görmektedirler. Tüm gün okulda kalan öğrenciler açısından da okul saati dışında yapılan kulüp faaliyetlerine katılmak hoş karşılanmamaktadır. Ancak yapılan kulüp faaliyetleri tiyatro, sinema veya eğlenceli bir etkinlik şeklinde yapılıyorsa öğrencilerin istekli bir şekilde katıldıkları görülmektedir. SBD kitapları incelendiğinde kulüp ve kurs faaliyetlerinin tüm sınıf kademelerindeki ders kitaplarında sıklıkla yer verildiği görülmektedir.

Oyun ve yarışmalar, çocukların çevrelerini yakından tanıyıp, çevrelerine uyum sağlamasında, hayallerini, duygu ve düşüncelerini ve iç dünyalarını keşfetmede en önemli yollarından biri olduğu bilinmektedir (Oktay, 2010). Bu çerçevede oyun en geniş anlamıyla "belli bir amaca yönelik olan veya olmayan, kurallı ya da kuralsız olarak gerçekleştirilen, her durumda çocuğun isteyerek ve hoşlanarak yer aldığı, fiziksel, bilişsel, dil, duygusal ve sosyal gelişimin temeli olan, gerçek hayatın bir parçası ve çocuk için en etkin öğrenme süreci" şeklinde tanımlanmaktadır (Aral, Gürsoy ve Köksal, 2001). Yerel veya ulusal alanda yapılan yarışma ve oyunlar ile ilgili faaliyetlerde SBÖ'lerin çok istekli olmadıkları sonucuna ulaşılmıştır. SBÖ'ler yarışma denince akıllarına ilk olarak TÜBİTAK yarışmaları gelmektedir. Bu tür yarışmaların daha çok Matematik ve Fen Bilgisi gibi sayısal derslerin ilgi alanına girmesi ve kendilerinin yaptıkları birkaç başvurunun olumsuz sonuçlanması da bu tür faaliyetlere daha az katılmalarına yol açmaktadır. Ayrıca bu tür yarışmalara orijinal ve somut proje yollamak için Sosyal Bilgiler müfredatının çok soyut kaldığı sonucuna da ulaşılmıştır. SBÖ'lerin sosyal kimlik kazanmada sivil katılım faaliyet stratejilerinden yerel veya ulusal yarışma ve oyunları faaliyetlerini sık kullanmadıkları görülmektedir.

Eğitim sadece sınıf ve okul içi faaliyetlerden oluşmamaktadır. Sınıf ve okul içi faaliyetler kadar okul dışı faaliyetler de önemlidir (Altın ve Demirtaş, 2009). Okullarda akademik başarının yanı sıra öğrencileri geliştiren her türlü okul dışı faaliyetlerde önemlidir. Okul dışı faaliyetler öğrencileri okula çekmekte, okulu öğrencilere cazip hale getirmektedir (Kayıkçı ve Sayın, 2010). SBÖ'lerin okul dışı faaliyetler ile öğrencilerin sivil katılımını desteklemek için SBD'nin çok uygun olduğu görülmektedir. Ancak SBÖ'lerin okul dışı organizasyonlara katılmak istemelerine rağmen okul idaresinin yeterli desteği sağlamaması ve bu iş için

kaynak bulmada sıkıntı yaşamaları katılımın oldukça sınırlı etkinliklerle yapılmasına yol açmıştır. Okul dışı faaliyetleri gerçekleştiren özel okullarda çalışan SBÖ'lerin hem okul idaresi tarafından hem de öğrenci aileleri tarafından destek gördükleri sonucuna varılmıştır.

Devlet okullarında görev yapan SBÖ'lerin sosyal, kültürel, sportif, sosyal yardımlaşma, sosyal kulüp, yerel veya ulusal yarışmalara katılım, okul dışı faaliyetleri yapmak için karşılaştıkları sıkıntıları özel okullarda görev yapan SBÖ'ler karşılamamaktadır. Özel okullarda görev yapan SBÖ'ler yaptıkları her türlü faaliyetlerde okul ve velinin desteğini almaktadırlar. Ayrıca müfredatı yetiştirme gibi mecburiyetlerinin olmaması, okulun ve sınıfın fiziki şartlarının iyi olması neticesinde daha çok öğrencilerin sivil katılımını desteklemektedirler. Yetkililerin devlet ve özel okullar arasındaki bu farkı kapatması için ve SBD'nin müfredatı hazırlanırken bu tür faaliyetlerin yapılabilmesi için SBD saatini arttırmaları gerekmektedir. Aksi takdirde haftada üç saat olan SBD sınıf ortamında ve sadece klasik anlatım veya soru cevap şeklinde geçmeye devam edecektir.

İlköğretim 4, 5, 6 ve 7. sınıf düzeylerindeki SBD kitaplarında yer alan demokratik yönetim anlayışının önemli bileşenlerinden biri olan katılım ve katılımın davranış haline getirme stratejilerinin ne düzeyde yer verildiğini ortaya koymak üzere yürütülen bu çalışmanın sonucunda, ilk dikkati çeken noktalardan biri katılım kavramına, 6. ve 7. sınıf SBD kitapları, 4. ve 5. sınıf SBD kitaplarına kıyasla daha fazla yer verildiğidir. 4. ve 5. sınıf SBD Kitaplarında katılım ile ilgili ifadelere sınırlı bir düzeyde yer verilmesinin bir sebebi olarak öğrencilerin, kavram geliştirme aşamasında oldukları ve katılım kavramını yeterince anlamayacakları ve içselleştirmekte zorlanabilecekleri sonucu çıkartılmıştır. SBD kitaplarında katılım ile ilgili seçilen metinler, öğrencileri katılım hakları konusunda bilinçlendirmede önemli bir rol oynamaktadır. Katılımla ilgili kavramlar doğrudan pek fazla yer verilmemektedir. Ayrıca Sosyal Bilgiler yeni ders programı incelendiğinde katılım ile ilgili doğrudan kazanımların yer almadığı görülmektedir. Ama dolaylı olarak öğrencileri çevrelerinde meydana gelen ve insanları etkileyen olaylar karşısında duyarlı olmaları, bu olumsuz durumları ortadan kaldırmaları için onları harekete geçirmelerine yönelik örneklere ve etkinliklere yer verilmektedir. Özellikle somut işlemler dönemine denk gelen öğrenciler için katılım hakları ile ilgili konularda somut, güncel ve yakınlık ilkeleri çerçevesinde örneklere yer verildiği de dikkat çekmektedir.

Araştırmada ortaya çıkan bir diğer önemli bir sonuçta, çocukların başta aile olmak üzere okulda ve sosyal hayatta kendisini ilgilendiren konular hakkında fikirlerini açıkça söyleyebilecekleri, sınıf ortamında rahat bir şekilde tartışabileceklerine yönelik ifadelerin SBD kitaplarında yer aldığı sonucuna varılmıştır. Okullarda SBD aracılığıyla verilmek istenen katılım kavramının daha etkin ve anlaşılır bir dille verilmesi önemlidir. Bundan sonra yayınlanacak olan ders kitaplarında verilecek metinlerin, örneklerin ve resimlerin öğrencilerin düzeyleri dikkate alınarak pratikte uygulanabilir bir şekilde olmasına dikkat edilebilir. Ayrıca SB'lerin sınıf ortamında bu amaçları gerçekleştirmek için ders kitabı başta olmak üzere gazete, dergi, bilgisayar, yardımcı materyaller gibi pek çok araç gerecin yanı sıra öğrencileri sosyal kulüplere, sivil toplum kuruluşlarına, kampanyalara dâhil ederek sivil katılımlarını sağlayacak çeşitli stratejiler kullanabilecekleri sonucuna ulaşılmıştır.

neriler

- a. SBD'de sivil katılım faaliyetlerinin önem ve gerekliliği daima göz önünde bulundurulmalıdır. Bundan sonra yapılacak olan tüm çalışmalara sivil katılım boyutunda gerekli önemin ve ciddiyetin verilmesi sağlanmalıdır.
- b. Okullarda uygulanacak olan sivil katılım faaliyetlerinin daha etkili olabilmesi için ğretmen, ğrenci, okul yönetimi, okul aile birliklerinin ve diğer kurumların iş birliği içerisinde olması ve gerekli çalışmaların rahat ve verimli bir ortamda gerçekleştirilmesi için çalışmaların yapılması gerekmektedir.
- c. Öğrencilerin yapılacak olan sivil katılım faaliyetlerini daha fazla önemsemeleri ve ilgi duymalarını sağlamak için farklı etkinliklere yer verilmeli ve bu etkinlikler onların seviyelerine uygun olmalıdır.
- d. Okul içinde veya dışında yapılacak olan sivil katılım faaliyetlerinin daha etkili olabilmesi için tüm imkânların sunulması ve gerekli araç ve gereçler temin edilebilir.
- e. Okulda yapılacak bazı faaliyetlerde okul aile birlikleri de işe koşularak ailelerinde çalışmalara katılması sağlanabilir. Yani yapılacak faaliyetlerde sadece öğrenciler değil aileleri de yönlendirilebilir. Ayrıca Sosyal Bilgiler ğretmenlerine yönelik seminer, panel, konferans veya hizmet içi eğitimler düzenlenerek bilinçlendirme yapılabilir.
- f. Öğrencilerin sivil katılım faaliyetlerine katılımlarının akademik başarılarına etkisi üzerine çalışmalar yapılabilir.

Kaynaklar

- Adler, R. P., Goggin, J. (2005). What do we mean by "civic engagement? *Journal of Transformative Education*, 3(3). 236-253.
- Akar, F., Nayir, K. F. (2015). Eğitim kurumlarındaki sosyal kulüplerin etkililiğinin incelenmesi: Uygulamada değişim ihtiyacı. *Pegem Eğitim ve Öğretim Dergisi*, 5(2), 167-186.
- Akfırat, O. N., Çok, F. (2013). Gençlerin siyasal ve toplumsal katılımı ölçeğinin geliştirilmesi. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 46(2), 369-398.
- Akhan N. E. (2013). Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının sanat algıları ve sanat konularının öğretimine yönelik görüşleri. *Uşak Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi Özel Sayı*, 140-162.
- Akın, S., Çalışkan, Ö., Engin, C., Demir, C. (2016). Türkiye'deki üniversite öğrencilerinin sivil katılım düzeyleri: Bir devlet üniversitesi örneği. *Çukurova Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 45(2), 301-330.
- Aksoy, M. (2005). Hiçbir STK'ın siyasetten kaçma şansı yoktur. *Sivil Toplum*, 10, 145-148.
- Aktan, C. Ç. (2008). Stratejik yönetim ve stratejik planlama. *Çimento İşveren Dergisi*, 4 (22), 4-21.
- Altın, B. N., Demirtaş, S. (2009). *Sosyal Bilgiler Dersinde sınıf dışı eğitim etkinlikleri (Müze ve Arazi Çalışmaları)*. M. Safran (Ed.). Sosyal bilgiler öğretimi. Ankara: Pegem Akademi Yayınları.
- Altınok, A. (2012). *Sosyal katılım faaliyetlerinin 12-14 yaş grubu öğrencilerinin sosyal problemlere olan duyarlılıklarına etkisi*. Aksaray Üniversitesi: Yüksek lisans tezi.
- Alpman, P. S. (2018). Sosyal teorinin konusu olarak kimlik: Sosyal inşacı yaklaşım. *Sosyoloji Araştırmaları Dergisi*, 21(2), 1-28.
- Aral, N., Gürsoy, F., Köksal, A. (2001). *Okul öncesi eğitiminde oyun*. İstanbul: Ya-Pa Yayınları.

- Arkonanç, S. ve Narter, M., (1999). Tajfel ve Wilkes'in 1964'deki Deneylelerinin Farklı Bir Örneklemde Tekrarı, eds, Arkonanç S., *Gruplar Arası İlişkiler ve Sosyal Kimlik*, 39-52, İstanbul: Alfa Yayınları.
- Aşkın, M. (2007). Kimlik ve giydirilmiş kimlikler. *Journal of Graduate School of Social Sciences*, 10(2), 213 – 220.
- Aydın, S. (1999). *Kimlik sorunu, ulusallık ve "Türk kimliği"*. 2. Baskı, Ankara: Öteki Yayınları.
- Berkant, H. G., Atmaca, Y. (2013). Altıncı ve yedinci sınıf sosyal bilgiler ders kitaplarının insan hakları ve demokrasi kavramlarının incelenmesi. *Turkish Studies - International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic Volume 8*(12), 179-198.
- Beydoğan H. Ö. (2012). Okullarda uygulanan sosyal ve kültürel etkinliklerin öğrencilerin değer edinimine etkisi. *JSS 11*(4), 1171-1204.
- Bilgin, N. (1994). *Sosyal bilimlerin kavşağında kimlik sorunu*. İzmir: Ege Yayıncılık.
- Bilgin, N. (2001). *İnsan ilişkileri ve kimlik*. İstanbul: Sistem Yayınları.
- Büküşoğlu, N., Bayturan, A. F. (2005). Serbest zaman etkinliklerinin gençlerin psikososyal durumlarına ilişkin algısı üzerindeki rolü. *Ege Tıp Dergisi*, 44 (3), 173-177.
- Caputo, D. (2005). A campus view: Civic engagement and the higher education community. *National Civic Review*, 94(2), 3-9.
- Çam, E. (1995). *Siyaset bilimine giriş*. İstanbul: DER Yayınları.
- Çimen, L. K. (2018). Üniversite öğrencilerinin Suriyeli sığınmacılarla ilgili tutumlarının sivil katılımları bağlamında incelenmesi üzerine. *İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırmaları Dergisi*. 7(2), 1251-1273.
- Çolakoğlu, G., Karahasanoğlu, S. (2008). Armudî kemeçe: Farklı toplumlar, farklı işlevler ve farklı sosyal kimlikler. *İTÜ Dergisi/b Sosyal Bilimler*, 5(2), 57-68.
- Demirtaş, H. A. (2003). Sosyal kimlik kuramı, temel kavram ve varsayımlar. *İletişim: Araştırmaları*. 1(1), 123-144.
- Destan, S., (2003). Toplumsal katılımın boyutları. *Orman Fakültesi Dergisi Seri B*. 52-53 (2/1-2), 61- 77.

- Deveci, H. (2005). Sosyal bilgiler dersinde gazete kullanımı. *TOJET* ISSN: 1303-6521 4 (3), 21, 159-166.
- Deveci H. (2009). Sosyal bilgiler dersinde kültürden yararlanma: Öğretmen adaylarının kültür portfolyolarının incelenmesi. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, C.8, 1-19.
- Dodurka, T. (2009). Sokak hayvanları ve hayvan bakım evleri. *Göller Bölgesi Aylık Hakemli Ekonomi ve Kültür Dergisi*, 5(59), 69-73.
- Doğanay, A., Çuhadar, A., Sarı, M. (2007). Examining of the effects of some variables on political participation level of prospective teachers in the context of democratic citizenship education. *Educational Administration: Theory and Practice*, 13(50), 213-24.
- Durmaz, A. (2015). *Alevi ve sünnilerde sosyal kimlik ve önyargı (Malatya Örneği)*. Dicle Üniversitesi: Yüksek lisans tezi.
- Dursun, D., 2012. *Siyaset bilimi*. İstanbul: Beta Basım Yayınları.
- Einfeld, A., Collins, D. (2008). The relationships between service-learning, social justice, multicultural competence, and civic engagement. *Journal of College Student Development*, 49(2), 95-109.
- Ekşi, H., Yalçıntaş, H., Ulaş, E. (2015). Üniversite öğrencilerinde sivil katılım davranışlarının özgecilik ve atılganlık bağlamında incelenmesi üzerine. *Gençlik Araştırmaları Dergisi*, 3(2), 7-36.
- Erdoğan, E. (2017) İnternet ve siyasal katılım: Türkiye gençliği üzerinden bir değerlendirme. *Gençlik Araştırmaları Dergisi*, 5(13), 5-30.
- Ersanlı, E. (2011). Bireyin iç huzur kazanmasında cem törenlerinin etkisi. *Türk Kültürü ve Hacı Bektaş Veli Araştırma Dergisi*, 58, 105-110.
- Ersanlı, B. (2016) Siyasal katılım ve akademik özgürlük. *Mülkiye Dergisi*, 40(3), 205-211.
- Eser, H. B., Sarışahin, P. (2016). Cinsiyet-siyasal katılım ilişkisi: SDÜ örnek olay. *Süleyman Demirel Üniversitesi Vizyoner Dergisi*, 7(15), 38-58.
- Flanagan, C. (2004). Volunteerism, Leadership, Political Socialization, and Civic Engagement. Lerner, R. M., Steinberg L. (Edit.), *Handbook of Adolescent Psychology*. 2. Baskı, New Jersey.

- Giddens, A. (2010). *Modernite ve bireysel kimlik, geç modern çağda benlik ve toplum*. İstanbul: Say Yayınları.
- Göğebakan M. (2016). *Liselerde sosyal kulüp etkinliklerinin etkililiği*. İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi: Yüksek lisans tezi.
- Gömlüksiz, M. N., Kılınç, H. H. (2015). Ortaokullarda sosyal kulüp etkinlikleri kapsamında yapılan toplum hizmeti çalışmalarına ilişkin öğretmenlerin görüşleri. *International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, 10(3), 495-512.
- Güler, A. (2003). Dünya ile bütünleşmede evrensel kimlik sorunu. *Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 3(1), 1-7.
- Güven, Ö., Öncü, E. (2006). Beden eğitimi ve spora katılımda aile faktörü. *Aile ve Toplum*, 3(10), 81-90.
- Güvenç, B. (1996). *Türk kimliği kültür tarihinin kaynakları*. 2. Baskı, İstanbul: Boyut Yayınları.
- Hewstone, M., Jaspars, J. (1984). Social dimensions of attribution. In H. Tajfel (Ed.), *The social dimension volume 2: European developments in social psychology* (pp. 379–404). New York, NY: Cambridge University Press.
- Hogg, M. A., Terry, D. J., White, K. M. (1995). A tale of two theories: A critical comparison of identity theory with social identity theory. *Social Psychology Quarterly*, 58(4), 255-269.
- Kadioğlu, Z. K. (2013). Kitle iletişim araçlarının şekillendirdiği sosyal kimlikler ve aidiyet duygusu ekseninde tüketici davranışları. *İstanbul Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi*, 2013/II(45), 101-114.
- Kayıkçı, K., Sayın, Ö. (2010). Ortaöğretim kurumlarında öğrenim gören öğrencilerin okuldan memnuniyet düzeyleri. *Milli Eğitim*, 40(187), 207-224.
- Keyman, E. F. (2005). Devlet ve sivil toplum arasındaki sınır iyi çizilmelidir. *Sivil Toplum*, 10, 130-132.
- Koçak F., Balcı, V. (2010). Doğada yapılan sportif etkinliklerde çevresel sürdürülebilirlik. *Ankara Üniversitesi Çevrebilimleri Dergisi* 2(2), 213-222.
- Köker, L. (2000). Sivil toplum modern devletle belirgin bir karşıtlık oluşurmaktadır. *Sivil Toplum*, 10, 117-119.

- Mahjabeen, Z, Shrestha K. K, Dee, J. A. (2008). Rethinking community participation in urban planning: The role of disadvantaged groups in sydney metropolitan strategy. *Australasian Journal of Regional Studies*, 9(1), 45-63.
- Marshall, G. (2005). "Kimlik", *sosyoloji sözlüğü*. Çev. Osman Akınhay, Derya Kömürcü, Ankara: Bilim Sanat Yayınları.
- Memiş, D.A. (2006). Oyunun çocuk gelişimine etkisi ve eğitimdeki önemi. *Ulusal Sınıf Öğretmenliği Kongresi*, 14-16 Nisan, Gazi Üniversitesi, Ankara.
- Mengi, A. (2014). *Sosyolojik boyutlarıyla otizm*. Fırat Üniversitesi: Doktora tezi.
- Merey, Z. (2012). Türkiye ve ABD'deki ilköğretim okullarında çocukların katılım haklarına yer verilme düzeyinin karşılaştırılması. *Uluslararası Sosyal Bilimler Eğitimi Dergisi* 2(2), 95 – 119.
- Meşe, G. (1999). *Sosyal kimlik ve yaşam stilleri*. Ege Üniversitesi: Yayınlanmamış doktora tezi.
- Morse, E. T. (1993). Conceptualizing of good citizenship and political participation. *Political Behavior*, 15(4), 355 – 380.
- Nayır, F., Kepenekci, Y. K. (2011). İlköğretim Türkçe ders kitaplarında çocukların katılım hakları. *İlköğretim Online*, 10(1), 160-168.
- Oktay, A. (2010). Okul öncesi dönemde oyun ve oyuncaklar. *Pembe Bağcık Dergisi*, 8-11.
- Ökten A. N., Kurtarır, E., Çekiç, T.İ. (2013). Katılımın yokluğunda gezi'de direniş. *Planlama*, 23(1), 45-51.
- Öner, G. (2015). Sosyal bilgiler öğretmenlerinin 'Okul dışı tarih öğretimine ilişkin görüşlerinin incelenmesi. *Turkish History Education Journal*, 4(1), 89-121.
- Öner, M. İ. (2015). *Sosyal Kimlik Bakış Açısıyla Grup Temelli Duyguların Farklı Boyutlarda İncelenmesi*. Hacettepe Üniversitesi: Doktora tezi.
- Özdemir, C. (2001). Kimlik ve söylem. *Osmangazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 2(2), 107-122.
- Özdil, M. (2017). Kolektif ve bireysel kimlikler bağlamında sosyal bütünleşme. *Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 3(28), 383-400.

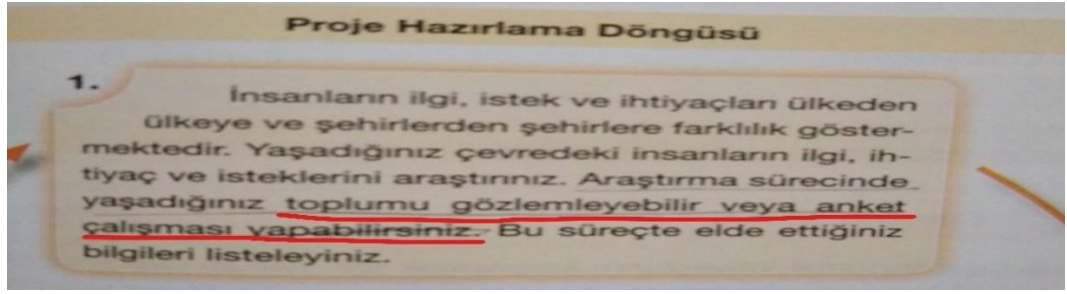
- Özkaynar, K., Altunışık, R., Yolcu, T. (2017). Facebook ve twitter kullanıcılarının siyasal katılım eğilimlerinin incelenmesi üzerine bir araştırma. *Siyaset, Ekonomi ve Yönetim Araştırmaları Dergisi*, 5(5), 99 – 109.
- Sarı, M. (2007). Demokratik değerlerin kazanımı sürecinde örtük program: Düşük ve yüksek okul yaşam kalitesine sahip iki ilköğretim okulunda nitel bir çalışma. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi*, 50, 150-200.
- Sarıbay, A. Y. (1998). *Türkiye’de demokrasi ve sivil toplum, küreselleşme sivil toplum ve islam*. İstanbul: Vadi Yayınları.
- Sener, T. (2012). Civic engagement of future teachers. *Procedia Technology*, 1, 4-9.
- Soylu, S., (1999). *İşletmelerde sosyal kategorizasyon ve sosyal kimlik*, eds, Arkananç, S., Gruplar Arası İlişkiler ve Sosyal Kimlik, 43-71, İstanbul: Alfa Yayınları.
- Sunal, S. C. ve Hass, M. E. (2010). *Social studies for the elementary and middle grades*. Pearson Yayınları, 4. baskı
- Şahin, M. (2013). Okul kültürünün bir ögesi olarak okul törenleri. *Millî Eğitim Dergisi*, 43(199), 169-185.
- Şimşek, S. (2002). Günümüzün kimlik sorunu ve bu sorunun yaşandığı temel çatışma eksenleri. *Uludağ Ü. Fen-Edebiyat Fak. Sosyal Bil. Dergisi*, 3(3), 29-39.
- Tajfel, H., Turner, J. C. (1979). An integrative theory of intergroup conflict. *The Social Psychology of Intergroup Relations*, 74, 33-47.
- Taşdemir, N. (2017). Göçmenler arasında algılanan ayrımcılık, psikolojik iyi olma hali ve sosyal kimlikler ilişkisinin değerlendirilmesi. *Sinop Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 1(2), 47-70.
- Tezcan, M. (2003). Gizli müfredat eğitim sosyolojisi açısından bir kavram çözümlemesi. *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 1(1), 53- 58.
- Tortop, Y., Ocak, Y. (2010). Sınıf öğretmenlerinin eğitsel oyun uygulamalarına yönelik görüşlerinin incelenmesi. *Spor ve Performans Araştırmaları Dergisi*, 1(1), 14-22.

- Türker, D., Yıldız, A. (2015). Göçmenlerde sosyo-psikolojik entegrasyon analizi. in Şeker, D., Sirkeci, İ., Yüceşahin, M. Göç ve Uyum. *TP London*: 23-34.
- Yalçın, U., Balcı, V. (2013). 7-14 yaş arası çocuklarda spora katılımdan sonra okul başarılarında, fiziksel ve sosyal davranışlarında oluşan değişimlerin incelenmesi. *Spormetre Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi*, 11(1), 27-33.
- Yayak, A. (2018). Etnik kimlik algısının dört boyutu. *İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırmaları Dergisi*, 7(2), 778-788.
- Webster, A M. (1981). "İdentity", Webster's New Collegiate Dictionary, Massachusettes.

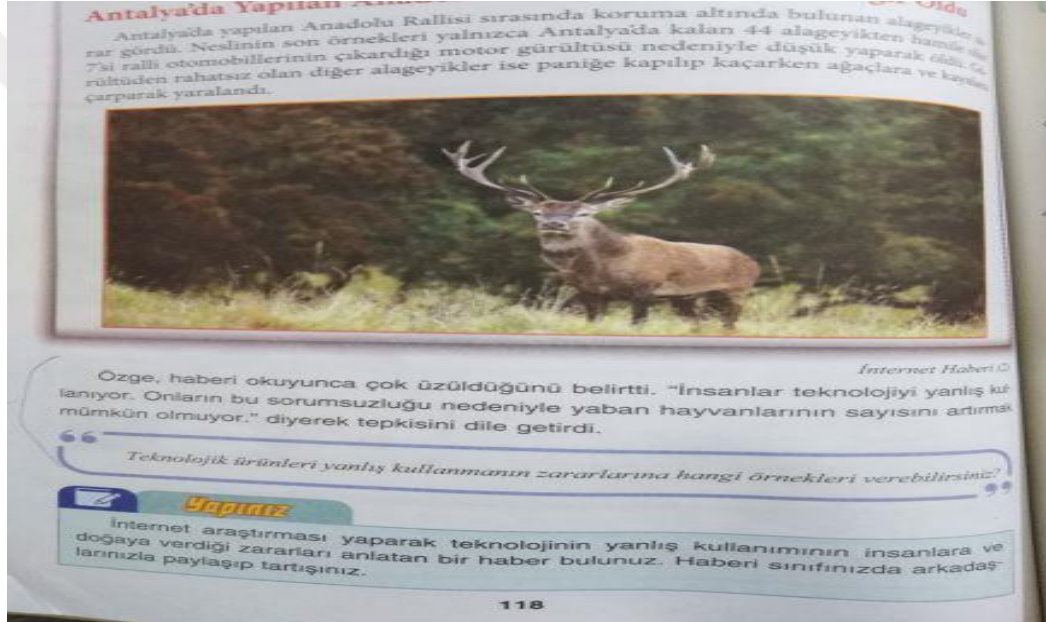
EK-A: SBD Kitaplarında Sivil Katılım ile İlgili Parçalar

1. Anket çalışması

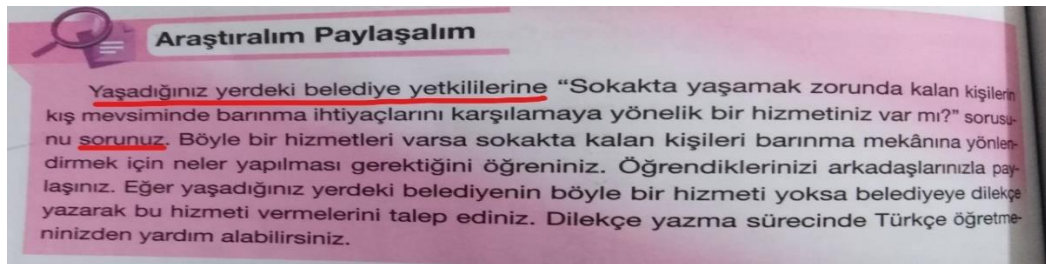
Sosyal Bilgiler 5. Sınıf

2. Araştırma yapmak

Sosyal Bilgiler 4. Sınıf

3. Dilekçe yazmak

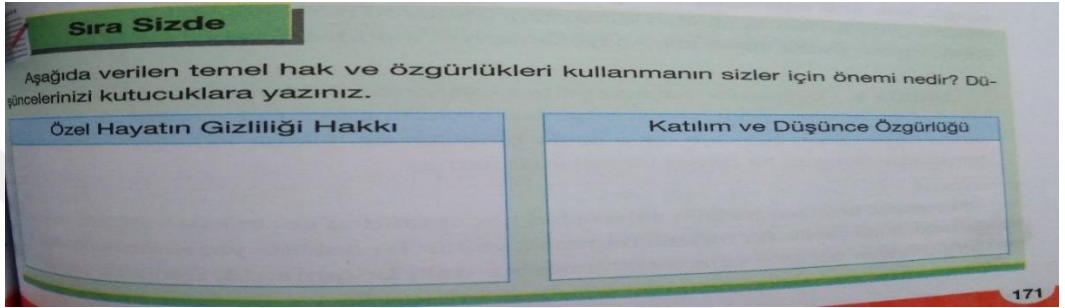

Sosyal Bilgiler 5. Sınıf

4. Düşünceleri yazıya dökmek

Sosyal Bilgiler 7. Sınıf

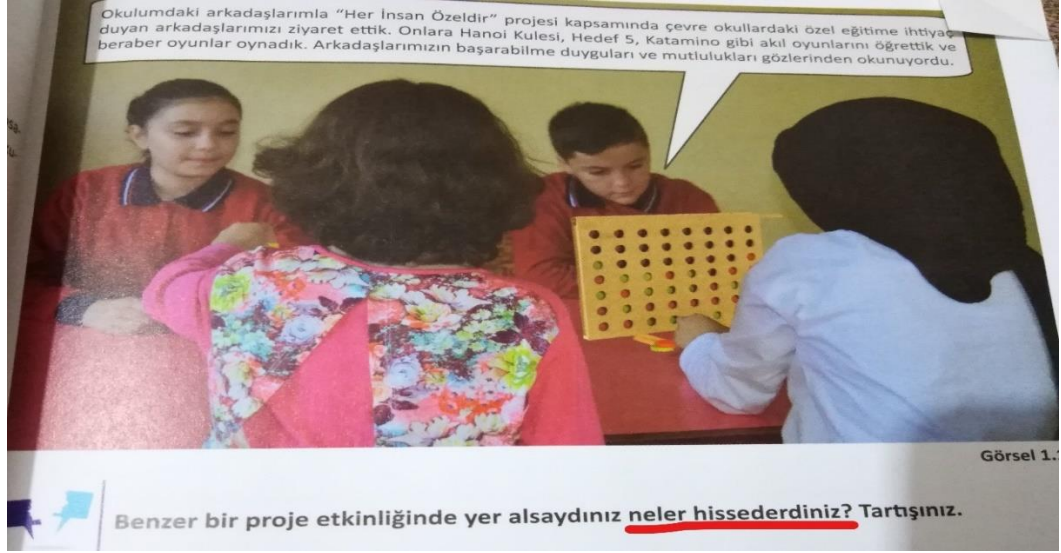
Sosyal Bilgiler 5. Sınıf

5. Eğlence (oyun) etkinlikleri

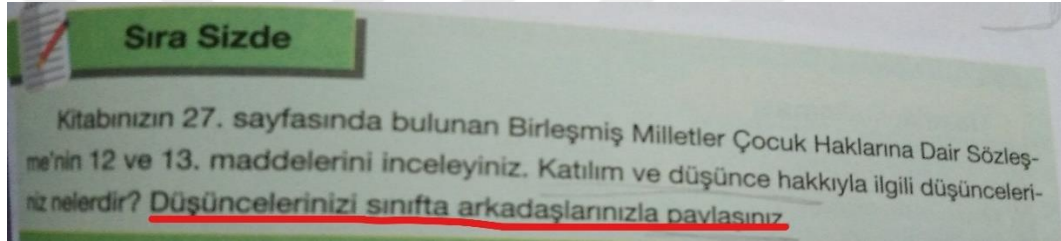
Sosyal Bilgiler 4. Sınıf

6. Yardım kampanyalarına katılmak

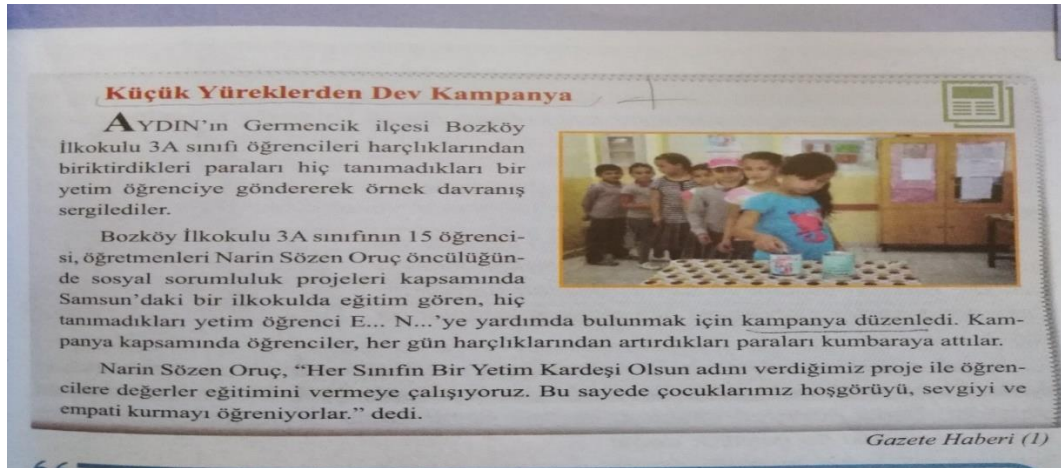
Sosyal Bilgiler 6. Sınıf

7. Fikir paylaşımında bulunmak

Sosyal Bilgiler 5. Sınıf

8. Gazete ve internet haberi

9. Özlü sözleri yorumlama

Özlü Sözleri Yorumlayalım
Aşağıdaki atasözleri sizce ne anlama gelmektedir? Düşüncelerinizi arkadaşlarınızla paylaşınız.

- Bir elin nesi var, iki elin sesi var.
- Birlikten kuvvet doğar.

Anonim

Sosyal Bilgiler 5. Sınıf

10. Pano oluşturmak

Haber örneklerinde olduğu gibi sivil toplum kuruluşlarının kuruluş amaçları ve hedefleri vardır. Bunlardan bazıları şunlardır:

- Doğal afetlerde halka en kısa zamanda ulaşarak gerekli yardımı sağlamak
- Kamuoyu oluşturma yoluyla bireylerin taleplerinin dikkate alınmasına yardımcı olmak
- Toplumsal sorunlar için çözümler üretmek ve bunları uygulamaya koymak
- Demokratik bir yönetim anlayışının oluşmasında etkili olmak
- Dergi, radyo, kitap, televizyon gibi araçlarla vatandaşları uyarmak, bilinçlendirmek
- Küresel ısınma gibi tüm dünyayı etkileyen konularda sorunları çözüm aramak

Sıra Sizde Çevrenizde bulunan bir sivil toplum kuruluşunun amaçlarını ve faaliyetlerini araştırarak sınıf panosunda sergileyiniz.

Sosyal Bilgiler 7. Sınıf

11. Poster hazırlamak

Araştırma Paylaşım

Çevrenizde bulunan resmî kurumların ve sivil toplum kuruluşlarının faaliyetleri hakkında çeşitli kaynaklardan araştırma yapınız. Araştırmanız sonucunda seçeceğiniz bir resmî kurum ve bir sivil toplum kuruluşu hakkında elde ettiğiniz bilgilerle bir poster çalışması yapınız. Yaptığınız çalışmayı sınıfta arkadaşlarınızla paylaşınız.

Araştırma Paylaşım

Aşağıdaki konulardan birini seçiniz ve seçtiğiniz konuyla ilgili poster çalışması hazırlayınız. Poster çalışmasını görsel öğelerle zenginleştirebilirsiniz. Yaptığınız çalışmayı sınıfta arkadaşlarınızla paylaşınız.

- Temel hak ve özgürlüklerin korunmadığı bir dünyada yaşam
- Temel hak ve özgürlüklerin korunduğu ve insanlar tarafından kullanıldığı bir dünyada yaşam

Sosyal Bilgiler 5. Sınıf

12. Proje hazırlamak

Sıra Sizde

Toplumsal bir sorun belirleyiniz. Bu sorunu çözmek amacıyla kuracağınız sivil toplum kuruluşu veya dernek ile ilgili aşağıdaki çalışmayı yapınız.

Faaliyet Alanı :

Kuruluşun Adı :

Kurulduğu Yer :

Kuruluş Tarihi :

Kuruluşun Sloganı :

Şartları :

.....

.....

.....

Sosyal Bilgiler 7. Sınıf

13. Sınıf ortamında tartışmak

Yapınız

Dünya çocuklarının en önemli sorununun ne olduğunu ve bu sorunun çözü-
mü için neler yapılması gerektiğini sınıfınızda tartışınız.

156

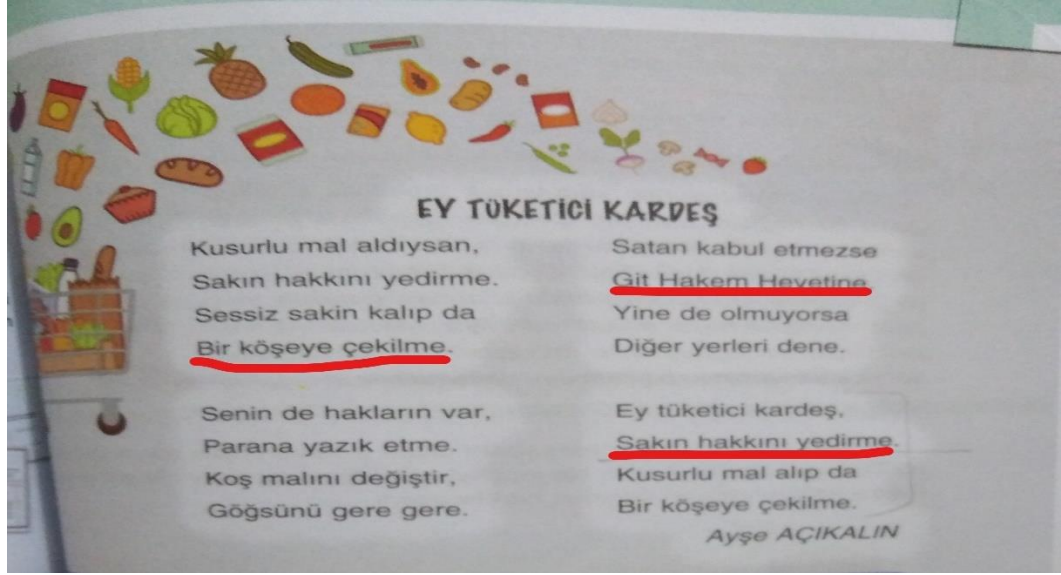
Sosyal Bilgiler 4. Sınıf

Herhangi bir ilde belediye başkanı olduğunuzu düşünün. Karar alma sürecinde etkili olan unsurlardan en çok hangisi sizin kararlarınızı etkilerdi? Yönetimin karar alma sürecindeki unsurları karşılaştırarak gerekçelerini arkadaşlarınızla tartışınız.

ETKİN VATANDASLIK 100

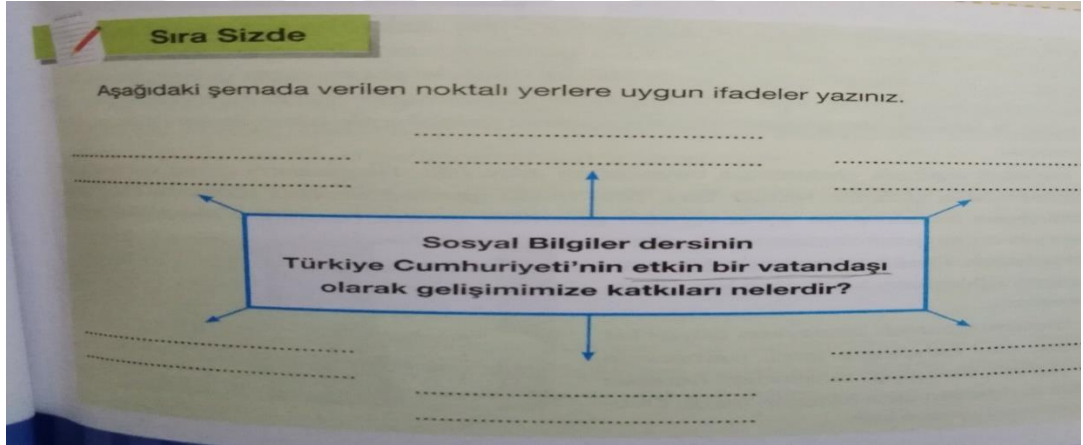
Sosyal Bilgiler 6. Sınıf

14. Şiir, hikâye tamamlamak, kısa bir metin yazmak

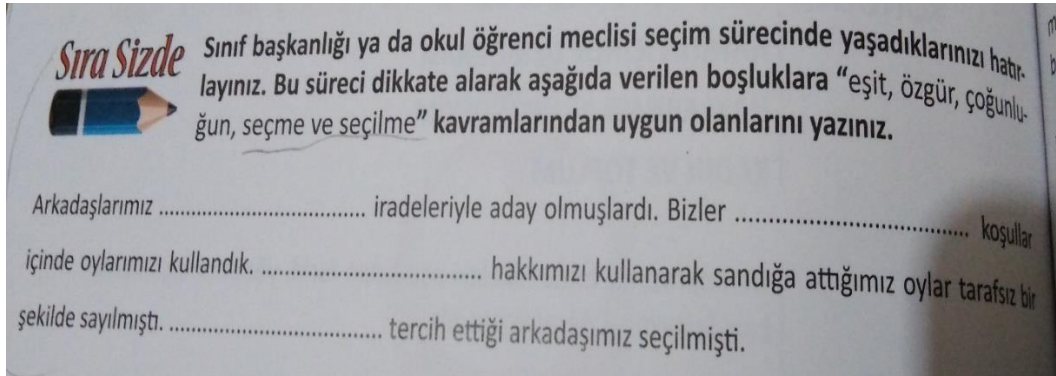

Sosyal Bilgiler 4. Sınıf

15. Tablo/ Boşluk doldurmak

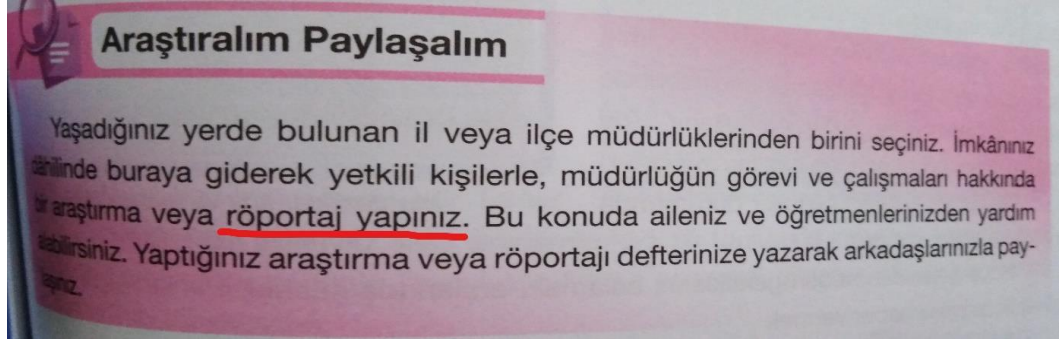

Sosyal Bilgiler 5. Sınıf

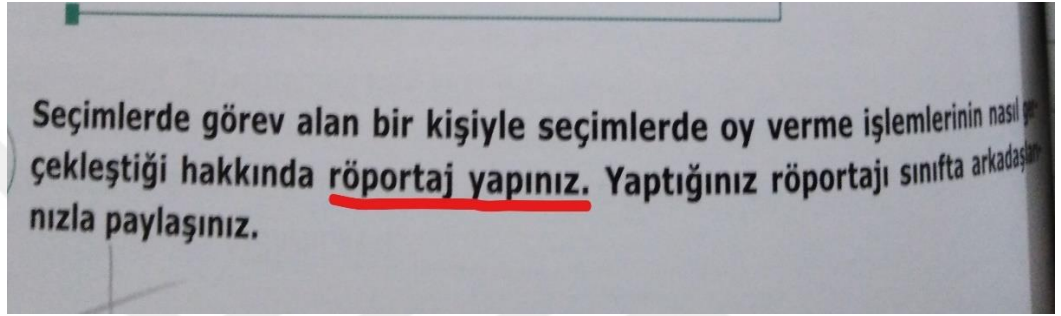

Sosyal Bilgiler 6. Sınıf

16. Yetkili kişilerle görüşme (röportaj yapmak)

Sosyal Bilgiler 5. Sınıf

Sosyal Bilgiler 7. Sınıf

17. Karikatür kullanmak

Sosyal Bilgiler 4. Sınıf

EK-B: Bilgilendirilmiş Gönüllü Onam Formu

Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi

Eğitim Enstitüsü Etik Kurulu

BİLGİLENDİRİLMİŞ GÖNÜLLÜ ONAM FORMU

“Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Sosyal Kimlik Bağlamında Sivil Katılım Stratejileri” yüksek lisans tezinin amacı Sosyal bilgiler Öğretmenlerinin kullandıkları sivil katılım stratejilerini tespit etmektir. Araştırmada sizden takriben 30 dk ayırmanız istenmektedir. Bu araştırmaya katılmak tamamen gönüllülük esasına dayanmaktadır. Araştırmanın amacına ulaşması için sizden beklenen, bütün sorulara içtenlikle cevap vermenizdir. Samimi ve içten cevaplarınız araştırma bulgu ve sonuçlarına önemli oranda katkı sağlayacaktır. Mümkün olduğu kadarıyla görüşlerinizi açık yüreklilikle belirtmeniz araştırma verilerinin niteliğini arttıracaktır. Bu formu okuyup onaylamanız, araştırmaya katılmayı kabul ettiğiniz anlamına gelecektir. Ancak, çalışmaya katılmama veya katıldıktan sonra herhangi bir anda çalışmayı bırakma hakkına da sahiptir. Bu çalışmadan elde edilecek bilgiler tamamen araştırma amacı ile kullanılacak olup kişisel bilgileriniz gizli tutulacaktır. Eğer araştırmanın amacı ile ilgili verilen bu bilgiler dışında şimdi veya sonra daha fazla bilgiye ihtiyaç duyarsanız araştırmacıya şimdi sorabilir veya sinanarguz@hotmail.com e-posta adresine ulaşabilirsiniz. Araştırma tamamlandığında genel/size özel sonuçların sizinle paylaşılmasını istiyorsanız lütfen araştırmacıya iletiniz.

Bu koşullarda söz konusu araştırmaya kendi isteğimle, hiçbir baskı ve telkin olmaksızın katılmayı kabul ediyorum.

Görüşme Tutanağı

Görüşme Yapılan Kişinin Demografik Bilgileri:

1. Kaç yaşındasınız? ()... - 25, ()26 – 35, ()36 – 45, ()46 – 55, ()56- ve Üstü
2. Meslekteki kıdem yılınız: () 1 – 5, () 6 – 10, () 10 – 15, () 15- ve Üstü
3. Cinsiyetiniz : () Kadın () Erkek
4. Medeni durumunuz nedir? () Evli () Bekar () Boşanmış
5. Eğitim durumunuz nedir? () Lisans () Yüksek Lisans
6. Aylık gelir durumunuz () Düşük () Orta () Yüksek

Görüşme Numarası :

Görüşmenin Yapıldığı Yer :

Görüşmenin Yapıldığı Tarih :

Görüşme Saati :

Görüşmenin Yapıldığı Kişi :

İmza

Görüşmeci :

İmza

Yukarıdaki bilgilerin doğruluğu görüşme yapılanlar tarafında teyit edilerek iş bu tutanakla imza altına alınmıştır.

YÜZÜNCÜ YIL ÜNİVERSİTESİ
Eğitim Bilimler Enstitüsü

LİSANSÜSTÜ TEZ ORJİNALLİK RAPORU

YÜZÜNCÜ YIL ÜNİVERSİTESİ
Eğitim Bilimler Enstitüsü

30/09/2019

Tez Başlığı / Konusu

Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Sosyal Kimlik
Bağlamında Sivil Katılım Stratejileri

Yukarıda başlığı/konusu belirlenen tez çalışmamın Kapak sayfası, Giriş, Ana bölümler ve Sonuç bölümlerinden oluşan toplam ..95.... sayfalık kısmına ilişkin, 30/09/2019 tarihinde şahsım/tez danışmanım tarafından iThenticate intihal tespit programından aşağıda belirtilen filtreleme uygulanarak alınmış olan orijinallik raporuna göre, tezimin benzerlik oranı % ..13..... (yüde onüç.....) dir.

Uygulanan Filtreler Aşağıda Verilmiştir:

- Kabul ve onay sayfası hariç,
- Teşekkür hariç,
- İçindekiler hariç,
- Simge ve kısaltmalar hariç,
- Gereç ve yöntemler hariç,
- Kaynakça hariç,
- Alıntılar hariç,
- Tezden çıkan yayınlar hariç,
- 7 kelimedenden daha az örtüşme içeren metin kısımları hariç (Limit match size to 7 words)

Yüzüncü Yıl Üniversitesi Lisansüstü Tez Orijinallik Raporu Alınması ve Kullanılmasına İlişkin Yönergeyi İnceledim ve bu yönergede belirtilen azami benzerlik oranlarına göre tez çalışmamın herhangi bir intihal içemediğini; aksinin tespit edileceği muhtemel durumda doğabilecek her türlü hukuki sorumluluğu kabul ettiğimi ve yukarıda vermiş olduğum bilgilerin doğru olduğunu beyan ederim.

Gereğini bilgilerinize arz ederim.

30/09/2019
Sinan ARGÜZ
Adı Soyadı İmza

Adı Soyadı : Sinan ARGÜZ
Öğrenci No : 17940001167
Anabilim Dalı : Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi
Programı : Sosyal Bilgiler Öğretmenliği
Statüsü : Y. Lisans Doktora

DANIŞMAN
Dr. Öğr. Üyesi: Abdurrahman MENGİ
30/09/2019

A. Z. K.

ENSTİTÜ ONAYI
UYGUNDUR
30/09/2019
Servet CAN
Enstitü Sekreteri